

România literară

SĂPTĂMINAL
AL
UNIUNII SCRITORILOR

38

Joi 19 septembrie 1991
(Anul XXIV)

Cei morți și cei vii

DEVINE evident pentru toată lumea că în România nu a existat suferință. Nici foame, frig, frică, mizerie fizică sau morală. Nu a existat nici singe, durere sau moarte. Nu. Bunul Dumnezeu a vegheat să trăim și să sfîrșim împăcați cu noi înșine, refuzînd gloria pămîntească și fericirea cerească. În țara aceasta nu s-a suferit. Nu a existat nici dușmănie, trădare, ură, minciună, lașitate, abjecție, delațiune, crimă. Oamenii s-au dovedit, împotrivindu-se nenumăratelor vrăjmășii, buni, darnici, generoși și toleranți, înțelegători și muncitori, cu frică de Dumnezeu și iubitori de Țară. Oamenii s-au dovedit înțelepți și răbdători, împăcați în fața urgiilor și necazurilor istoriei. Prinși între pohtele cirmurilor locale, oamenii noștri și-au însușit arta supraviețuirii. Dincolo de bine și de rău. Acceptînd nenorocirea ca pe o fatalitate. „Ferească Dumnezeu de mai rău”, o vorbă ce a ținut de cald, o spusă transmisă din generație în generație. A servit drept justificare a speranței în ziua de mîine. Chiar și cînd răul s-a dovedit RAU. Chiar cînd nici Dumnezeu n-a mai vrut să știe de om. Chiar cînd nici dumnezeii mai mici n-au mai fost în stare să-i ocrotească destinul și soarta. Cînd oamenii au devenit victime. Cînd moartea devenea o eliberare de suferință. Ar trebui să considerăm existența ASOCIAȚIEI FOȘTILOR DEȚINUȚI POLITICI o ficțiune. Cînd însuși Președintele Țării îl arată cu degetul, și-i acuză — cu un zîmbet insinuant dar lipsit de orice justificare faptică, mai ales în fața unei națiuni care nu-și cunoaște încă în amănunțime propria istorie — de extremism legionar, orice devine posibil. Limba de lemn își arată colții. Și ațîță spiritele, incită, induce în eroare. S-a acreditat ideea că deținuții politici ar fi „legionari”, dușmani ai patriei, hoți și bandiți, criminali vînduți agenților străine. În același timp aflăm, din presă și T.V., că mii de studenți și ofițeri, zeci de mii de intelectuali, țărani și muncitori au pierit în închisorile comuniste. La Sighet, Aiud, Pitești, Jilava, Gherla și Canal, atîtea și atîtea incubatoare ale morții. Și noi, îndemnați de sus, trebuie să spunem, alci, jos, cu voce tare, precum personajul lui Preda aflat în fața grafei de la grădina Zoologică: **Așa ceva nu există!** Din nefericire nu se poate. Nu toți deținuții politici din România au fost exterminați. Din nefericire pentru actuala putere sînt destui care încă mai trăiesc. Din fericire ei încă mai pot depune mărturie. De aici frica de adevăr. Administrația are de ce să se teamă, cei care au preluat vechile mentalități și deprinderi autoritariste au de ce să nu doarmă liniștiți. Existența acestor oameni este un cap de acuzare. Clipă de clipă. De ce să ne mai aducem aminte de toate chinurile îndurate de ei, de toate suferințele familiilor lor? Soții, copii, iubite, vieți hăituite cu decenii, cînd grozăviile administrate lor cu asupra de măsură sînt prezentate drept „legități obiective” ale luptei de clasă, cine poate crede, „Ce mai vor și aștia?”, cine poate înțelege, „Le-a dat și abonamente pe C.F.R., zău așa...”, cine poate rostui, măcar în ceasul din urmă, azi și acum, Golgota acestor oameni? Prezența lor incurcă, jenează, stingherește, sînt un spin în ochii celor puși azi pe căpătîială și jecmăneală a țării. Cei care au mîmîit ieri, morocănoși și posomorîți, fac azi același lucru cu zîmbetul pe buze, senini, increzători. Iar foștii deținuți politici sînt un element de alteritate, strică imaginea festivă pregătită pentru pavozarea Europei. Cu puțină răbdare o să scăpăm de ei în cîțiva ani; sînt bătrîni, bolnavi, cu sufletele și trupurile schinguite. Și parcă, așa, să ne facă în ciudă, nu vor să piară! Cu demnitatea lor, spre rușinea și nerușinarea noastră. Acești oameni sînt contemporanii noștri. Cîți au mai rămas. Ei reprezintă memoria noastră colectivă, dovada vie a propriei noastre istorii. Cum să-i tratăm ca pe niște huligani de rînd? O imensă rușine se lasă peste noi. Nici măcar de realism politic nu ne dovedim capabili. Puțină istețime, dibăcie propagandistică. Deja vocea stăpînirii s-a îngroșat, amenință și stringe șurubul libertăților de expresie. Acești foști deținuți sînt batjocoriți în continuare, improșcați cu noroiul tuturor calomniilor. Ca să înțeleagă că nici azi calvarul lor nu s-a încheiat. Ba mai mult decît atît, un senator reprezentînd partidul de guvernămînt cere aducerea acestor oameni în fața instanțelor judecătorești! Excelența Sa dl. Ion Iliescu confirmă acuza, dovadă că ghemul puterii este bine orînduit. Putem fi sau nu de acord cu unele afirmații ale d-lui Ticu Dumitrescu, putem accepta sau nu unele idei exprimate, dar nu avem dreptul să pingărim memoria celor morți. Nici prezența acuzatoare a celor vii. Exploatarea în scopuri demagogic-electorale a gogorîței extreme nu mai poate păcăli o lume care nu e stupid people cum insinua micul Suslov al Frontului. Isterizarea patriotardă și ațîțarea divergențelor interconfesionale și interetnice nu rezolvă nimic. Momentul adevărului îl trăim dincolo de toate smecheriile politice. Faptul că toate ororile petrecute în închisorile românești nu ne ating ar trebui să ne dea de gîndit. Chiar trăim degeaba? Măcar să nu murdărim în mod organizat dramul de viață care ne-a mai rămas. Să nu ne pierdem iluziile: pușcăriile așteaptă în continuare cu brațele deschise. Ca să sîntîm în continuare mărul destin al Patriei și Națiunii.

Bedros Horasangian

ION LUCIAN MURNU: Eliberare. Număr ilustrat cu lucrări din expoziția retrospectivă deschisă la Galețiile municipiului. În pagina 17, fragmente inedite din Jurnalul artistului

DIN SUMAR:

- Listele negre • Porniți (iar) înainte tovarăși? • De veghe în elanul de ocară
- Data nașterii lui George Coșbuc • Un eseu de Victor Ivanovici • Versuri inedite de Grigore Hagiu • Interviu cu Vintilă Horia • O piesă inedită de Theodor Mănescu • Scurtă ochire asupra teatrului finlandez • O Mata Hari care zice: Lăsați copiii să vină la mine! • Festivalul „George Enescu”
- În august, la Moscova

Interviu cu ANA DE ROMÂNIA

BUMGAREA PUBLICĂ ȘI PRESĂ AU COLPORTAT ÎN ZILELE PUCIULUI MOSCOVIT ȘI DUPĂ ACEEA o informație neliniștitoare și neverificată: existența unor „liste negre”, cuprinzând numele mai multor personalități din echipa de guvernământ și din opoziție, a căror eliminare trebuia să reprezinte debutul unui scenariu similar celui sovietic. Dl. Claudiu Iordache le-a evocat într-o sedință a Camerei Deputaților. Se pare că s-a vorbit despre ele și la o întrunire a guvernului. Până în clipa în care scriu aceste rânduri, informația n-a fost nici confirmată, nici dezmințită din sursă oficială. Tăcerea puterii nu e de natură să ne mire, dar nici nu ne poate lăsa indiferenți. Locuim să spun, din capul vreau, că această tăcere mi se pare, într-o anumită măsură, mai semnificativă decât însăși existența ori inexistența listelor negre. Lipsa de transparență de care oficialitatea dă dovadă este un fenomen aproape banal. Îți vine să crezi că banalizarea reprezintă o tactică deliberată. La numeroasele puncte obscure ale revoluției din decembrie și ale perioadei următoare se mai adaugă unul. Și, trebuie să recunoaștem, nu unul oarecare. Cînd toată lumea, inclusiv partidul de la putere, strigă împotriva acțiunilor extremiste, cînd Camera Deputaților ia în discuție un proiect de interdicție a unor din formațiunile identificate ca potențial periculoase pentru cursul reformist și democratic, este absolut de neînțeles tăcerea oficialității asupra unui fapt care denotă, în mod limpede, că rezistența întîmoinată nu este doar teoretică, dar că începe să se manifeste prin acțiuni concrete. Ar fi fost de așteptat, înainte de orice, o reacție a SRI. Era cea mai nimerită ocazie pentru d-nii Măgureanu și Ulieru să ne convingă că instituția cu pricina se ocupă exact de ceea ce trebuie să se ocure. Ocazie nierdută cu o nonsalanță condamnată. Dl. Ulieru, așa de promt în a aoară SRI ori de câte ori s-au exorimat critici la adresa lui (ultima dată în

Declarația-Apel a Alianței Civice), nu s-a gîndit că o atitudine clară în privința listelor negre i-ar fi refăcut credibilitatea și ne-ar fi risipit bănuielele că munca ofiterilor de informație se rezumă la supravegherea partidelor politice sau, cum umbli vorba, la presiuni asupra unor segmente sensibile din electorat de a nu se prezenta la vot. Procuratura a rămas, la rîndul ei, mută. Probabil că n-a considerat intervenția din parlament a d-lui Claudiu Iordache o scizare reglementară. Un parlament al FSN s-a arătat mai neliniștit de mitingul AFDP decît de o listă neagră pe care figura liderul național al partidului său.

SPUNEM CĂ TĂCEREA OFICIALITĂȚII ESTE MAI GRAVĂ DECît însăși existența listelor negre. Singurul element pozitiv în această tăcere, din punctul de vedere al guvernantilor, ar putea fi acela de a-și crea în opinia publică o anumită imagine: aceea a unor oameni curajoși și care nu acordă atenție amenințărilor. N-avem aici o îndoială în privința curajului primului ministru, de exemplu. Dl. Roman nu mi-a făcut niciodată impresia unui om care se teme de bombe, cum spune o plastică expresie populară. Numai că nu despre asta e vorba. Elementul negativ al tăcerii merită să fie rîndul lui, luat în considerare. El poate fi despicat în mai multe taturi. Cea dintîi este că ne întărește în ideea că există enigme pe care puterea nu dorește să le risipească. După teroriști, mai avem de rumegat acum și problema acestor liste negre. O altă latură este legată de posibilitatea ca tăcerea să apară drept o ambiguitate: oare listele negre nu sînt cumva doar o intoxicare deliberată, menită a sperii

simpatia față de un guvern care, iată, își asumă chiar și riscuri fizice în efortul lui de a reforma societatea? Ambiguitatea nu se limitează la atît. Popularitatea unui prim ministru aflat pe primul loc al unei astfel de liste crește vertiginos în raport cu aceea a unui președinte care nu figurează pe ea. Opinia publică descoperă, cu această ocazie, că premierul este cu adevărat un adversar al comunismului și al tendințelor de restaurație, în vreme ce președintele apare, el, în ochii conservatorilor, ca un aliat care trebuie cruțat. Vreau să fiu cit se poate de clar: în ce mă privește, nu acord acestei ipoteze un credit deosebit, dar ea circulă și face parte din interpretările posibile. În sfîrșit, toată această poveste n-a fost inventată pur și simplu ca să infircoșeze pe liderii opoziției, care, spre deosebire de aceia ai puterii, n-au nici un mijloc de a verifica realitatea listelor și, în plus, nici nu posedă gărzi personale ca dl. Roman? Se observă lesne că aceste interpretări, cărora tăcerea oficială le dă apă la moară, servesc și în același timp deservesc puterea actuală, o pun într-o lumină avantajoasă, dar totodată într-una foarte echivocă.

SĂ SPUN CITEVA CUVINTE DESPRE ÎNSESI LISTELE NEGRE. Este, măcar, existența lor deplină credibilă? Nu pot răspunde hotărît. Sînt atît argumente pro, cit și argumente contra. Să le luăm în discuție pe rînd. În zilele puciului de la Moscova au circulat zvonuri insistente referitoare la unele mîșcări provocate de soacra înălțurării lui Gorbaciov de către conservatorii de la Kremlin. Regruparea conservatorilor noștri a fost o realitate. Li se oferea o sansă unică de a acționa și am fi naiv să credem că ar fi lă-

sato să le scape. Vechi structuri nedemontate și oameni în stare să se folosească de ocazie există fără puțință de îndoială. Întrebarea este dacă ele dispun de forța și de organizarea necesară. Eu nu cred că lovitura le-ar fi reușit. Dar cred că ar fi putut s-o încerce. Nu neapărat pentru a obține o întoarcere la dictatură. Dar cu siguranță pentru a limita efectele reformei și a menaja o parte din vechile structuri încă în vigoare și din oamenii care le-au rămas atașați. Caracterul „selectiv” al listelor ar putea indica tocmai o astfel de eventualitate. Nici cei mai duri dintre foștii ofitieri de securitate (activi încă în poliție, SRI ori armată) sau dintre acei nomenclaturisti de odinioară care nu s-au obișnuit cu ideea pierderii privilegiilor nu mai pot crede că în România comunismul de tip ceaușist mai are astăzi vreo șansă. El își pun nădejdea într-un comunism cu față umană. E destul de evident faptul că puterea actuală este sfișiată între reformism și restaurație. Declarațiile liderilor FSN sînt o dovadă peremptorie. Parlamentul, guvernul și președinția posedă inertii diferite și se contrazic frecvent. O aridă pragmatică și una ideologică se delimitează tot mai net în FSN. Pe de altă parte, armata, poliția, SRI, procuratura au reacții care probează o anumită confuzie și chiar unele tensiuni interne. Unde ar trebui căutați autorii listelor negre? Atît în interiorul puterii, în institutul precum cele menționate, cit și în afara ei, în acele grupuri de presiune formate din cadre eliminate și care nu-și ascund nemulțumirea. Nu poate fi o coincidență împrejurarea că numele celor aflați pe liste sînt cam aceleași cu numele celor împotriva cărora Europa și România

Mare duc de luni bune campania lor de defăimare și compromitere. Argumentele contra existenței faimoaselor liste au și ele oarecare greutate. Nu e deloc exclusă o operație de intoxicare, pe care am evocat-o deja, în unele din segmentele ei, puterea are tot interesul să apară în postura de țintă a unor acțiuni conservatoare. Opiniei publice i s-ar inculca astfel ideea că puterea este animată de cele mai bune intenții, dar că trebuie să-și apere flancurile prea expuse, ceea ce ar explica și tergiversările ori șovălele din anumite momente. O altă formă de intoxicare ar fi aceea menită să sperie pe radicali, pe adversarii fătisi ai comunismului. Listele negre ar semăna, în acest caz, cu un avertisment: nu întindeți coarda prea tare, ea se poate rupe. Nu trebuie să uităm că mulți dintre radicali au fost amenințați în repetate rînduri, iar unii agresați și maltrăzați de tot soiul de indivizi niciodată identificați. A face acum să circule zvonul listelor negre ar putea fi o metodă eficientă de a sugera că de la terORIZAREA ÎNTRIMPLĂTOARE se va trece la o teroare sistematică. Cum se vede, nu e obligatoriu ca listele negre de care s-a vorbit cu fiece alțeva decît vechile liste de persoane pe care nostalgicii unui regim de mină forte le-au întocmit mai demult și le-au și făcut publice în reviste și facultăți. Important, în ochii autorilor lor, era să se creeze impresia unei organizări mai bune și a trecerii la o acțiune metodică și precisă. Caracterul de presiune psihologică al amenințării este absolut evident. Faptul că o astfel de presiune se exercită de obicei atunci cînd lipsește mijlocul efectiv mi se pare de asemenea incontestabil. Dar nu putem exclude cu totul nici prima ipoteză pe care am avansat-o. Și orice ar fi, este obligația oficialității să lămuirească lucrurile printr-o anchetă rapidă și serioasă.

N. M.

NE SCRIB CITITORII...

Dacă...

Cînd citești scrisoarea prof. Gh. Nicolaescu din Craiova, publicată în „România literară” (nr. 32) care înfățișează totuși abia o palidă imagine a dezastrului din învățămîntul românesc, prima reacție este aceea de a îmbrățișa pe autor pentru curajul său, izvorât din onestitate, indignare și din respectul de sine al intelectualului autentic, iar a doua reacție este aceea de a te așeza pe o piatră la răscruce de drumuri pustii, unde, luîndu-ți capul în mîini, să plîngi ca Ieremia pe ruinele Ierusalimului.

Fiîndcă dacă am avut o „duminică a Orbului” anul trecut, dacă din imbecilitate am transformat sublimul Revoluției anticomuniste în ridicolul zilei de azi, dacă barbaria comunistă din nou răbufnește și respinge cu violență civilizația Apusului, de unde, însă, achiziționăm numai ordura care convine levanținismului nostru; dacă batem, hăituiim și hăcuim chiar pe intelectualul prin vocație; dacă ne înnorom intelighenția, ne discredităm și „desființăm” disidența; dacă „infulecăm” ca Haplea al lui Dinescu, cu polonicul, România Mare, revistă atît de impunătoare, încît omul care se respectă îi este silă s-o și atingă, și ne lăsăm convinși că numai și numai străinii sînt de vină, iar noi nu; dacă am ajuns pînă acolo încît să auzim profesori de istorie spunînd că perioada monarhică a fost cea mai neagră pată din istoria neamului românesc și că noi, românii, n-om fi așa... niște proști încît să nu găsim un rege între noi (probabil vreunul din stirpea lui Baroreu al lui Budai Deleanu); dacă ne-am putut uita în gura foștului purtător de cuvînt al guvernului,

lui, Baltazar, care denigra pe Majestatea Sa Regele Mihai I revărsînd (debitul) la T.V., cu nerușinare, insinuații, în fața unui întreg popor, și dacă sîntem fascinați de barba lamentabilului om politic și rafinatului cărturar Romulus Vulpescu; dacă guvernantii au izbutit performanța inflației devenită flagel și a bișniței ridicată la rang de comerț național, înstăpînînd peste noi plaga mafio-crației mi-comuniste, mi-capitaliste, emanată de niște structuri atît de hibride, încît nu puteau produce decît o burghezie neocomunistă, un fel de struțocămilă, ca în Dimitrie Cantemir; dacă am mutat „Jumea lui Caragiale” („marea trîncăneală”, vorba lui Mircea Iorgulescu) în Dealul Mitropoliei; dacă acceptăm camelonismul celor care leagă coliva pe la minăsturile Moldovei și cîntă veșnică „pomenire estășilor lui Ștefan cel Mare la Războieni, același care au cîntat veșnică pomenire democrației în fașa și europeanizării României, la 13, 14 și 15 iunie 1990, în Piața Universității; dacă „Intelectuali, din România, nu colaborează între ei”, ci „mai degrabă colaborează cu Puterea pe care o detestă”, cum atît de bine remarcă Ion Negoitescu; dacă țărani nu mai știu ce se poate face cu pămîntul lor și se omoară între ei, spre hazul lipitorilor comuniste ale satelor, care fi atît, după deviza „divide et impera”, cu acordul mai mult sau mai puțin tacit al prefecturilor; dacă muncitorii nu alungă din viața politică pe Verdet, restaurator al partidului trădării naționale și al dezastrului economic cu consecințe catastrofale în primul rînd pentru ei; dacă mai sînt români care mai au nostalgia comunismului, a unei ideologii anti-umane venite de aiurea (ca și a fascismului), incompatibilă cu sufletul, tradițiile și aspirațiile românești; dacă mai sînt directori de școli (era să zic „de conștiință” —

Doamne, fereste-mă!), care nu permit precizarea orelor de religie, invocînd opoziția din partea unor copii și părinți care au uitat demult de Dumnezeu — ca și cînd în 1948, cînd religia s-a scos din școli, ar fi fost întrebări părinții și copiii sau ca și cînd pe bolnav (și un întreg popor are sufletul îmbolnăvit de comunism) îl întreabă medicul dacă este dispus să ia medicamentul salvator sau mai bine otravă; deci, dacă toate acestea se întîmplă, în cea mai nefericită dinure țări, vina o poartă mai ales școala și clerul care de mult și-au trădat menirea devenind slugi obediente ale comunismului în încercarea reușită a acestuia de a forma „omul nou” leninist-stalinist-maoist-ceaușist, cu sufletul pus în „ca o biserică n ruină”, cu mințile de troglodit, a muncitorului care nu mai știe dacă a avut vreodată o istorie.

Atunci este „în firea lucrurilor” să se întîmple așa și în școala județului Olt și ar fi „anormal” să fie altfel.

Pe acest „aktel” îl dorim mulți, dar puținii își pun pielea în saramură pentru realizarea lui.

Ne este mai ușor să lăsmăm să se treacă în noi și să se lăsmăm iarăși, după două secole și jumătate, I. Neculce: „Oh! Oh! Oh! Vai, vai, vai di țară! Ce vremi cumplite au ajunsu și la ce campănă au căzutu!”

Mării cărturari sînt niște sfinți naivi, atunci cînd, ca Lițeanu în apelul său, cred că lichelele pot sta deoparte, mai ales acum cînd cineva acolo sus le jubeste și cînd aud îndemnul lui Guizot al românilor, Petre Roman: „enrichissez-vous!”

Iar noi auzim apelul lui Eminescu: „Nu spera cînd vezi mișei / La izbîndă făcînd punte”.

Nouă, celor care, ca dlul prof. Gh. Nicolaescu din Craiova, ni se cutremură sufletul de indignare și dezgust la vederea acelorși lichele în aceleași posturi (sau pe aproape), nu ne rămîne decît să spunem tot cu marele autor al Glosel: „Nu te prinde lor tovarăș!”

Dar numai atît?! Neimplicindu-ne politic și fiind defetisti, vom ajunge să vedem mina destinului scriînd pe scoala românească biblicul „MANE, TEKEL, FARES”.

Ceea ce, cu prețul vieții noastre, nu trebuie să lăsăm să se întîmple.

De peste patruzeci de ani se tot răsucește în mormint Spru Haret.

Prof. AUREL TINCA
(Negreni-Olt — Slatina)

late față de autorul cauză, dar consti-tute — în același timp — și un abuz. — fiîndcă acesta nu mai poate restabili adevărul, nu te mai poate pune la punct pe tine, editor! Iată de ce ne-am sesizat de o greșeală grosolană care, începînd cu marea ediție Hogas din 1955—1956 (C. Ciopraga), persistă pînă astăzi în toate edițiile ulterioare și tinde chiar să se permanentizeze, lucru penibil pentru toți cei care omosc bine opera lui Hogas...

2. „Clasicistul Hogas nu se dezmințe nici în acest scurt fragment (din cap. „Părintele Ghermanuț”) citat corect de noi și nu cum e reprodus la pag. 250 din numită ediție: „...și cit pe ce să înfiripez, din stințele împrejmuitoare mie, o lume de monștri acroceraunici, care, din fundul negru al umbrei pădurilor, m-ar fi privit...” „Amant nestrămutat al naturii”, singuraticul călător povestitor mai e-și imaginează pe aici — prin muniții Neamțului — monștri la fel cu cei din Acroceraunia, țînat sălbatic — muntos și stîncos — pe coasta Dalmației (azi — probabil — Epir, scotit în antichitate că ar mai păstra din dihaniile („monștri”) trecutul legendar. De altfel — Acroceraunia este pomenită și de Horații (Ode. I, 3, versul 20) și de Pliniu cel Bătrîn, naturalistul... Hogas — desigur — știa ce zice...

3. Dar ce se întîmplă în ediția Hogas din 1955—56? Adjectivul acroceraunii s-a transformat în acroceraunici (așa de simplu C a devenit E!) și explicația lui în „Glosar” (pag. 493) sună: „ACROCERAUNICI (monștri), din aer și din cer” (!?)... Nu ne îndolm că și Hogas ar ride de asemenea enormități, dacă nu s-ar supăra prea tare... Faptul a fost semnalat și criticat încă din 1967 — la sesiunea comemorativă Hogas — țînută la Piatra Neamț... Și totuși...

4. Toate edițiile Hogas următoare celei din 1955—56 respectă cu sfințenie schimbarea textului și greșeala menționată: și cea din 1964—65 (Editura Tineretului), text stabilit și adnotat de C. Mohanu (vol. II, pag. 89); și cea din Bpt (C. Ciopraga, 1967), vol. I, pag. 263; și ediția Lyceum a lui Ilie Dan din 1973 (pag. 220); și ediția lui Valentin Ciucă („Junimea”, 1983), pag. 205; și recenta ediție din „Mînerva”, 1984 — Dacia, Vlădoiu — Al. Săndulescu (vol. I, pag. 218) ! Peste tot — monștri ar fi „acroceraunici” („din aer și din cer”) și nu „acroceraunici”, cum a scris eminentul dascăl de română-latină, cu serioase cunoștințe din antichitatea latino-greacă și nu numai din ea!...

5. Se va obiecta — poate — că e tare neînsemnată greșeala ca din C să faci E. Nouă însă ni se pare deosebit de gravă și prin tălmăcirea (pe care n-o mai calificăm!) dată de cei care trebuiau să stabilizească textul, text stabilit de fapt — de Hogas...

HAR. MIHĂILESCU
(Piatra Neamț)

Porniți (iar) înainte, tovarăși?

ESTE limpede că anumite forțe din spectrul politic românesc actual sînt nsate, iată, într-o **tențativă de restaurație**. Restaurație ce? mă veți întreba, iar răspunsul meu este: cine e? ! Dacă aș spune că se dorește, de către aceste forțe, mult sau mai puțin oculte, refacerea societății ceaușiste, probabil că aș exagera. Dar atunci ce vor aștia, social-democrație „originală”? Pista e ocupată deja, cel puțin în vorbe, de programul Frontului! De liberalism și de alte doctrine pur „capitaliste” nici pomeneală în anurile revanșarilor noștri, iar de fascism se dezic ca Uci-gă-l Toacă, deși multe dintre ideile lor par a fi scoase din indrumarul național-socialist. Nu ne rămîne decît să tragem concluzia că infatigabilii **peremiști și pesemiști** — căci despre dumnealor este vorba, în principiu — nu prea știu, de fapt, ce vor, sau poate că știu prea bine, dar nu vor să recunoască: **vor (iar) puterea**. Ei bine, să presupunem că poporul, derutat, pe de o parte, de tactica vicleană a complotiștilor, de promisiunile cu marea și sarea, cu egalitatea, cu România a românilor, cu locuri de muncă pentru toți, cu riuri de lapte și miere, cu un cuvînt, și adinec decepționat, pe altă parte, de aventura postdecembristă, de șomaj, scumpete, inflație etc., sau, în fine, speriat de eventualitatea — pe care d-nii C.V. Tudor și I. Neacșu, dar nu numai ei, știu să o facă perfect credibilă pentru omul simplu — că țara noastră ar încăpea, doamne ferește, pe mina unurilor, a jidanilor, francmasonilor, țiganilor, americani, austriecilor sau a altor neamuri de canibali, bampiri, m.d. (doar ne aflăm în patria lui Dracula, nu?), să avem deci că Marea Majoritate, în virtutea acestor pretenții, unele reale, altele inventate insidios, se va lăsa pătată din nou și va legitima, prin vot, puterea lui Vadim Verdeț, **arcades ambo**. Și ce vor face acești domni cu țara? Dacă se vor ține de cuvînt și vor pune în practică programele lor aparent justițiare, iar în fond comuniste, bilciul restaurator n-ar dura nici cîteva luni. Ei — se știe — o societate de genul celei pe care o omitem „românii mari” nu este doar o utopie, este o soperatie. Acest tip de societate este (s-a verificat deja în acest lucru) o arătare improductivă, fără nici un beneficiu în ea, și care la un moment dat ajunge să se manifeste periculos. Iar în condițiile de izolare, de anti-integrare externă totală, în care e de presupus că și-ar impune **V and V** „noua” lume „mai bună și mai dreaptă”, momentul de explozie al acesteia ar interveni fulgător, catastrofal. Și atunci, pe unde ar scoate cămașa restauratorii? Să mergem însă cu supozițiile pînă la capăt. Să admitem, **à nouveau**, că românii, din inconștiență, din blazare sau, de ce nu? din sictir pentru **bișnițarii mari**, vor prefera să se întoarcă la rația de curent electric și de mâncare, la „ordinea și disciplina” statului comunist, la cultul personalității „eroului” din Teslui, la data asta, la liniștea macabră a lumii planificate,

standardizate, masificate, supercentralizate și vaccinate, la **ferma animalelor**, pe scurt. Or, mi se pare indoielnic că, în aceste condiții, **toți** cetățenii români ar mai fi dispuși să rămînă alături de românii get-beget și să le împartășească, la nesfîrșit, masochismul! N-ar fi exclus, așadar, ca o parte dintre compatrioții noștri să se ridice hotărîți și să spună: „Stimați concetățeni majoritari, dacă vreți să vă întoarceți în țară, n-aveți decît, însă noi nu mai servim așa-ceva!”. Exemplul Iugoslaviei „vecine și prietene” ar trebui să ne inspăimînte! Aci nu e (doar) mina extracontinentalilor, care urmăresc să torpileze viitoarele State Unite ale Europei (SUE), introducîndu-le „libanul” în casă, aci se petrece (și) un lucru dureros de banal. Niște comunități umane mai bogate, mai dezvoltate și, într-un anumit sens, mai civilizate (Slovenia, Croația); nu mai sînt dispuse să tragă ponoasele altora, doar de batirul faptului că acestea sînt, întâmplător sau nu, mai populate, mai sărace și mai feudal-naționaliste, ori fiindcă s-au gândit, ele, așa, să rămînă în continuare (măcar) „socialist-democratice”. **A bon entendeur, salut!** Firma mai mult decît „originală” pe care ne-ar face-o reușita **peremiștilor și pesemiștilor** ne-ar putea aduce, vai nouă, „profitudini” istorice! În locul „României Mari” pe care ne-o flutură pe sub ochi restauratorii, în locul raiului pe pămînt românesc pe care ni-l „garantează” demagogic, ne-am putea alege cu o **Valahie Mare**, „și mai mult decît atît!”: cu un frumos război civil, ca între frați! Moș Teacii ce nu conțenească să ne asigure că „armata poporului” ar rezolva mintenaș „situația creată” nu sînt deloc caraghioși, sînt criminali. Ei pariază iresponsabil pe faptul că ar fi lăsați să zdobească **la pas** autonomismele, asemenea maestrului lor Saddam Hussein, ignorînd că România nu este Irakul-de-după-războiul-din-Golf și nu se află în Orientul Mijlociu. Defecțiunea pe care ar crea-o **peremismul și pesemismul** la noi ar perturba intolerabil planurile S.U.E. (vezi mai sus) și în același timp ar procura un spațiu nesperat de manevră pentru cei care au alte interese decît ale Europei Unite sau, cu atît mai rău pentru noi, decît ale statului unitar român. Frumos ne-ar mai sta între ciocan și nicovală, nu-i așa? ! Românii ce se pregătesc să „meargă” pe mina d-lor Vadim și Verdeț ar trebui să se teamă cumplit de eventualitatea că voturile acordate acestora — dincolo de o limită decentă, care n-ar însemna decît că „avem și noi falșii noștri” — vor fi tot atîtea cuie bătute în tronul nu doar al **României Mari**, însă al României de miine. Cît n-ar da acum Miloșevici ca decembrie 1990 să nu fi fost o lună fastă pentru „socialiștii” săi, ori să nu se fi ajuns a se trage între timp, sau de-ar fi să rămînă Serbia Mare! Dă, doamne, barem românilor noștri, mîntea cea de pe urmă!

Viorel Padina

De veghe în elanul de ocară

↑ **NDEOBȘTE**, se știe că tot ceea ce nu putem cunoaște în detaliu refuzăm să credem că este adevărat. E un refuz organic, care, în spectrul ideologiei în general, adică al oricăreia din ele, se pătează nu de puține ori forma necredinței. Acest somn ni l-am însușit atît de bine, încît uneori am alungat implacabil spre fatalism sau, altfel spus, spre o delungă moșire a adevărului. Accesul împovărat spre acesta, spre adevăr adică, reprezintă în ultimă instanță o estiuine de morală. Și noi ne-am chinuit, har Domnului, destul. Și încă ne mai chinuim.

Am mai bine de 75 de ani, niște domni, care gîndiri în secolul trecut atît de mult și visaseră la fel, au fost secătuiți din amabilitate și interes de către cel care era să devină un mit, iar mai apoi, doar un simplu rit, o poveste eroică, o inflamație cronică pe conștiința noastră rătăcită — l-am numit pe „marele” Lenin. El este cel care a inventat mașina de suferință sub falduri de steag roșu, comunismul, ce avea să funcționeze — nu fără pomelii — aproape trei sferturi de veac din acest mileniu. Pe cine știe, poate fi ultimul pentru omenire. Închipuiți-vă secolul acesta ca pe o hartă în relief: au fost cimpii, au existat protuberanțe — urmare a încrețirii scoarței — dar și surpări deplene, gropi aflate în cea mai cruntă submersie. Ei bine, trei sferturi de veac, omeșirea (sau, mai bine spus, doar o parte a ei) a fost împinută, cu forța în aceste adîncuri. Doamne, și cu ce primitive costume de scafandru eram prevăzuți! Și, în loc să dormim, să ne zbatem, noi cîntam, strigam, răpuși de colera otrăvitori ai celui mai cumplit entuziasm. Ați revăzut, probabil, jurnalele de actualități din anii '30 din Rusia Sovietică, în care, înghesuți în camioane caraghioase, cu roțile avînd spițe groase de metal, mii de revoluționari purtînd pufoaică porneau să destelenească stepele sau să construiască fabrici inimoase, cîntînd în cor „Internationale” și fluturînd un steag roșu? Astăzi, asemenea imagini ne par desuete. Și totuși, întrebarea e una: ce credeau oamenii aceia în ceea ce făceau? Poate că nu, poate că nu. Important este că ne aflundam odată cu ei, cădeam amețitor în străfunduri. Și lumina se stîngea încet-încet, iar noi — adică navii aceia, bunicii noștri, copiii lor — se închideau implacabil sub clopotul de întuneric. Milul devenea mai gros, bezna mai deasă, deja bijuciam, dar și capătul se apropia încet, pe nesimțite. Pentru că, la fel cum orice munte are un vîrf ce se termină în lată și-odată, tot astfel și groapa are un fund, o margine de jos, pe dinăuntru. Curba delimitează, totuși, o formă finită.

Și iată că acum, în acest an, în această vară, în pragul celui de-a 74-a aniversării, ce nu va avea loc, a comunismului, cineva sau ceva, a spus: Gata! Nu mai avem răbdare. Și, plus că furtunul — același din care a respirat o amăta de omenire — a ajuns la capăt. Să vedem, însă, cum ieșim. Vrem repede. Brusc. Dorim lumina să ne repezească privirea, jinduim cu toții după soare. Va fi greu, va fi îngrozitor de greu. Fiindcă și soarele, cît e el de soare, se naște și el anevoios în fiecare dimineață. Sferinați în strălucire. Asta vrem. Și cînd? Acum, imediat, dacă se poate. Or, cunoaștem cu toții că scufundarea nu poate țînă la suprafață brusc, el trebuie să treacă prin fenomenul de decompresie. Atunci cînd vom ști

să ne asumăm această decompresie, anulînd treptat presiunea comunismului de pe umerii conștiinței noastre, vom reuși, într-adevăr, să ne răsfrîm în libertatea luminii. Doar atunci vom fi cu adevărat noi înșine. Răscotim de-atîta vreme înfrigurați osemintele amintirilor despre bunicii și părinții noștri, dar de-abia noi — ce cumplit sună! — noi putem acum să fim ei. Înghițim în noi — fără să fi vrut, fără să ne fi putut cumva opune — trei generații. Trei generații de suferință, ingenuncheate prin cinismul și forța minciunii. În acest veac, oamenii n-au făcut altceva decît să răsfrîmăcescă la nesfîrșit Adevărul, pe care citiva dintre antemergătorii noștri prin secole l-au aflat, l-au știut și l-au depozitat cuminte în nesfîrșite și aparent fioroase teorii. Și au mai făptuit ceva: au clasificat suferințele — căci, nu-i așa, trăim cu toții în secolul taxonomiei! — dar nu s-au ridicat împotriva-le. Decît arareori și cu inima frîntă de indoială și suferință.

La urma urmelor, sîntem ceea ce sîntem: victimele propriilor noastre inconștențe. Incepeam aceste scurte notații cu remarcarea unui fenomen de „trompe l'oeil”, dacă se poate spune așa, în raportul dintre cunoaștere și adevăr: spunem că tot ceea ce nu cunoaștem e fals. Primii comandanți ideologici ai comunismului nu cunoșteau în detaliu ceea ce aveau să propună. De aceea, s-au zbatut (ei și urmașii lor, nu mai puțin trist-celebri) între vis și realitate. Vă aduceți aminte, trecuseră deja șase decenii și se mai vorbea încă despre comunism, ca de un „vis de aur al omenirii”.

Punînd repede semnul egal între comunism și comun, statuile mumificate ale acestuia coșmar au crezut că pot schimba conceptele într-un mijloc de anulare a suferinței. Dar n-a fost așa. **Comunismul comun** a născut, ironic, doar forța unuia singur, care, mai apoi, a devenit lesne un tiran. Și tiranii sînt dintotdeauna singuri. Această focalizare a puterii într-un punct unic a generat frica. O frică atroce, care a măcinat sute de milioane de oameni aparținînd celor trei generații de bunici, părinți și noi. Iar acum, astăzi cînd istoria se grăbește, fiecare ne întrebăm, pe ascuns firește, dacă ne mai este frică, dacă am căpătat, în sfîrșit, dreptul de a ne răsfrîm în lumină. Deocamdată, însă, sîntem la momentul entuziast al surpării, al dărîmării statuiilor și miturilor comunismului, al primenirii în primul rînd a conștiinței noastre. În acest ocean de entuziasm amestecat cu ocară, trebuie, totuși, să veghem ca elanul nostru să nu însemne doar o simplă răzbunare — care este oare prețul omului? —, ci și o reechilibrare în a putea, în fine, să ne analizăm pe noi înșine, să aflăm odată ce-am făcut sau, după ce am aflat — căci rezultatele se văd — cum am putut să facem ceea ce am făcut.

Și tot acum, este momentul cel mai propice ca noi, românii, să ne învingem complexele, ezitățile, inadecvările de care s-a făcut atîta caz și să distrugem acea cumplită stare de cerșeală la poarta destinului, pe care am putea-o numi **lacrimegeneza poporului român**.

Între A FI și A FACE, trebuie să optăm pentru acțiune, fiindcă deja SÎNTEM.

Florin Toma

INCOTRO ?

Lucrurile

Lucrurile merg
Cît se poate de prost
Aceleași alte păsări

Noaptea veghează
Cu totul întâmplător

Un cuvînt mă duce pe brațe

Lucrurile merg
Cît se poate de prost

Muzică

Muzică a sfîrșitului

Se-mbrățișează tăcerile
In amurg

Steaguri pe ape

Reflex

La funeralii n-ă-m să fiu
Raza
Va supune adîncul

Aproximarea unei sfințenii
Cu susul în jos

Ce altceva imi revine

Labirint

Ultimele frunze de toamnă
Printre noi

Iubirea legată la ochi

Muza mea

În curînd
Pe o criptă inexistentă
Îmi voi așeza
Fruntea

Muza mea
E o fostă emoție

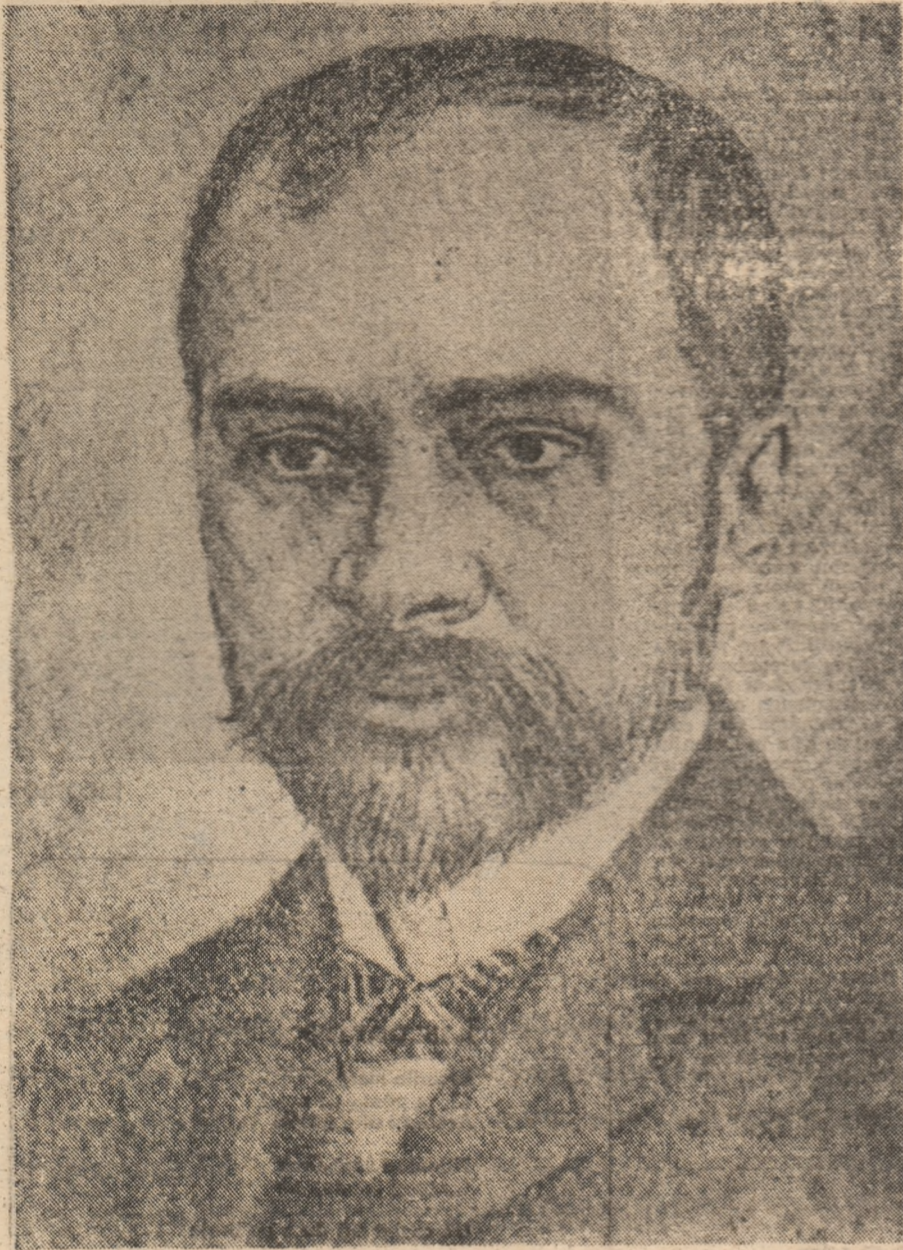
Copacii

Ca un loc
De întîlnire

Copacii
Nu sînt o traducere
A pădurii

Nicolae Cristian

Lumea veche și drumurile

1866-1913

PE CHIPUL, senin mioritic al lui George Coșbuc, cîm neapărat însemnele unui om „atemporal”, moderat de o lume veche sau poate chiar stră-veche. E o lume tulburată de conștiința sa în zodia misterului, de conștiința existenței inconștente, dacă se poate spune astfel. Fetele ce i-au parte din această lume a arheipurilor sînt cuprinse de hori narcisici în fața oglinzii, dubiați de ușoare spume pueroare, iar băcați ce pocnesc din bici în zori zăci pe liaga porție lor mîncesc suparați, umulți, de „vorba reai” strecurată în cadrul dînc al dragostei. Erosul se realizează, astfel, la nivel de hirjoană, de idila, de inițiere automată sub semnul unor imbolnăuri organice.

Lumea veche a lui Coșbuc este, bineînțeles, un model antologic și trăiește după legile firii, nu după cele impuse de civilizație, de o natură alterată. Este un spațiu prin excelență *baladesc și idilic*, în care viața umană își depășește firele de tort de demult și ce departe, adică din *aflo tempore*. Figura centrală a acestuia este, indiscutabil, Pastorul, care, îmbrăcînd haine de estaf sau de voievod, nu-și schimbă, în fond, esența sa arhetipală. El dă dovadă, în fața Morții — abisul ontologic suprem — de o seninătate și indiferență cu adevărat, dălice. Reacția lui Pulger răpus de un braț hain amintește anumite atitudini de acceptare binevoitoare a morții ca trecere purificatoare la zei, pe care o aveau strămoșii noștri: „să mori rizind...” Insași glasul care vorbește din adîncul pămîntului și care se înalță sub forma unui „cîntec sfînt” reia o rugăciune „sacrală” de dec. așa cum o cunoaștem de altfel și de la Eminescu: „Nu cerceta aceste legi, / că esti nebun cînd le-încelegi! / Din ceruri rapi o rîmurea, / Ce-i pasă codrilor de ea! / Ce-i pasă unei lumi întregi / De moartea mea”.

Se adună aici, într-o cheie simbiotică, două feluri de nepăsare existențială: cea a lumii față de om, și cea a omului față de lume, înfățișate contrapunctic, aceste două atitudini ontologice nasc, de fapt, acceptarea resonaantă, esențial mioritică, a Lumii în totalitate cu legile ei „de necercetate”.

Lumea veche coșbuciană ascultă doar de chemările sufletului care, întind pe brațul nemuririi, „singur ne conduce pe drumurile firii”. Ea este o lume de Protoistorie, păstrînd cu fidelitate spațiul originarului, al sacrului.

Or, experiența sacrului, după cum a demonstrat-o Mircea Eliade, este o experiență care angajează omul cu toate străfundurile sale abisale.

Reacțiile personajelor par doar elementare, ele sînt, dimpotrivă, fundamentale, colorat-ex-sensuale. Dragostea păstoraască este o dragoste ce atrage întreaga ființă, iar moartea relevă toate legăturile cu Universul.

Omul lumii vechi coșbuciene duce o

existență totală, în ciuda auzului, întrucît se așează aparent peste ea. Hărjoana de la ascunde așil simțului acut în tragedia lui tabloul zăci de vară, peste care se revărsa spînzura cosmică a Cealălăului la apas și a imensului semn de plătete în vecinătatea lui imediată, este de neînțeles, în Coșbuc, fără rînduiri necerțate de morți dramatice al morții stămoșilor și propriei morți: „Mi-e inima, de iacruși pînă / Că-n ea s-au îngropat meru / A mei, și-o să mă-ngrop și eu! / O mare e, dar mare ună — / Natura, în mormîntul meu, / E totul cald, că e lumină!”

În mereu, în unduirea idilică a versurilor coșbuciene, o înginare de seninătate și tristețe, de lumină și umbră, de umir și ingenuă și turburare refuflată, care confîgurează — în chiar patetismul descătușat al ludicului — un contrapunct dramatic. Protoistoria se leagă, așadar, cu fire invizibile de prezent. Lumea țărănească a lui Coșbuc trăiește, în pofida seufăcării sale teatrale în arhetipuri, sub semnul asumării etice a întregii Istorie.

Mijlocul fundamental de a duce o astfel de existență totală spre transcenderea personalului. Sufletul țărănesc se mișcă organic spre transpersonal și transcendent, al opunînd Neantului sentimental sacralității cosmosului, al prezentei „dubului sfînt” ocrotitor. „Totu-i plin de duhu sfînt” nu este o metaforă oarecare, ci expresia conștiinței integrării sufletului în cosmos, a lucrării, în natură, a factorului divin securizant, alungător de rău, de demonic: „De ce să-ți fie frică? / E Sfîntul Dumnezeu / Din cer, și-acum vorbește cu brazii pe pămînt! / A lui e și furtună și-a lui, iubite sint / Și brazii, și nu face el rău la ce-i al lui!”

SUBSTANȚA gravă a „viziunii” coșbuciene o aduce această alune care spontană în inconștientul colectiv, în performanță, precum zice Lucian Blaga. Dincolo de predispoziția ludică generală, cadrul e înforat de gravitatea „sacrală”. La Coșbuc, se joacă, de numai Natura, joc ce mizează nu atât pe aventură și nesocotirea normei, ci pe solemnitate, pe efuziunea ei „sacrală” litanică.

Instaurarea „dubului sfînt” e actul care relevă sublimul. Mișcările sufletului și personajelor nu cunosc, însă, acest echilibru armonios, ci mai degrabă urea o surră a tulburării psihice, la treapta de sus a căreia apare senzația pustului, a golului sufletesc. Sufletul țărănului se neagă ușor, se rostogolește în zona Nimicului și se pătrunde, acolo, de o boală incurabilă, care e chiar boala neimplinirii. „Amurgul înnegrise zarea / S-auzeau-n de parte tremurat cîntarea / Buciumului iacru, ca un psalm în vînt / Și plîngea Sfînta, și privea-n pămînt, / Și-și vedea viața toată pustie / Dintr-o vorbă în

Cînd sărbătorim 125 de ani de la nașterea

IN România literară din 29. august, „calendarul” de la pag. 19 începe cu „8 SEPTEMBRIE. S-au născut: GEORGE COȘBUC (1866)” etc. Așa să fie?

Istoria literaturii a lui Călinescu spune la fel, în ambele ediții; singura completare notabilă în cea nouă e precizarea că tatăl poetului era „(popă) greco-catolic”. Dar acribia lui Călinescu a fost de nuli și adesea pusă în discuție — și ar putea fi la fel și de aici înainte. Bineînțeles, nu mă refer nicidecum la analizele lui estetice, ci la... detalii, în care, cum prea bine știm, se ascunde diavolul.

Lungul studiu introductiv al lui Dumitru Micu, la ediția bibliofilă a versurilor lui Coșbuc din 1961, consacra datei de naștere a poetului aproape o pagină (XV—XVI), de unde rețin esențialul. Data de 8 septembrie a fost rectificată de Gavril Scridon, în 1956—1957, în „3 octombrie stil nou, respectiv 20 septembrie stil vechi”, pe baza matricolei botezătorilor din satul natal al lui Coșbuc, în care ziua nașterii e „1866, septembrie 20”. Scridon credea că pe vremea aceea și în Ardeal funcționa calendarul iulian, deci printr-o „elementară socoteală aritmetică” adaugă cele 13 zile care stăteau între stilul gregorian și cel iulian, deci: 20 septembrie, iulian, plus 13 zile fac 3 octombrie.

Pentru „rectificările” lui G. Scridon, D. Micu trimite și la *Gazeta literară*, nr. 31 din 4 august 1956, în timp ce Scridon însuși, în bibliografia din 1965, a poetului alcătuită în colaborare cu Ioan Domșa, la nr. 1617 afirmă că e vorba de *Gazeta literară* din 1955, tot nr. 31, dar din 4 iulie. Din neinteresant, însă durerosul motiv al circulației periferice (sangvine) care, vorba lui Călinescu, mă „însutează în izolare”, nu pot verifica revista; totuși mi se pare că anul corect e 1955, iar data corectă a numărului e cea arătată de D. Micu, adică 4 august.

Revin la socoteala lui G. Scridon: ea e într-adevăr elementară, dar se bazează

pe o eroare; așa pățim adesea noi, filologii, cînd braconăm pe domenii străine. În veacul trecut, calendarul iulian rămăsese în urmă față de cel gregorian nu cu 13, ci cu 12 zile. Diferența s-a făcut de 13 zile abia în 1900 și, exact, nu de la 1 ianuarie, ci de la sfîrșitul lui februarie — anul fiind bisect numai în calendarul iulian, în care după 23 februarie a venit întîi 29 februarie și apoi 1 martie, nu însă și în cel gregorian, în care după 23 februarie a urmat direct 1 martie. Pe vremuri, toți elevii știau că sînt bisecți numai acei ani seculari al căror număr de secole e divizibil cu patru — cum nu e 19; anul 2000 va fi bisect în ambele stiluri, dacă vor mai coexista pasnic.

E greu de crezut aserțiunea lui Scridon, relatată de D. Micu, anume că românii uniți, vasăzică greco-catolici, din Transilvania rămăseseră la vechiul calendar, deși în Austria cel nou fusese introdus în 1584, iar în Ungaria în 1587. Scridon învoacă mărturiile orale ale unor preoți bătrîni, precum și ale unor specialiști în stiluri bisericești; mărturiile orale sînt greu de combătut de cei care nu le-au auzit. Faptul că ziarele și revistele românești din Transilvania, adresate deopotrivă celor din țară, purtau aproape totdeauna data după amîndouă stilurile — e ușor de înțeles. Dar oare actele de stare civilă, acte oficiale chiar dacă erau înregistrate la biserică, după care calendar se făceau? Recunoște, documentul publicat de Călinescu în *Studii și cercetări de istorie literară și folclor* (scris așa pe vremea aceea) din 1953, arătînd ca zi de naștere 20 și zi de botez 21 septembrie, dacă datele ar fi după stilul vechi și botezul ar cădea atunci într-o duminică, acest act te poate pune pe gînduri; dar numai duminica se botezau copii? Eminescu a fost botezat la 21 ianuarie 1850, evident că după stilul vechi, deci într-o sîmbătă; iar dacă — prin absurd — data lui de naștere, 15 ianuarie, ar fi după stilul nou, ziua botezului ar fi fost luni!

Aici, încă un lucru. Pe vremuri, mă-

interesat viața și literatura, în românește și latinește (a scris numeroase poezii latinești, în metri antici care i-au slujit adesea și la poeziile lui românești; a tradus mult din latinește — și adesea foarte frumos, dar din păcate traduceriile lui nu s-au publicat, iar în ultimele decenii se pare chiar că au dispărut...), ale lui Moise Sora Noac. Dacă el a fost heronist preot, greco-catolic, la 31 octombrie 1830, într-o duminică, ziua tradițională a ceremoniei, după calendarul nou, la Oradea, hai să zicem că Oradea, allată în „părțile ungurene”, utiliza calendarul oficial ungurec, adică stilul nou. Dar același Sora Noac, în 1848, de data asta din Maramureșul învecinat cu Năsăudul lui Coșbuc, scria despre evenimentul bisericesc din anul revoluției folosindu-se tot de calendarul nou.

Nu intru în amănunte, fiindcă Scridon însuși a renunțat la părerile din 1955 și 1957: în studiul bibliografic citat, el afirmă chiar din prima pagină că poetul s-a născut la 20 septembrie; absența vreunei precizări a stilului, nou sau vechi, trebuie să echivalenze cu admiterea stilului nou. Dar la sfîrșitul prezentării biografice, la pag. 13, ziua morții lui Coșbuc e „26 aprilie / 9 mai”: să nu uităm că în România era încă în vigoare calendarul vechi, după care poetul a murit deci la 26 aprilie, ceea ce în calendarul de acum înseamnă 9 mai. La scurtă vreme, adică la 29 aprilie, lorga însemna în *Memorii*: „Dimineața, foile anunță moartea lui Coșbuc. Un ceas mai tîrziu, aici, în Iași, moartea lui Delavrancea”. Iar la 1 iulie, istoricul scria, cu grija profesională pentru probleme cronologice: „Calendarul nou n-a fost introdus, cum se făgăduise”; România avea să mai aștepte cu „întrarea în Europa” pînă la 31 martie 1919, căruia i-a urmat nu 1 aprilie ci 14 aprilie; e vorba de calendarul civil, firește, căci biserică a mai întîrziat pînă în 1924, cînd după 30 septembrie (iulian!) a venit nu 1, ci 14 octombrie. Trecerea în 1919 la calendarul civil e dovedită tot de

Memorii: după notele din 31 martie vechi; era duminica Florilor), urmînd însemnarea din 15 aprilie (stil nou, marti); probabil că în întîia zi de săptămîna patimilor, creștinești și nationale, acestea din urmă începuse de mai și mai avînd pînă să se isprăvescă. La 14 aprilie adică istoricul n-a făcut nimic cel puțin nimic „public”. „Cei din Kryn u-au făcut nimic” în anul cînd, aer „exact” două milenii și jumătate se proclama republica la Roma, scria istoricul grec Ephoros, în secolul al IV-lea înainte de Christos, despre concetățenii săi, traitori cam la jumătate calea dintre Mit și Troia; dar nu mai știu cine glăsuie dacă oamenii fericiți — ori poporul fericele... — nu au istorie, cel puțin n-au trebui să ne-o spună. Sau, revenînd la oile noastre: singurele zile ferice ale istoria omenirii (cel puțin în țările civilizate) au fost cele zece dintre 8 și 17 octombrie 1552, adică zilele care nu au existat, pentru că s-au sărit peste ele trecerea de la calendarul iulian la cel gregorian; și asta se aplică de fiecare dată cînd se schimbă, în felul arătat, calendarul, deci în România (vechi) singurele zile fără „istorie” au fost și mai multe! — cele dintre 31 martie și 14 aprilie 1919.

Coșbuc a fost nu o dată interesat de chestiuni cronologice, calendaristice. La sînd departe „inovatiile” lui în cronologia dantescă, menționez un singur articol de el, pentru că e intitulat tocmai *Ce două calendare*, al „nemților”, adică gregorian, și al românilor, iulian încă, publicat în *Albina* din 12 decembrie 1899 și reprodus în *Gazeta Transilvaniei* din 10 decembrie; amuzant e că de data asta revista bucureșteană poartă sîmbul noi iar cea brasoveană pe cel vechi. Articolul de popularizare al poetului se explică mi se pare, prin faptul că bătea la ușa secolului XX, cu noi complicații calendaristice pentru păstrătorii vechiului, cu o cursă în care au căzut chiar exorștii

firii

Odgonul și Cămila

mai! se simțea slăbită / Ca de-un veac de boală." (Dragoste învrăjbită)

Lacrime și boala par de neconceput în lumea coșbuciană scufundată în idilic și ahaic; în realitate sînt două topoi, două simboluri ale dramatismului ei profund. Și pe tărîmul suferinței, al pragului psihic superior, acționează legile inconștientului colectiv: lacrima vine din adîncimi, ca și bucuria dragostei.

În genere lumea coșbuciană nu doar vorbește, ci îngînă Natura pentru a surprinde și reda vorbirea ei, nu doar iubeste, ci e capabilă de un sentiment total în care intră și dragostea tuturor strămoșilor, nu doar cîntă, ci întonează cîntecul din adîncimi al existenței. Procedul de analogizare a mișcărilor buzelor cu mișcările elementelor, ramurilor, obiectelor din jur, de racordare tainică sufletească la ceea ce se întimplă este universal, la Coșbuc. Este, apoi, în funcție directă de această modalitate, un fel coșbucian de a se scufunda în propriul cîntec, care ar putea fi denumit *narcisism impersonal*. E un cîntec prin care se strecoară, iarăși, prin optica adîncurilor personante, cîntecul sufletului, cîntecul ce reprezintă colectivitatea, etnosul: „Eu mi-am făcut un cîntec / Flind singură-n iatac — / Eu mi-am făcut un cîntec, / Și n-aș fi vrut să-l fac, / Dar fusul e de vină / Că se-nvirte meru, / Și ce-mi cînta 'nainte / Cîntam pe urmă eu”.

Un astfel de cîntec, criptic, de jelanie și dor, își duce torsul tocmai din lumea arhetipurilor, de unde se conturează rădăcinile, originea, primele gesturi ale strămoșilor, întimplările sacre ce stau la temeiurile existenței.

Călinescu spunea că lirismul în formă obiectivă există, la autorul *Baladelor și idilelor*, ca un mecanism etern al ingenuității umane, ca o solemnitate a instinctelor. Prin filosofia exprimată într-o *poveste veselă* este redată supunerea spontană a poporului la datinile ce simbolizează impenetrabilitatea misterului. Atîrșterea este mereu fabuloasă, spre a sublinia universalitatea fenomenelor. În leșnărea multîmilor, în trecerea mecanică de la o altitudine la alta, de la deznădejdea cu bocețe la plînsul infundat. În plata resemnare, în toată această demonstrație de ceasornic arhaic care merge, exterior și interior, inexorabil stă vraja acestor poeme al căror sens ultim liric este: inuitărea reacțiilor personale în fata rotației lumii! (*Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, ed. II, p. 590)

La imaginea călinesciană e de adăugat noua perspectivă exegetică ce ne-o impune timpul nostru: George Coșbuc are acorduri existențiale memorabile care ni se revelează în „povestea veselă”, în cadrul idilic al ființării făcătoare. Dramatismul vizionării se conține în chiar iminența străbaterii de către suflet a tuturor drumurilor firii.

Mihai Cimpoi

lui Coșbuc?

lui Coșbuc. (Datele le-am luat din Scribon-Domșa, nr. 799).

Concluzia nu poate fi, după mine, decît aceasta: poetul s-a născut la 29 septembrie după calendarul gregorian, dar, în toamna anului 1889, cînd a trecut în România, el și-a transpus ziua de naștere în calendarul civil și religios utilizat pe vremea aceea aici, declarîndu-se deci ca născut la 8 septembrie (julian).

Să risc și o amintire din tinerețe? În primăvara lui 1943, apropiindu-se un sfert de veac de la moartea celui care scrisese *Moartea lui Fulger*, s-a organizat la Liceul „Moise Nicoară” din Arad, unde învățăm după ce s-a cedat Oradea, o șezătoare literară. Eram ca și în ajunul bacalaureatului, timpuriu în acel an de război, eram de mult hotărît să studiez filologia clasică și... indiană, dacă aș fi avut cu cine: am ținut și eu o „conferință”, cum spunea programul, despre „Coșbuc traducător”. M-am mărginit la talmăcirea *Divinei comedii*, la cele din sanscrită și „pacrită”, cum apărea în „Biblioteca pentru toți”, și la cele din Vergiliu; am încheiat, firește, cu un citat din Horațiu. Peste vreo jumătate de an, locul de baștină al poetului zăcînd din nou sub stăpînire străină, ca la nașterea lui, avea să se stingă din viață și „nobila doamnă Elena George Coșbuc”, cum spunea titlul tristei și intristătoare evocări din numărul pe decembrie al *Revistei Fundațiilor Regale* („omagiul Carmen Sylvei”), în care număr... am publicat și eu un soi de recenzie la o cărticică, iscălită însă cu un pseudonim juvenil, cum mai făcusem și cum aveam să mai fac, chiar legat de ediția Coșbuc a lui Dumitru Micu.

Închei: nu la 8, ci la 20 septembrie trebuie să-l sărbătorim pe George Coșbuc, la 125 de ani de la naștere.

Traian Costa

Fragmente despre Critică și Putere

ERA într-o noapte, la Rodos, cînd, furișată printre „scări, unghiuri, porți”, respirația gîfuită a verii își mai potolea do-goarea. Cetatea Ioaniților, unde mă opriseam împreună cu un arheolog, era o etapă în plătirea noastră printre țîndările de Paradis cu care e presărată Egeea, și la acele țîndări răsărite-ne ale Europei descoperam răsăriteana plăcere a poveștilor la vreme de popas. Atunci am auzit de la prietenul meu o istorioară, pe care o transcriu acum și eu, la rindu-mi căutîndu-i un tîlc cu totul altul decît acela cu care îmi fusese povestită.

UN „AMIRAL” al Revoluției de la 1821 — de fapt un șiret și eroic pirat insular, dintre aceia care, converșiți la cauza națională, repezeau caice pline de butoaie cu pulbere asupra pîntecoaselor alamane turcești, zălogind cu viața lungimea corectă a fitilului aprins ce avea să le dea răgazul să se depărteze înot de locul exploziei —, avea pe lingă statul său major un „lo-ghiotat” fanariot, carevasăzică un cărturar, ce-i ținea corespondența, căci, arvanit din Hydra corsarul cunoștea destul de rudimentar limba greacă și mai ales jargonul purist folosit pe atunci în scris. Acest „amiral”, așadar, se adresa odată guvernului revoluționar de la Nauplion (Nauplia sau Napoli di Romania), cu cererea sa să i se trimită unele materiale de care ducea lipsă: alimente, muniții, smoolă de călăfătult, odgoane... Redactînd lista de proviant în idiom cult, grămăticul folosi pentru ultimul articol termenul arhaizant *kámilos*, la auzul căruia, arvanitul îl apostrofă de îndată: „Ai înnebunit, bre kir-dascăle? De fringhie am eu nevoie, nu de cămile!”.

NU ȘTIU dacă, rostînd involuntara-i vorbă de duh, corsarul revoluționar va fi aflat într-însa, așa cum am aflat eu, ascultînd-o, răspunsul la una din nedumeririle copilăriei: de ce e nevoie să fie supusă cămila evanghelică la penibila probă de a-și strecura cocoșele prin urechile acului, spre a dovedi prin analogie că bogatului îi este închis accesul în împărăția cerurilor? Fie și pentru a nu trece prin ac, în realitate „corabia deșertului” trebuie să fi fost, vezi bine, doar un odgon de corabie...

DISOCIIND două înțelesuri cu expresie verbală comună (omonime) și alegînd pe cel potrivit în context — operațiune ce ne sugerează derridianul traiekt „différence — différence” —, corsarul nostru — à la monsieur Jourdain, firește — face *filologie*. (Nu altfel procedase și Erasm, atunci cînd propusese pentru *En arhi o logos* traducerea „*In principium fuit s e r m o*” — și nu „*v e r b u m*”: adică, așa cum remarcă cineva, prin transfer de la *Langue la Parole*, cu toate consecințele ontologice și epistemologice care decurg din această).

Totodată, vis-à-vis de un text constituit (epistola fanariotului), „amiralul” instituie un text secund, ce își clădește palierul conținutului pe temelii textului prim: „De fringhie am eu nevoie, nu de cămile!” Expresia acestui text „la nivelul meta” parcurge un itinerar deosebit de complex. Ea este, așa cum am văzut, mai întîi un comentariu de tip filologic, continuu prin a fi o evaluare a adecvării contextuale a celor două omonime, devine, în urma evaluării, judecată și, implicit, contestare a textului inițial și sau a emițătorului său: „Ai înnebunit, bre, kir-dascăle?” Între ceea ce am numi, impropriu, punctul de plecare și cel de sosire ale acestui itinerar (de fapt, „etapele” lui sînt simultane) se întinde un spațiu care este acela al actului critic.

Reflecția mereu necesară asupra drumului criticii este tîlcul pe care l-am aflat deturnînd (= punînd la lucru) umorul din anecdota ce m-a desfășurat pe țîrmul Mării Egee.

CĂ CEEA CE înțelegem astăzi prin critică este o desprindere din filologia umanistă, se știe. Tot astfel, se știe că această desprindere nu a fost niciodată totală, și e bine că este așa, căci filologia oferă „humanoarelor”

un sol ferm, o pozitivitate, fără de care cu ușurință putem confunda funia cu dromaderul. „Ea are pentru științele spiritului aceeași importanță ca și matematica pentru științele naturii” — scrie Ernst Robert Curtius.

Dacă este evident că, măcar în originea și deontologia sa, critica a fost și rămîne filologică, mai puțin vădită e reciproca acestei relații și corolarul ei: că filologia este o manifestare a unui mai general spirit critic ce fundează nu numai această știință modernă, ci și întreaga modernitate europeană.

Ca să lămurim mai bine sensul respectivelor raporturi structurale și istorice, să ne întoarcem la istoria cu odgonul și cămila.

BUTADA involuntară a „amiralului” se bazează, desigur, pe o eroare, dar o eroare inocentă, de felul celei comise de naivii traducători ai Bibliei *Vulgata*. Cîtuși de puțin inocent nu e însă faptul că expresia ce dă naștere erorii (și trage foloase de pe urma ei) își află temeiul într-un text scris, sancționat de autoritatea Scripturii: astfel, ea înrădăcinează posibilitatea confuziei în prestigiu tradiției și o aureolează cu fasturile literiei, ce nu mește odgonul ca pe cămila pentru ca, prin efracție semantică, să-l introducă totuși pe bogat în împărăția cerurilor. Scriitura mistificatoare și tradiție autoritară: manipulare și coerciție — iată caracterelor cele mai izbitoare ale *discursului Puterii*.

Iată de ce, denunțînd confuzia, amiralul Revoluției comite un act nu mai puțin revoluționar: decît acela de a arunca în aer corăbii turcești. Iată de ce „antagoniștii” exemplari din parabola noastră nu sînt altă cămila și odgonul, cît fanariotul și arvanitul, cu alte cuvinte Puterea și Critica.

ÎN ZORII Renașterii, lucrarea umanistilor nu a fost, în esență, diferită. Am citat cazul lui Erasm; aș putea cita și altele. Ceea ce importă în fiecare dintre ele, și în toate la un loc, e faptul că pentru prima dată o extraordinară desfașurare de erudiție și de forțe ale inteligenței apare pusă în slujba unei neîncredere. Umanistii inventă unealta filologică pentru a controla corectitudinea nici mai mult nici mai puțin decît a textului Scripturii, și controlînd-o, constată în mod fatal că „verbum” este de fapt „sermo”, iar cămila — odgon. Or, aceasta este cea dintîi lovitură pe care critica o dă *discursului Puterii*, în ipostaza sa de scriitură revelată. Subminînd credibilitatea unei tradiții ce fusese, în litera ei, dictată de ceruri, filologia umanistă deschide calea secolului al XVIII-lea, cu a sa „critică a cerului”, care transformă unealta în „arma criticii”. Procesul „culminează” coborînd pe pămînt odată cu Revoluția Franceză, în focul căreia textul Puterii este supus „criticii armelor”.

Ceea ce Rimbaud dorea pentru Poezie la modul augural-vizionar, Critica a înfăptuit în chip real: ea nu rîfmează acțiunea, ci este înainte.

CUM epoca Umanismului este aceea în care apare categoria greu situabilă a intelectualității, în sensul modern al cuvîntului, umanistul rămîne greu definibilul prototip al intelectualului. Actul constitutiv al acestuia ca tip social este un act critic: comentarea, evaluarea, judecata și contestarea unui text a cărui scriitură purta întipărite

emblemele sacralului și ale Puterii; condiția criticului continuă și astăzi să fie a unui *advocatus diaboli*: a celui ce comentează, evaluează, judecă și, în cele din urmă, contestă sacralitatea oricărui text înscris în discursul Puterii. Începînd prin a suspecta o tradiție sfîntă, orice tradiție îi devine dintru început suspectă, ca unuia care, literalmente, „nu are nimic sfînt”.

AM SUGERAT în treacă că valențele critice ale istorioarei noastre am început a le bănuși observînd lucrarea umorului în butada cu odgonul și cămila. În speță, avem de-a face cu un calambur, care pare a fi operațiunea simetric inversă față de disocieria filologică. Acesta asociază sensurile opuse (pe care Puterea le confundă), dar o face în felul Poeziei, ce contopește obiecte și ființe dispartate, creînd magnifici hibridi, ca să populeze cu ei noul regn al metaforei. În fața seriozității vinovate a discursului Puterii, tocmai clipirea complice din ochi a umorului, a ironiei, a jocului sau metaforei este aceea care semnalează spiritului critic confuzia, îndemnîndu-l să-și exercite asupra-i, cum ar zice Gilbert Durand facultatea „diarectică”.

Aceasta înseamnă că, în inegală încercare de forțe ce o opune Puterii, critica are un aliat în puterile de subversiune ale limbajului poetic și, în ipostaza ei literară, detectarea și captarea încărcăturii utopice, libertare, deci subversive a Poeziei este — sau ar trebui să fie — obiectivul privilegiat al criticii.

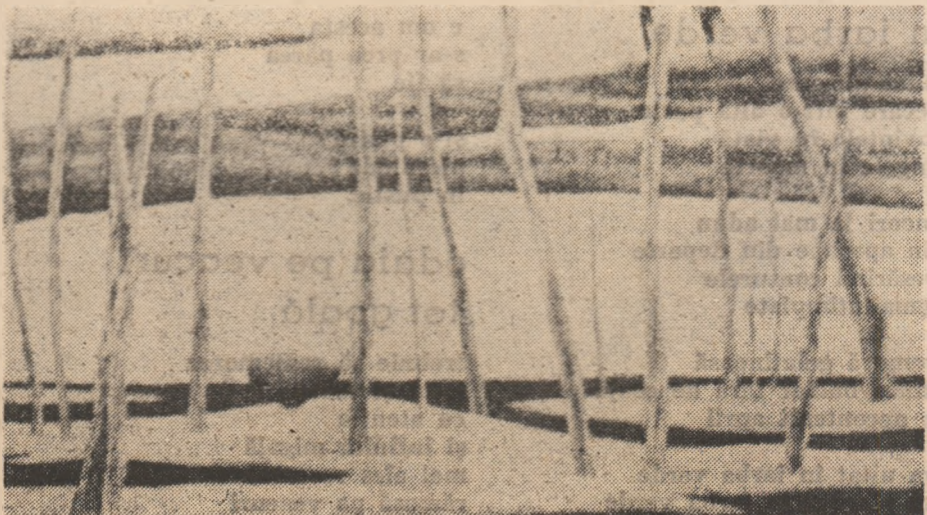
De altfel, alianța aceasta se stabilește în ambele sensuri. S-a semnalat că o componentă critică, deloc de neglijat, intră în constituirea practicii textuale moderne. La Mallarmé bunăoară — se știe — obsesia purității are o finalitate „nihilistă”, ținînd spre instaurarea unui Absolut negativ echivalent cu Neantul. Nu este deloc întîmplător faptul că acela care aspira să dea un *sens plus pur aux mots de la tribu* este inventatorul conceptului de „poem critic”.

Critica, așadar, își află în Poezie un aliat. Dar și un corectiv. Poezia o împiedică să absolutizeze momentul dissociativ, o ajută să se critice tot timpul pe sine, n-o lasă să se ia prea în serios și astfel să piardă arma critică a umorului. Frecventînd îndeaproape domeniul Poeziei, care nu este acela al lui sau-sau, ci al lui și-și ori al lui nici-nici, Critica învață să ia seama că, vorba lui Gellu Naum, „teoria pierde omnia”.

Căci prea îndelunga practicare a lui sau-sau te face să cazi, cum spunea cineva în „capcana lui pentru sau contra”, ceea ce, uneori, înseamnă a înfrunța Puterea pe propriu-î teren și cu aceleași mijloace. (În povestea de la care am pornit, arvanitul și fanariotul nu sînt oare — vremelnic — de aceeași parte a bariadei? Iar în veacul nostru — vai! — așa ceva s-a văzut de nenumărate ori...) De aici, pentru Critică, obligația ca, de îndată ce o observă, să-și sape noi tranșee.

Din acest punct de vedere, funia poate în fine face dreptate și dromaderului. Să n-l imaginăm într-un tîrziu pe „amiral” strigîndu-i grămăticului: „Ai înnebunit, bre, kir-dascăle? De ac am eu nevoie, să-mi cos cămila cu odgoane de porțile Raiului!”

Victor Ivanovici

PIATRA ROȘIE

Fotografie de Ion Cucu

INEDIT

Grigore HAGIU

de pe lume
de pe singe

lenta norilor ninsoare
mă atacă mă ingroapă
se visează iar zăpadă
legătura mea de apă

cu vreun spine
cu vreo țepă
cearcă suflet
și-l întreabă

de pe lume
de pe singe
trage la pământ culoarea

fie albă
fără margini
reincreierarea

dinte pe dinte
ochi pe ochi

oricât de aproape departe
nu pot să te văd
liniște mare
liniște de tot

ciutura care de pretutindeni
din adincuri o scot
are aceeași paloare
aceiași bot

stare de fuziune
starea focului mergerii
starea stării pe loc

imi trag
dinte pe dinte
ochi pe ochi

am uitat în iarba
verde am pierdut
în iarba verde

mâini picioare zboară
fiecare într-o altă parte
cuvintele în viață
singele în moarte

uneori le mai adun
din aproape din departe
tresărind conturile
nemaîintimplat

tremură gelatinoasă
lumea ouălor fără de coajă
în neconținut april

am uitat în iarba verde
am pierdut în iarba verde
creierile de copil

să fiu mai altfel
mai lut mai piatră
mai tuci

mi-s miinile negre
de struguri de nuci
de amintirea de scinteierea
ce din mine de pe acum și le
fugi

ori poate numai am umblat
pământului prin măruntaie
și mi-am tăiat miinile
de vreun cuvint de vreo
văpaie

să fiu mai altfel
mai lut mai piatră mai tuci
rezistent într-o lume
imi inmoi capul
în soarele
care apune

altundeva altunde
se petrece totul

dar unde-s ceea ce numisem
chip și daltă
nu simt durere nici în unul
nici izbitura din cealaltă

e doar o noapte lungă
și foarte foarte caldă
și-un strop de ceară picurat
cu fuga stelelor înaltă

altundeva altunde
se petrece totul
ce e de petrecut

priveam o pasăre
și iată umbra
i s-a desprins și a căzut

s-ar prea părea
să fie

deasupra acelu uraniu
deasupra acelu gram
lăcrimare limpede în ochiul
mohoritului morman

am creieri miini vedenii
și axe noduri zgirciuri am
și-o-nțepeneală o huruitură
și cite-o floare văzătoare-n
geam

e om acesta
s-ar prea părea
să fie

și-o piatră
plesnindă
în pustie

odaia pe veacuri
tot goală

trebuie să rememorez
totul și toate
cu atenție
și infinită migală
mai ales resemnarea odăii
rămasă pe veacuri
tot goală

poveste
la urma urmei

umbra mea
pomul din depărtare
umbra pomului
această inserare

umbra inserării
intunecata innourare
umbra innourării
starea numită disperare

poveste
la urma urmei
cine pe cine se spune

și ce se întreabă
și ce se răspunde
anume

sufletul îndurat
cel ce doare

cu sufletul dă
de toți pereții
cel ținut cu firul
de osia vieții

de copaci lovește-l
haragii să-l ție
să-i sară
toată materia vie

sufletul îndurat
cel ce doare
ce vrea să doară

cum țîșnește măduva
din osul bătut
în afară

de la o margine
la alta de cîmpie

cine și unde aude
această melodie
pe care capul meu
scrișmit o scrie

alunecînd săltînd
în cercuri tot mai mici
de la o margine la alta
de cîmpie

ce mină și cum
ajuns la final
în punctul tăcut

mă ridică
mă pune să cînt
poate de la-nceput

vai sufletul în sine

ce frumos s-au amestecat toate
în lumina picurată albastruie
ale mele și-ale pământului
cum se știu și se cunosc
și nu se mai pot desparte
o mult căutată lumină
deplina multcăutata unitate
de nu cuprinde-n el o lume

vai sufletul
în sine arde se usucă

din ce oțel
argint ori aur

clipa aceea
acum cîndva increierată
clipa lipsă
nealterată

nimic nu poate să o abată
nimic nu poate să o abată
nimenea nimicului
niciodată

din ce oțel
argint ori aur
să te-nchipui oare

nemuritori fiind
moartea ni s-ar părea la fe
de înspăimîntătoare

străbunii mei
străbunii toți

depărtat zvon de tălângi
depărtat depărtat
poate sint străbunii mei
străbunii toți
arborii vuesc mai aproape
luna cade ca o inimă-n mine
și cîntecul cîntecul
mi-aprinde roșu pe buze
însingerează întunecat
numele copilărie
depărtat depărtat

schelăria carului mare

fantasmă sint
de cîntec și-ntrupare
clipei străvezii de pus
în dreptul cerului
pe nopți senine cîntătoare
prin mine să se vadă
luminind
în loc de oase

schelăria
carului mare

o sufletul meu,
să tăcem

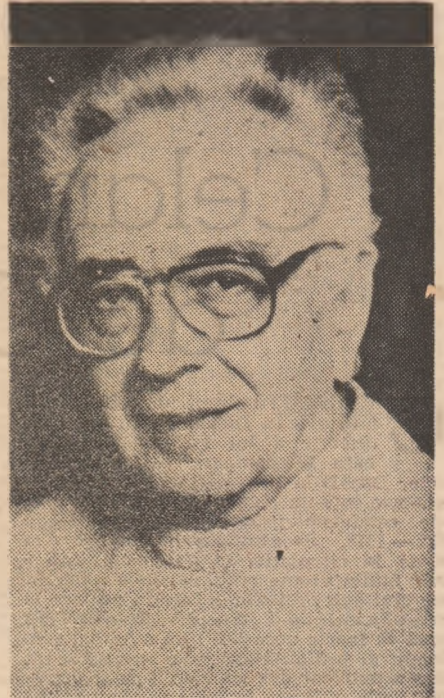
întunecare de cer
filfiire de aripi
liniștea se-nalță cu tremur
subțire

au tăcut nevătămate apele
s-au șters toate culorile
în zare
fiecare înfășurare de arbori
e răsturnare
pământule mă poartă
mă poartă

o sufletul meu
să tăcem să tăcem
laolaltă

(Versuri comunicate de sora poetului,
Gina Hagiu)

Gîndesc în limba română, azi, ca și întotdeauna...

— Stimate domnule Vintilă Horia, nu cred că vreun interviu cu dumneavoastră poate evita întrebarea referitoare la Premiul Goncourt, pe care l-ați câștigat în anul 1960 pentru romanul *Dieu est né en exil*. Ați avut, cumva, sentimentul că el v-a răscumpărat suferințele, umilințele exilului, că a dat exilului dumneavoastră o nouă semnificație?

— Evident, așa-zisul „scandal Goncourt 1960” a dat existenței mele o nouă semnificație. M-a transformat dintr-un exilat anticomunist anonim într-un anticomunist ilustru. Este tot ce au reușit să realizeze, ca lovitură bine pusă la punct, abilitii securiști de pe atunci. Asta, așa zice, dintr-un punct de vedere negativ. La modul pozitiv al evenimentului, acel premiu, cu tot ce l-a înconjurat în bine și în rău, a fost o satisfacție pe care numai cine a trăit-o o poate înțelege până în a-dinc. Treceam dintr-o dată pe alt plan, nu numai în afară, vreau să spun pe planul celebrității, ci, mai ales, înăuntru, pe acela al răspunderilor și al transformărilor spirituale. Mi-am dat seama că nu era întâmplător, că mi se incredinta, n-aș zice o misiune, ci o răspundere, că trebuia să corespund acelei chemări. Ceea ce am făcut imediat a fost să procedez la o verificare interioară, la o apropiere mai acută de cunoaștere și de esență. Cartea *Călătoria la centre* era o parte din această căutare de mai bine, vreau să spun de mai sus, fructul ei imediat.

— N-aș vrea să vă invit să reluați istoria acestui premiu, istorie care, mai ales astăzi, se dovedește scandalosă dintr-un punct de vedere total opus celui dominant în 1960 — deși poate că publicul românesc nu-l cunoaște toate detaliile —, dar v-aș ruga, totuși, să apreciați dacă atunci când ați fost ales și apoi contestat v-ați simțit mai mult decât autorul propriului dumneavoastră roman, dacă v-ați simțit un exponent.

— În cartea mea viitoare, *Journal de la fin du cycle*, care apare la toamnă, descriu mai în detaliu cele întâmplate atunci. Am încercat să le schițez și într-un articol apărut luna trecută în *Phoenix*. N-aș vrea să mă repet. M-am simțit atunci, mai mult ca înainte, autorul propriului meu roman, în sensul că Ovidiu lua proporții autobiografice nebănuite. Eu mă transferam în timpul lui Augustus, și Ovidiu în cel al lui Stalin.

— În timpul campaniei defăimătoare inițiată de „l'Humanité”, organul Partidului Comunist Francez, (cum altfel decît cu sprijinul direct al Securității R.P.R.?), ați fost acuzat a fi aderat la Garda de Fier și de a fi făcut în anul '30 propagandă în favoarea nazismului. Nu m-ar interesa atît să combateți asemenea aserțiuni, cît să vă considerați activitatea publicistică desfășurată în România acelor ani, din perspectiva actuală.

— Am fost, încă de pe timpul studenției, deci de pe timpul cînd am început să colaborez la *Gândirea*, un naționalist, crescut în spiritul dreptei tradiționale franceze (mă refer la Daudet, Bainville, Maurras), dar și în entuziasmele pe care le provocau pe atunci între noi victoriile „naționalilor” spanioli împotriva comunismului stalinist. Orwell a trecut atunci prin Spania și a știut să aleagă, întocmai ca și noi. Am crescut între romanism și creștinism și cred că și pentru tinerii de azi tot acesta ar fi modelul de formare cel mai adecvat și mai eficient. Avînd în vedere că directorul *Gândirii*, Nichifor Crainic, era foarte antilegionar, mare parte dintre noi n-am aderat niciodată la acea mișcare. De altfel, spun aceste lucruri fără nici un fel de patimă sau de gînd autojustificator. N-am nimic de justificat. N-am fost legionar pentru că mă aflam în acea epocă din viața mea printre colaboratorii *Gândirii*. Poate că altfel aș fi făcut parte din Garda de Fier. Nu simt nici un fel de nevoie de a-mi justifica non-legionarismul. Rușine e să fi fost român și comunist. Dovada sau doveziile cele mai clare că așa a fost sunt următoarele: întîi, că am fost numit atașat de presă la Roma în iunie 1940, cînd domnea încă regele Carol al II-lea și Crainic era ministru al Informațiilor și al Propagandei; al doilea, că am fost scos din post în momentul în

care Garda de Fier lua puterea în septembrie 1940; al treilea, că am fost din nou numit atașat de presă, de astă dată la Viena, în primăvara anului 1942, cînd Alexandru Marcu a luat locul lui Crainic la același minister; al patrulea, că am fost internat în septembrie 1944 în lagărul de la Krummhübel, împreună cu toți ceilalți diplomați din Germania; dacă aș fi fost legionar nu numai că nu aș fi putut ocupa acel post sub guvernul Măreșăului Antonescu, dar aș fi rămas la Viena ca să colaborez cu guvernul constituit acolo de Horia Sima. Asta e biografia mea, lesne de aflat în cronica vremii. Încă o dată: dacă aș fi făcut parte din Garda de Fier, din care au făcut parte mulți din intelectualii de frunte ai României prebelice, n-aș avea nici un motiv să ascund acest fapt. Repet, raul are un singur nume politic, pe care mi-e silă să-l mai scriu. Cine vrea să mă creadă, bine, cine nu, să-i fie de bine. Creștin fiind, nu dușmănesc pe nimeni, nici pe cei care susțin că am fost legionar. Revenind asupra întrebării dumneavoastră: toată viața mea de intelectual, în țară și în exil, am urmărit o cale clară anagogică. Am încercat din toate puterile să mă înalț, să devin mai bun, mai inteligent, mai aproape de adevăr. Anticomunismul meu își are aici explicația lui cea mai autentică personală.

— Împrejurările în care ați fost nevoit să alegeți exilul sînt încă necunoscute publicului din România.

— Am stat în lagărele de la Krummhübel și Maria Pfarr pînă la sfîrșitul războiului. Am fost duși apoi de trupele engleze în Italia, unde am reluat legăturile cu guvernul de la București. În toamna anului 1945 a venit la Napoli vasul „Transilvania” ca să îmbarce și să ducă în țară pe toți diplomații români care fuseseră băgați în lagărele naziste după armistițiul din August 1944. Eu, împreună cu alți cîțiva, am rămas în Italia. Vedeam foarte clar în viitor. România avea să cadă pradă comunismului, căzuse deja, și lumea nu-și dădea încă seama. Acest refuz de a mă întoarce într-o țară ocupată de comuniști este începutul exilului meu.

— Ce ar trebui să mai știe neapărat un eventual cercetător român al lui Vintilă Horia despre periplul dumneavoastră istoric, artistic și metafizic? Cărți de căpătîi, măestri spirituali, înțîniri providențiale?

— La Florența, în 1946, l-am cunoscut pe Giovanni Papini, care a jucat un rol foarte mare în viața mea. A fost, pe atunci, un adevărat maestru pentru mine, așa cum fuseseră, cu ani în urmă, Crainic, Blaga, Nae Ionescu, Ion Pillat, Vasile Băncilă, Alexandru Marcu. Am trecut, după aceea, în special după ce am luat contact cu limba și cultura spaniolă, în Argentina și în Spania, prin multe faze de adaptare

la cunoaștere. Am făcut adevărate pasiuni, întîi pentru filosofia istoriei (Spengler, Toynbee, Ortega y Gasset, Jaspers, mai tirziu Sfîntul Augustin și Vico); apoi pentru psihologie, în special pentru Jung; am trecut apoi la filosofia științelor, grație atît lui Ștefan Lupășcu, cît și întîlnirilor cu Heisenberg, Gonthier și alții; pentru a afla în studiul spiritualității tradiționale și mai ales în ezoterismul lui René Guénon și al lui Raymond Abellio (cu acesta am fost prieten pînă la moartea lui) o încununare a efortului meu gnoseologic. M-am interesat puțin timp și de parapsihologie, însă ce-am citit și ce-am văzut nu m-a satisfăcut. Îmi inchipui că toate aceste procesiuni epistemologice mi-au servit ca să descopăr, nu de mult, că singurul text pe care te poți baza cu adevărat în drumul tău către adevăr, în calea anagogică, cum spunea Dante, este Biblia, și în mod cu totul special și revelator, Evangheliile. Citesc *Jurnalul fericirii* și-mi dau seama cîtă dreptate are Steinhart cînd spune: „Condiția umană e o condiție teologică. Asta e marea trăsătură specifică a omului: nici risul, nici lacrimile, nici minciuna, nici gîndirea pe categorii generale... Insușirea specifică omului e gîndirea teologică.” Îmi vine să rid și să plîng; nu știu ce fost ceașist notoriu, semnat al unei misive de neuitat, acuza pe Steinhart de legionarism. Cine nu înțelege condiția umană prin religie, cine nu tinde să înțeleagă, deci să se apropie de esență, cine nu știe să vadă în cruce centrul înțelegerii și al cosmosului, cine nu a înțeles că a fi creștin este nu numai a fi cavaler, cum spune Steinhart, dar și a merge către iubire și cunoaștere, nu a înțeles nimic. Iată de ce marii fizicieni ai secolului au fost, în marea lor majoritate, credincioși, așa cum a fost maestrul meu intru cunoaștere cuantică, Werner Heisenberg. Cărți de căpătîi? Multe. Rămîn puține după ce ai citit cum trebuie *Evanghelia după Ioan*. Ce importantă mai au acuzațiile, bănuielile, alăturările politice, simpatiile, antipatiile, trăirea în veac?

— Pentru orice scriitor care alege exilul, exprimarea într-o altă limbă este o probă de foc, un fel de sinucidere sau... de supraviețuire. Dumneavoastră cum ați trecut prin ea?

— Proba de foc? Nu cred. M-am învățat să scriu în niște dialecte latine. Altfel tot.

— Stărui asupra acestei probleme a limbii. Această stăruință ar putea să-i pară ciudată unui scriitor ca dumneavoastră care a scris și a publicat o seamă de cărți și în limba franceză. Munca de traducătoare m-a condus, dimpotrivă, spre o altă revelație, și anume că numai limba maternă te poate aduce la disperarea și la plăcerea supremă a subtilităților fără sfîrșit. Exis-

tă un fel de a te pierde și a te regăsi în propria-ți limbă care este cu totul fascinant și care nu ți se poate întîmpla într-o altă limbă oricît de bine ai stăpîni-o. Mă întreb cum se poate trece emoția din limba maternă într-o altă limbă sau, ca să-mi duc pînă la capăt întrebarea, presupunînd că după atîția ani de ședere în Spania, gîndiți deja în spaniolă, cînd simțiți, cînd văsași... în ce limbă o faceți?

— Gîndesc în limba română azi ca și întotdeauna. Asta a însemnat pentru mine nedespărțirea de patrie. În ceea ce privește felul de a te pierde și de a te regăsi în propria-ți limbă, cred că punctele de vedere sînt deosebite. Vreau să spun că nu e același lucru creația și traducerea. Eu am trăit adevărate beții de pierdere și regăsire atît în franceză cît și în spaniolă. Nu numai în română. Pentru că am aderat din străfunduri. Îmi e foarte greu să explic acest lucru care depășește raționalul și mai ales o perspectivă structuralistă a limbajului, o gravă cădere în cursa axiomatică în care au căzut atîția, la noi. Acest proces al creației implică o comunicare cu subconștientul, de care procesul traducerii nu are nevoie. Cînd scriam cărțile mele cele mai complicate din punct de vedere stilistic și lingvistic, — mă refer la *O femele pentru Apocalips*, în franceză, și la *Un mormînt în cer*, în spaniolă — cuvintele cele mai puțin folosite din cele două limbi, parcă suflă de o voce amică, veneau către mine fără efort și fără dicționar. Se stabilește un fel de pact între scriitor și limbă, așa cum se stabilește unul între sculptor și marmoră, de care nici scriitorul, nici artistul nu pot da socoteală. E ca o înțelegere secretă. Faptul că scriu poezie în castiliană se înscrie în același mister.

— Vremurile se schimbă, începeți să vă întoarceți acasă. Cărțile dumneavoastră încep să apară. Le journal d'un paysan du Danube, bunăoară... Ce alte proiecte legate de România mai aveți? Simțiți într-un fel nevoia de a recupera această lungă absență?

— Fără îndoială. Sper să pot veni în țară ca să revăd peisajii și oamenii, dar și ca să pot completa materialul documentar pentru cîteva cărți viitoare, printre ele un roman, și, mai ales ca să pot vorbi tinerilor, la vreo Universitate care ar avea nevoie de serviciile mele. Am creat în Spania o Catedră de Literatură Universală Contemporană; de ce n-aș prelungi-o la noi?

— Cum se vede România contemporană de la Madrid?

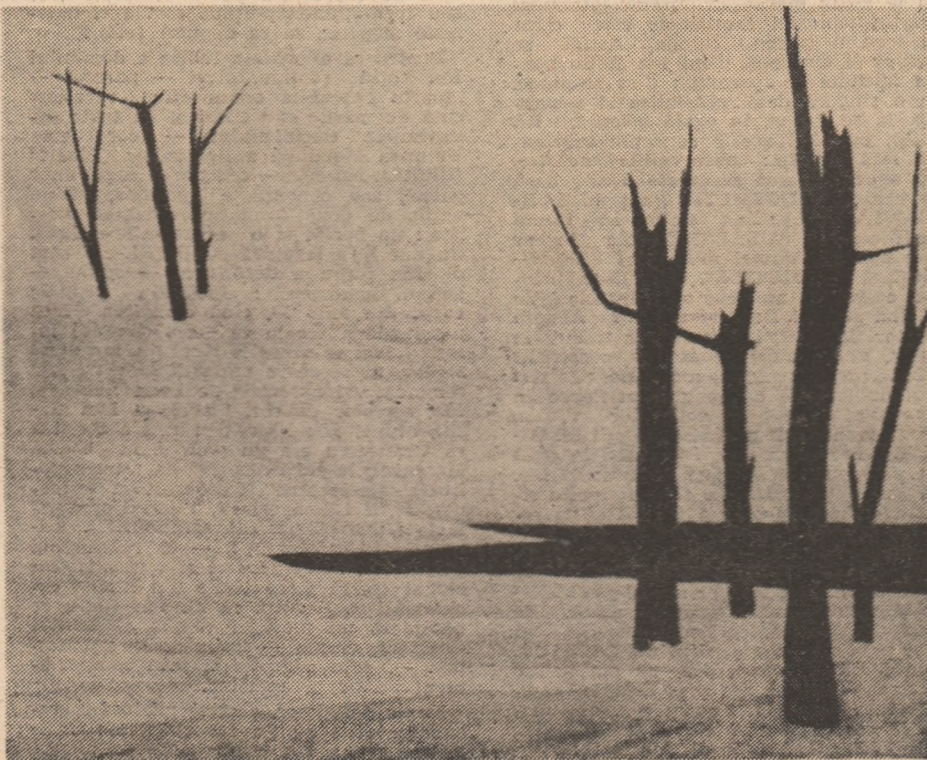
— A fost văzută într-un fel în decembrie 1989, acum, după 13—15 iunie 1990, e văzută într-altul.

— Cum e vede scriitorul spaniol și francez de origine română, Vintilă Horia?

— În primul rînd, eu nu sînt un scriitor spaniol sau francez de origine română, ci, mai presus de orice, UN ROMÂN. În al doilea rînd, văd România așa cum trebuie văzută de un român, întotdeauna dinăuntru, din cadrul stilului pe care i l-a făurit pentru totdeauna orizontul în care s-a născut. Sunt plin de deznădejde și de speranță. Dacă m-ați fi întrebant, așa cum întrebă mulți: cine ești, Vintilă Horia? Aș fi răspuns: sînt inamicul vrăjmașiei.

— Ce părere are scriitorul român Vintilă Horia despre literatura română de astăzi?

— Poezia, ca întotdeauna, e mai mare decît orice. Și în această superioritate mi-aș îngădui să descopăr o rațiune de a spera de pe pragul însuși al disperării.

GOLGOTA

Angela Martin

Celan „înainte de Celan“

CUNOSCUTĂ drept unul dintre cei mai avizați specialiști în opera de tinerete a lui Paul Celan, Barbara Wiedemann, — în anul 80 lector DAAD la Universitatea din Iași, — reunește într-un elegant volum toate textele celaniene provenind din perioada 1938—1948, deocamdată cunoscute și aflate în circulație. O asemenea inițiativă, multă vreme aminată după moartea poetului sub pretexte cel puțin neclare și contradictorii, s-a dovedit în cele din urmă ca foarte necesară: un minimal sentiment al ordinii reclama o revizie a tot ce s-a publicat din manuscrisele și dactilogrammele păstrate în diferite arhive, punerea la dispoziția publicului a altor texte, încă inedite, datarea riguroasă a lucrărilor, confruntarea eventualelor variații, în așa fel încât, în absența mult promiselor și mult întârzierii edițiilor istorico-critice, exegeza să se poată servi de întregul corpus al operei lui Paul Celan. Se cunosc propriile-i ezitări vizavi de producția literară a anilor dinaintea stabilirii la Paris, în iulie 1943; într-o serie de declarații se deține de ea, într-altăle în în considerare recuperarea și în vederea unei ediții complete „de apăr”. În schimb, văduva poetului s-a ocupat sistematic unei asemenea întreprinderi, refuz în care și l-a asociat, în principiu, și pe profesorul Buda Alemann, editorul „en titre” al operei celaniene. Fără îndoială că o întoarcere a cercetării către studiile biografice ale operei — înțelegere înțelegată de poetul însuși în celebrul epigramă al „meridianului”, ca marcă a spațialității și temporalității la a cărei întărire s-a produs creația, — a făcut inevitabil recursul la acele prime texte, născute și risipite odată cu exilul: să mai adăugăm

că nu în ultimul rând identificarea și publicarea lor în România, după 1970, au jucat un rol important în explorarea universului până atunci ocultat al începuturilor bucovinene și bucureștene. Nu vom înșirui aici toate momentele procesului de reevaluare a acestor etape din viața poetului, proces la care și-au adus contribuția contribuția biografică lui Israel Chalfen și colozivul de la Institutul Goethe din București, dizertația de la Leipzig a lui George Guțu și studiile Barbarei Wiedemann asupra operei sale timpurii. Spectaculoasă a fost apariția, în 1985, a volumului bibliofil *Gedichte 1938 — 1944*, ce reunește 97 de poeme de tinerete, încredințate de Paul Celan prietenei sale, Ruth Kraft (Lackner); se „autoriza” pentru întâia dată o asemenea masivă valorificare editorială a unor texte al căror destin pe termen „oficial” fusese considerat până atunci ca neglijat. Identitatea lui Celan „înainte de Celan”, astfel recunoscută, pretindea de aici înainte un efort editorial pe măsură, efort asumat de chiar colecționarii de față.

Cele 146 de texte pe care le înmănușează această „Lehrjahre”, cum o denumește, prudentă, Barbara Wiedemann, sînt grupate cronologic, în trei secțiuni corespunzătoare celor trei rezidențe ale tinărului Celan (1938—1943: Cernăuți (Wiedemann profesora Bucovina, desigur intervalul se lasă mai curând de muncă obligatorie petrecută într-un lazar din Muntenia), București și Viena. Nu lipsesc textele scrise de poet în românește, inclusiv poezii în proză, traduse și în germană de editoare. Sursele reconstituiri par a acoperi întreaga constelație a manuscriselor și edițiilor prinseps, îndeosebi mai sau amănunțit editate în România, a poemelor aflate în posesia lui Ruth Kraft. Marele merit al Barbarei Wiedemann constă, după opinia noastră, în arhivarea operațiune de datare a fiecărui text în parte, pe care doar un intim al atelierului de

creație al lui Celan o putea săvârși fără ezitări și aproximații. Pe de altă parte, consemnările editoarei privind prima apariție a textelor nasc o serie de nedumeriri, pe care nu ni le putem reține; ele privesc, înainte de toate, termenii de „autorizat” și „neautorizat”, ce par a fi destinați să diferențeze radical între prezența ineditelor celaniene în revistele românești ce le-au publicat din 1970 încolo (*Neue Literatur*, *Viața Românească*, *Transilvania* etc.), — prezentă caracterizată îndeosebi ca „neautorizată”, — și preluarea lor în publicații și ediții germane, nu mai puțin în ediția de față. E totuși neclar dacă această restricție, aplicată cu o pedantă consecvență și care are aerul de a se institui în criteriu de valoare, este înțeleasă de Barbara Wiedemann ca una juridică, ținînd de copyright și de conștiințămîntul doamnei Gisèle Lestrangé-Celan sau ca una profesională, implicînd cenzura de specialitate asupra acurateții cu care s-a efectuat îngrijirea propriu-zisă a textului în vederea tiparului. Fără o asemenea precizare, controversa ce se iese implicat riscă să se infățișeze drept o vană cursă a priorităților: Petre Solomon sau George Guțu se pot considera nedreptățiți în propriile eforturi de „dezgropare” a ineditelor lui Paul Celan, și mai cu seamă cel din urmă, care, pe lângă poemele, încă necunoscute la acea dată, anexate lucrării sale din 1977, *Die rumänische Koordinate der Lyrik Paul Celan*, a publicat în *Neue Literatur*, Nr. 10/1988, alte 12 inedite și o variantă (*Auf nächtlicher Flur*, *Das Licht im Spiegel*, *Der Jäger*, *Der nächste Frühling*, *Der Rosengarten*, *Die Wiese im Wald*, *Finale*, *Im Spiegel*, *Ins Dunkle getaucht*, *Kämmerlein Tod*, *Schlummermännlein*, *Schöner Oktober*, *Weit*), apariție pe care Barbara Wiedemann o ignoră cu desăvîrșire. În ceea ce ne privește, socotim cauza comună a înecării specialiștilor în domeniul biografiei și operei de tinerete ale lui Paul Celan prea importantă pentru a o transforma în obiect de partizanat și discordie mai mult sau mai puțin derizorii.

În fața tabloului quasi-complet al creației celaniene de pînă la 1948, constatăm că judecățile anterioare, formulate pe baza doar a unor părți ale întregului, nu sînt cituși de puțin expuse unor revizui fundamentale. Evoluția de la modernismul „conservator” (vezi post-romantic), cu accent expresionist, practicat de generația bucovineană interbelică și imediat postbelică (Sperber, Rosenkranz, Rose Ausländer, Goldfeld, Drozdowski, Weissglas, Kitzner etc.), trecînd prin avangardismul cu tentă ludică, înrudit cu modalitatea de a-l practica al suprarealiștilor bucureșteni Gherasim Luca, Paul Păun, Virgil Teodorescu sau Gellu Naum, pînă la

sonul tragic, inconfundabil, al celanienei nostalgii a „amutirii”, ca înclăstare ermetizantă cu automatismele corupte ale limbajului, se infățișează în toată accidentata sa plurivalență: cu obsesive, temele și imagistica ce-i vor fascina deopotrivă pe Adorno și pe Heidegger. Premiile transferului acelei încărcături preponderent sentimental-melodice a versului sever măsurat din perioada cernăuțeană în tensiunea ideatică, explozivă, a formelor lirice aparent eliberate de constrîngerile prozodice, nutrindu-se din pulsația interioară a cuvintelor, din textele maturitatei, sînt abia acum, prin această ediție, pe deplin documentate, confirmînd și faptul că o asemenea evoluție a putut avea loc nu altfel decît pentru că o „chimie” anume a împrejurărilor biografice, formative, intelectuale, a determinat-o. În acest sens, poemele în proză scrise în românește și apreciate aproape unanim drept adevărate revelații a volumului de față semnaleză rolul jucat de cunoașterea propriu-zisă a limbii române în modelul stilistic al maturității celaniene, tot așa cum stralucitul cultural provenit din contactul direct cu valorile și experiențele literaturii române va fi contribuit la configurarea orizontului specific al poetului. Ele vădesc la o lectură bilingvă o miraculoasă facilități a asocierii și variației lingvistice-semantice în structuri frazeologice tipice limbii române, al căror exercițiu va rodi ulterior în capacitatea de transgresare a „zăbrelelor” limbajului, în efectele lirice neobișnuite limbii germane, și de aceea generatoare de stranietate și perplexitate. Excelenta traducere în limba germană, — la care ne permitem să semnalăm o singură eroare majoră: în textul de la pag. 199, începutul de frază „A doua zi urmînd să înceapă deportările” se echivalează, la pag. 231, prin „Am zweiten Tag nach Beginn der Deportationen”, adică „a doua zi după începerea deportărilor”, — probează din plin o asemenea aserțiune, spre care tind, fără a o formula direct, și concluziile Barbarei Wiedemann dintr-un studiu asupra prozei celaniene din anii petrecuți la București (în *Celan-Jahrbuch*, 3/1989). „Dimensiunea românească” a operei lui Paul Celan capătă, iată, încă un reper, pe care exegeza viitoare are datoria să-l exploreze. S-ar recomanda, poate, în aceeași direcție, un bilanț al tuturor traducerilor în limba română efectuate de poet: o recentă sugestie a Elenei Loghinovskii în legătură cu versiunea românească, semnată Paul Ancel, a romanului lui Lermontov, *Un erou al timpului nostru*, promite noi și interesante dezlegări asupra relației lui Paul Celan cu limba română.

Andrei Corbea

Paul Celan, *Das Frühwerk*, herausgegeben von Barbara Wiedemann, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 1989.

Un limbaj politic distinct

SPRE DEOSEBIRE de alți oameni politici, discursul domnului Ion Rațiu — declarațiile, intervențiile, interviurile — se caracterizează prin absența șabloanelor utilizate, în general, în limbajul (de lemn) comunist din România. D-sa — apărut, în Anglia, de asemenea infectare — întrebunțează o expresie mai clară, transparentă — mai ales simplă — care poate interesa pe cercetătorul limbii române, vorbite și scrise, în circumstanțele politice de astăzi. În același timp — referindu-mă la articolul lui Ion Bogdan Lefter, *Celelalte limbaje, din România literară*, 21, 23 mai 1991, p. 1 — nici „demagogia politică” oficială, post-revoluționară, pare a nu-l fi atins. Domnul Ion Rațiu operează cu alte concepte, cu specifice cuvinte, provenite din cimpuri semantice care, cu politica, au mai puțin de a face.

Avem în fața noastră „un sfert de oră” cu dl. Ion Rațiu, un „interviu realizat” (de ce „realizat”, ne întrebăm?) de Mihai Creangă în *România liberă*, XLIX, 1991, nr. 14450, p. 3 (din 8 iunie a.c.): *Despre greșeli în politică*. Alături de aceasta, răspunsul la o „anchetă” a ziarului *Acum*, întreprinsă și comentată de Liviu Ioan Stoiciu: *Un an de la alegeri* (20 mai 1991). Dacă, în primul text, dl. Ion Rațiu vorbește în numele său personal, în cel de al doilea, are în vedere partidul țărănesc, căruia îi aparține (în afară de a sa Uniunea Mondială a Românilor Liberi — UMRL).

Ceea ce impresionează, la prima lectură atentă, în intervențiile d-sale, este prezența unor termeni românești dintre care, unii au, astăzi, un iz (= conotație!) oarecum vetust. Dl. Ion Rațiu este, credem, unicul om politic român care vorbește despre *CHIVERNISEALA* problemelor naționale sau despre *OBOLUL* pe care îl aduce la reconstrucția democrației românești. Pentru d-sa, un complot se urzește (la Kremlin), președintele Franței este dezamăgit, iar dictatorul este un autocraț.

În acest limbaj politic sui-generis intră și termenii din sfera moral-abstractă, psihologică, a existenței umane. Dl. Ion Rațiu se consideră pe sine însuși candid, plin de candoare, just (acest termen a fost, totuși, degradat prin utilizarea lui în limbajul comunist), optimist, vorbind cu toată franchețea, chiar modest. Iată-l frazele: „adevărul este — ertăți-mi lipsa de modestie — că, întotdeauna, sînt candid, plin de candoare”. În plus, d-sa introduce în discursul politic, conceptul de greșală și de recunoașterea greșelii (făcute) — ceea ce presupune o compa-

rație cu un etalon dar și, bineînțeles, o implicită posibilitate de „a greși” în politică. O atitudine simplă, umană. S-ar putea spune că, atunci cînd dl. Ion Rațiu susține că „judecata sa a fost justă”, d-sa ar lăsa liberă o porțiune: infirmarea, de către fapte, a aprecierii sale. Pentru că, „erodarea capitalului politic se amplifică prin NERECUNOAȘTEREA GREȘELII” — afirmă d-sa. Alături de greșală apare și conceptul de speranță. În răspunsurile date ziarului *Acum*, dl. Ion Rațiu se remarcă prin termeni semnificativi o trăire interioară a fenomenului politic: d-sa a sperat că alegerea voi fi corectă, dar speranțele generate de Revoluție nu s-au confirmat.

Iată un om politic în profund acord cu catehismul moral — religios — al acțiunii publice! D-sa vorbește despre căință, despre purificare, despre curaj moral și eștiș moral. Primii doi termeni aparțin teologiei (purificare este chiar un termen (greco-) catolic). Astfel se explică și disprețul d-lui Ion Rațiu pentru falșitate și aparențe: d-sa respinge, nu o singură dată, cosmetică și semantică (a se vedea, în egală măsură, RL și A), opunînd aceste concepte substanțiale. Iată frazele: „observațiile noastre, ale opoziției, sînt acceptate doar dacă au caracter COSMETIC”, nu de SUBSTANȚĂ (RL); „nu putem să facem modificări de SUBSTANȚĂ ale legilor care apar, ci numai modificări SEMANTICE și COSMETICE”. (A.) Hotărît lucru, cosmetică nu pare a fi apreciată de dl. Ion Rațiu! Dar semantică? Asupra acestor doi ultimi termeni ar trebui, în viitor, să se îndrepte atenția noastră...

Conceptele (profund) moral-politice sînt însă dublate de o repetată afirmare a aspectului practic al acțiunilor d-sale, „Politica mea? A găsi niște soluții PRACTICE unor probleme PRACTICE” (RL) (nota noastră: NIȘTE ar fi putut lipsi!). Dl. Ion Rațiu susține a fi avut multe situații dificile pe care a trebuit să le rezolve în mod PRACTIC (RL). Tot astfel, definește politica o artă de A ADMINISTRA afacerile țării, prin care se „formulează” soluții pentru CHIVERNISEALA problemelor naționale (RL). De altfel d-sa se consideră un democrat, nu doar prin convingere, ci prin PRACTICĂ, prin RODARE (RL), deci un om politic cu experiență (cf. am avut destule încercări în viață, RL). Pentru că... o democrație ce înseamnă? GIVE AND TAKE, da! și lei (RL), crede dl. Ion Rațiu...

Dar la această imagine de om politic pragmatic, deputatul țărănist adaugă autoritatea deosebită a propriei sale per-

soane: EU! D-sa vorbește, de obicei — cu forme verbale și pronominale — la pers. I sg.: EU, fiind un democrat... POT spune că nu MĂ TEM să recunosc o greșală, pentru că niciodată N-AM VRUT să rămîn pe o poziție doctrinară, dogmatică (RL); EU aș recunoaște meritele guvernului (RL); EU L-AS FI NUMIT „președinte interimar” (RL); EU SINT structural optimist (RL); EU AȘ DORI (RL); declarație-apel pe care EU am lansat-o (RL); POT CEREA... dar nu MĂ OPUN etc. Bineînțeles și posesivele sînt tot la aceeași pers. I sg.: politica MEA; întreaga MEA activitate politică, ba chiar și partidul MEU.

Trebuie să căutăm mai mult însă pentru a găsi forme de plural în discursul domnului Ion Rațiu, care reprezintă totuși colectivitatea unui partid politic... Vorbînd în numele acestuia, d-sa recurge — bineînțeles — la forma pronominală noi (mai ales în *Acum*: NOI, în Parlament, putem să ne exprimăm punctul de vedere; deși nimeni un partid țărănesc, NOI ne-am abținut de la votarea legii) dar mult mai rar în raport cu frecvența EU (chiar referindu-se, citeodată, și la o colectivitate mai mare decît partidul său). Nu ar fi oare cazul să ne întrebăm dacă d-sa se reprezintă pe sine însuși (eu) sau formațiunea politică căruia îi datorește alegerea sa ca deputat (noi)?

Pentru că adevărata iubire a domnului Ion Rațiu rămîne totuși — pare-se — „foarte onorabilă organizație, recunoscută de marile cancelarii și de toate organismele Occidentului” — care este Uniunea Mondială a Românilor Liberi (UMRL). Nu este — desigur — cazul unor gelozii sau concurențe politice, fiind vorba de două formațiuni publice diferite: un partid și o organizație-uniune. Cu sau fără legătură cu UMRL-ul său, dl. Ion Rațiu a desfășurat — spune — acțiuni importante: „încă din primele cărți, din anii '50, cînd omenirea încă nu-și dădea seama ce mare complot internațional se urzea la Kremlin, am atras atenția că Moscova sfidează lumea”, fapt remarcat „și apreciat” de Dean Acheson, fost secretar de stat american. Mai tîrziu, atunci „cînd Occidentul era convins că Ceaușescu era un ghimpe în coasta Moscovei, le-am atras atenția asupra politicii sale interne”. Să observăm termenii: MARILE cancelarii, TOATE organismele OCCIDENTULUI, OMENIREA (conotația [+Totalitate]) — ca să nu mai vorbim de acest general și fantastic Occident (adică toate țările din lumea occidentală!). Rezultă că dl. Ion Rațiu se consideră un mesager român al acestui Occident, căruia — trebuie să recunoaștem —, prin educație și prin comportament politic, îi aparține.

De la înălțimea acestui misiuni „recunoscute de marile cancelarii ale Occidentului”, dl. Ion Rațiu devine un modest pelerin: „în această țară, după revoluția anticomunistă, am venit pentru

un singur lucru: să-mi aduc ȘI EU obolul la reinstaurarea democrației în România”. Subliniem acest și eu al modestiei ultime — chiar umilă — în fața „măreției” (într-unul din memorabilele seminare de poetică și stilistică, conduse de Tudor Vianu s-a vorbit mult despre acest și eu, și mie — [cf. d. și mie! al umilinței] — în care modestia este sugerată de asociativul și). Deci dl. Ion Rațiu se alătură ȘI d-sa celor ce vor să „reinstaurare” democrația în România. Ceea ce — o știm cu toții — a făcut mereu („am făcut tot ce am putut, în circumstanțele date”). Termenii mai sus menționați, democrat, franchețe îl caracterizează îndeajuns. Se poate spune, într-un anumit sens, că dl. Ion Rațiu are „simțul responsabilității” și comportamentul omului politic occidental.

Și totuși! Pe cînd scriam aceste rînduri ne-a căzut sub privire un mic articol încaerat, semnat Gabriela Ștefan, din ziarul *Azi* (2 iulie 1991, p. 3). Lăsînd la o parte ironiile f.s.n.-iste de tipul „deputat de Londra-Pitești”, pe cit de primitive pe atît de lipsite de bun gust și de inteligente, titlul chenarului surprinde: *aripa timără a P.N.T.-c.d. sînt eu!* (în continuare: „afirmă, mai în glumă, mai în serios, dl. Ion Rațiu”). Prezența excesivă a acestei forme pronominale de pers. I sg. nu ne miră (v. mai sus.). Dar de ce *aripa timără*? — se poate întreba un analist al limbajului politic. O anti-frază-eufemism, auto-ironică, o aluzie „liberală” sau afirmarea — o dată mai mult — a concepției sale privind „caracterul constructiv”, „reconcilierea națională” pe care o preconizează politica sa? *)

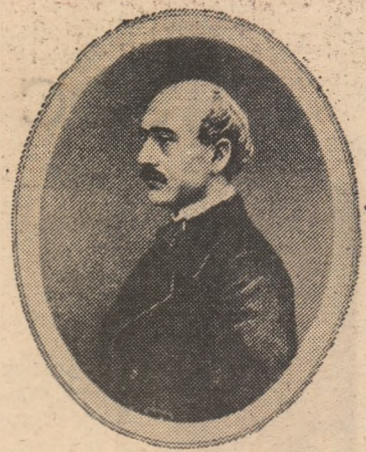
Un conservatismă căutător de elemente morale și politice solide precum și ideea că reprezintă „Occidentul” democrat, în manieră „practică” anglo-saxonă, stau la baza discursului politic al d-lui Ion Rațiu. Să adăugăm însă, la acestea, atracția — jovială, dar vanitoasă — spre exacerbară propriei sale persoane I sg. și impresia de plenitudine și de măreție pe care o acordă acțiunilor sale — pentru ca să ne întrebăm: nu cumva „reconcilierea națională”, pe care o preconizează d-sa, l-ar putea conduce pe alte căi mai puțin „intolerante” (față de regimul actual), spre soluții „constructive”, îndepărtate de atitudinea intransigentă dreaptă a partidului pe care îl reprezintă în Parlament?

Este o simplă întrebare. Discursul politic al d-lui Ion Rațiu este singular. El caracterizează nu o ideologie, nu un partid, ci o singură persoană.

Alexandru Niculescu

*) Bineînțeles, facem aceste observații, considerînd că, într-adevăr, dl. Ion Rațiu însuși a pronunțat fraza de mai sus...

Poezia lui Alecsandri (II)

DOINA care deschide volumul „original” din 1853 este cu mult mai neinteresantă decât aceea din *Poezii populare ale românilor*, inutil lungită și răzgîndindu-se în diminutive astăzi caraghioase. *Baba Cloanța* este, în fond, prima noastră baladă romantică. Învîrtind fusul, cotoroața ademenește pe un flăcău, care însă nu vine, și fiindcă Satan îi promite că i-l aduce el, punînd condiția ca baba să-l poarte în spate în jurul bălții coclite, ea se execută și piere înecată în baltă, după o cavalcadă grotescă intreruptă de primul cîntat al cocoșului. Poezia are toate elementele romantismului macabru (noaptea, pădurea, diavolul, blestemul, corbi, focuri etc.), dar n-are atmosferă. E prea „clară”. Blestemul n-are truculență. Cavalcada nu e drăcească, nici măcar îndrăcită. Baladele lui Bolintineanu vor fi mai profund poetice în dezordinea i-magistică și în „confuzia” de planuri. La Alecsandri, totul e transparent, atît motivul, cit și mijloacele. Modelul nu e folcloric (nu mai mult decît în *Piaza rea* sau în *Ietele* lui Iancu Văcărescu) ci cult: Uhland mai mult chiar decît Hugo. Alecsandri e însă un fluent versificator, de pe acum. Coșbuc și Iosif vor urma totmai această latură cultă și abstractă a baladelor, în care nu încapă însă „reconstituirea atmosferei folclorice”, cum crede tot S. Cioculescu (1944, p. 91). Nu e nici o asemănare cu baladele fantastice culse, de pildă cu *Soarele și luna*, minus trohaicul de 7-8 silabe. Să notăm structura strofică de 5 versuri pe model ababb pe care o folosesc și Uhland și Heine. Versurile citabile sînt acelea de după căderea calului, cu călăreț cu tot, în iaz, căci Alecsandri n-are simțul dinamic al baladistilor germani ori al lui Bolintineanu, el e static și descriptiv:

place în a sugera sfîrșitul poveștii romantice.

*De-au mers sora, nu e știre;
Iar de-atuncea prin grădina
Nici nu plînge, nici suspină
Nime-n deal la mîndăstire*

Aluzia este la prima strofă și e străvezie:

*Sus, în deal la mîndăstire
Plînge sora-ntr-o grădina...*

Nu e încă nici o influență a baladei populare în aceste prime creații, în pofida declarațiilor repetate ale lui Alecsandri. Spiritul cult și livresc este predominant în toate. Poetul a așezat *Doina* în capul culegerii din rațiuni polemice, datînd-o 1842, dar e, cred, ulterioară cu un an sau doi. În 1842 poetul a întreprins călătoria care-i va revela existența folclorului național. Și *Crai nou* este antedatată. Editorul e de părere că numele *Zamfiră* din *Crai-Nou* poate proveni din *Țiganii lui Paștin*, poem care tocmai fusese tradus de Doynici (*Opere*, I 1965, p. 117). Poetul rus îl era cunoscut bine lui Alecsandri. Iată așadar că cel mai vechi strat al poeziilor românești ale lui Alecsandri nu este folcloric. Cel care a vrut să lase impresia contrară a fost poetul însuși, care a modificat uneori data redactării și a grupat *Doina* în acest scop. *Crai Nou* n-are nici măcar prozodie populară, ci una mai savantă: vers de 9-10 silabe în dactilii și troheul, alternînd cu vers trohaic de 5 cu cezura la jumătate. Imaginea țigăncii e cutissimă:

*Părul său negru va nori de ploaie
De-a lung pe umeri neted cădea.
Ades copila mîndră, visăie
De soare-n părul-i se ascunde*

Motivul este acela al fetei seduse și abandonate de un străin, cu ochi și față blindă, care-i dăruiește o salbă de galbeni, după cele trei nopți scaldate de luna nouă pe care le petrec împreună. Fata moare de durere iar vîntul continuă a purta șoaptele de avertisment ale Babei-Cloanța precum cîntecul din *Iisa* lui Heine. Epitetele sînt banale, tropii naivi, dar poezia are acuratețea, ca mai toate ale lui Alecsandri. Folclorismul din *Maghiara* (ce ar fi fost scrisă pe la 1844, dar s-a tipărit abia în 1853, în volum) este aproape caligrafic:

*Peste codri, peste munți,
Peste ape fără punți...*

Fata, deghizată bărbătește, trece călare munții păduroși în căutarea iubitelui. Cavalcada n-are stilul scadat de la Bolintineanu, ci mai degrabă pe acela feeric și nălucitor din vîltoarele basme în versuri eminesciene:

*Sesuri, văi, nori din cer
În urmă-i departe per.
Cine-o vede o zărește
Ca o stea care lucește
Și-n văzduh se mistuiește.*

*În codri merei pustii
Unde urlă fiare mii,
Au intrat fata voinică
Și se duce fără frică
Pe-o strimtoare de potică.*

Fata, cu cal cu tot, se înecă într-un riu năvalnic de munte, care de-atunci îi poartă numele. Tema inecului este, se pare, la Alecsandri, recurentă. O regăsim și în *Mindra din muncel*. Într-o doină ardelenescă, pe care a cules-o și Eminescu, motivul amazoanei apare mutilat de finalul cu inecul, care este, dacă nu invenția, în orice caz, preferința lui Alecsandri. Nu e popular versul lung din *Altarul monastirei Putna*, prozaic în general dar cu imagini interesante:

*Mare obstie-l urmează și pe culme se lățește
Precum aburii pe baltă cînd lumina asfințește.*

Mai direct populară pare celebra *Andrii Popa* (dar Heine are multe asemenea romancero). Influența folclorului fiind aici limpede, se observă și că ușurința cu care Alecsandri se aplică a imita stilul popular compromite poezia, care n-are nici un „conținut” adevărat, ilustrînd mecanic motivul hoțului-popă în lupta cu neferii, în versuri prea săltărețe și involuntar hazlii. Lupta e presărată de strigăte de ură! Și *Ursiții* prelucreează elemente populare, pe un motto din Bujor, care sînt și în *Zburătorul*, totuși fără vreo legătură cu Eliade, deși titlul a sugerat comentatorilor comparația. Două fete care vin de la cules fragi și viorele s-au dragostit în pădure cu doi voinici cu negre plete și acum se tachinează reciproc pe tema credinței în surbători. Poezia are un vag aer galant e heinian sau coșbucian (ca și *Cinel-Cinel*, o idilă pe tema ghicitului, plata pentru eroare fiind un sărut, avînd drept protagoniști un păstor și o fată), fiind admirabil jocul idilic-echivoc al săruturilor și mușcăturilor, în timp ce o mină nevăzută umblă după fragi prin poala fetei:

*Fragii el din poală-i fură
Cu-a sa mină nevăzută,
Și pe frunte și pe gură
El o mușcă și-o sărută.
Soro, buza țî-e mușcată!
Fragii, poți să le duci dorul.
Spune, n lunca-ntunecată
Nu-nlîniți pe Zburătorul?*

Strofa de opt versuri, ca să nu mai vorbim de aceea de cinci versuri (cu un al doilea înjumătățit) din *Groz*

este cultă. Relația dintre modelul cult și acel popular la Alecsandri este mai complexă decît s-a crezut de obicei. În pofida pretenției poetului însuși de a fi compus o baladă ca *Strigoitul* pe un „sujet fantastic și național” (ed. cit. p. 150), pe care l-a stabilit de comun acord cu prietenul său Negri, motivul logodnicului mort trebuie mai curînd căutat în poezia romantică (*Lenore*, de pildă), așa cum facila (*Ceasul rău*) nu e străină de *La Fiance du timbalier* a lui Hugo, după cum a arătat Drouhet. Folclorismul *Doinelor* lui Alecsandri trebuie regîndit prin prisma culturii sale poetice occidentale. Rareori avem o prelucrare simplă. Este mereu la el un subțire aer intelectual, un duh abstract al tratării celor mai populare teme, cum se întîmplă bunăoară cu mai tirzia baladă *Noaptea Sfîntului Andrii* (din *Mărgăritarele*), din care rondul nocturn al strigoilor va fi reluat de Hasdeu în *Complotul bubei*, într-o manieră mai păstos-grotescă iar arama rece a clopotului va suna în urechea lui Eminescu:

*Sus, pe fărmlul fără cruce,
Duhul rău zbierînd se duce
Și tot turnul s-a cîntit!
Miezul nopții-n aer trece
Și, lovînd arama rece,
Ore negre douăsprezece
Bate-n clopotul dogit.*

Distanța față de motiv poate sugera unei parodia sau, în tot cazul, așa ni se pare nouă astăzi, exuberanța folcloristică cea mai pură, din doine ca *Strunga* sau din *Cîntic haiducesc*:

*Daleu! dragă primăvară,
De-ai veni cînd aș vrea eu,
Să mai ție voinic prin țară,
Să fii iar la largul meu!
Să-mi pun cușma pe-o ureche
Și să-mi las pletele-n vînt
Și-n potica mea cea veche*

*Să mă-ntînd iar la pămînt.
Să simt iar durda pe spate
Și să-mi vîd ici că lucesc
Cinci pistoale ferecate,
Ca hamgierul haiducesc.*

PREPELEAC

Sankt-Petersburg

CÎND era secetă, se scotea raclea argintată a sfîntei Filofeta. Alaiul înainta prin praful gros al tirgului năucit de soarele arzător; din cînd în cînd se oprea la rîspîntii și lumea tăbăra pe sfîntele moaște pupîndu-le nebu-nește. Uncori se făcea coadă; oame-nii așteptau în capul gol bătuți de soarele nemilos al Bărăganului, să sărute rămășițele ascunse sub geamul prăfuit, aburii de răsuflările fierbinți. Copil, mă aplecam și eu săltat de cel mari să-mi lipesc buzele de osul sacru. Fiindcă era vorba de un singur os. Un deget cafeniu, după lungime, — arătătorul. Am fost un băiat mofturos. Degetul acela putrezit cu o unghie neagră ruptă îl sărutam cu repulsie; numai să plouă, să dea ploaia, să crească Ialomîța, să avem unde să ne scaldăm. Scîrba aceasta n-o mărturisisem nimănui, de teamă să nu fiu pedepsit. Degetul uscat ca o ghiară îmi producea și astăzi oroare. Și mă miram că pină și cel mai rău, mai certărețl camenii din tirg ingenucheau imediat în fața lui cu o frică de neînțeles. Culmea era că pe urmă ploua. Nu-ș cum se făcea, dar nu peste mult, te pomeneai că plouă; în două-trei zile un fel de abureală se lăsa deasupra Urziceniului în-cins și începea să cearnă ceva despre care puteai totuși să zici că e ploaie. Bigotismul, care este o energie stupidă, concentrată, poate forța pină și legile naturii sau meteorologiei. Suma coincidențelor adunate dă totdeauna rezultatul dorit. Numai că totdeauna e vorba de jumătatea statistică visată și care ne convine... La Kremlin, stînd la

coadă înaintea mausoleului, s-a nimerit să am lingă mine în înghe-siuala Pieței Rosie un invalid din Siberia. Un biet om bătrîn schiop de piciorul sting cu o proteză primitivă de lemn strînsă în multe curele ce păreau croite din hamuri vechi de cal și cu un petec de blană de jder înfășurat la gleznă, să nu se cosească. Am privit atent, am înregistrat totul, pot fi crezut pe cuvînt. Aș fi vrut să descifrez și numele zecilor de decorații agățate de bluza de bumbac ponosită, decolorată, — discreția mă oprise. Alături de el ședea umilă nevastă-sa, o țărăncă bătrînă și ea, cu basma neagră pe cap și în tirlici. Revoluția pentru ei fusese făcută. Și chiar arătau ca țărani aceia patetici și netuși din tablourile realismului socialist care își întind gîturile spre Vladimir Illici, să audă bine ce zice. Spre intelectualul amabil, prevenitor, pe care pină și realismul socialist, **exagerînd conștiința**, îl zugrăvește, involtuntar, așa cum era: de fapt un cărturar utopic deprins mai mult cu conceptele și care, în contact cu oame-nii simpli, își ascunde firca adevărată, se prefăce și el simplu cu un mazochism demagogic, traducîndu-și abstracția într-o sfîtoșenie populară, iar violența idelilor într-o politețe exagerată ce-i intimidează pe miranți.

...Inoet, încet, ajungem în fața cubului enorm de marmoră roșcată. Ofițerii de la intrare ne scrutează în treacăți atenți, cu priviri bănuitoare. Nu garda, — care stă incremenită; ofițerii superiori, comandanții, slujitorii sanctuarului, statul-major al eternității în care in-

validul siberian și cu nevasta lui suind în tirlici treptele glorioase se pregătesc să pătrundă. Sunt un intrus. Ochiul acestui colonel înalt și atît de sever care mă fulgeră în pragul mausoleului îmi spun într-o secundă, — ești un suspect, dumneata n-ai ce căuta aici! dumneata nu crezi, dumneata doar vrei să vezi, să înregistrezi, te-am notat, vom avea grijă! Și intru și eu după perechea siberiană împovărat de păcatul meu ideologic. Labirintul este însăși conștiința umană chinată reproducă în marmoră sau granit. Drum drept nu există; așa că înaintînd prin această riguroasă, orgolioasă, teribilă casă de veci întortocheată, cotim mereu în unghiuri scurte, păzite de alți ofițeri ale căror priviri sînt acum și mai exigente, — cravata! nodul alunecă necuviincios, și face un pas spre tine și fără să te întreb, îți potrivește pe loc nodul rebel; sau îți încheie nasturele de la haină exprimînd o stare mult prea lejeră. Mai sînt și unii cărora de a-tita tensiune li se dezleagă șireturile;... Nu e scăpat nici un amănunt ce ar contrasta cît de cît cu Vescnicia. Trec și de al cincilea, șaselea cordon inspector, și în conștiința mea se furișează ideea că pantofii mei **Romaria** nu ar fi prea făcuți; pas cu pas înaintînd îmi privesc cu îngrîjorare bombeurile. Cam prăful-te! Numai de nu s-ar observa!... Umbrele în mijlocul cărora mă tîrăsc își opresc respirația cînd, după alt cot, o lumină viorie se strecoară pe coridorul ceva mai lung parcă și mai înalt... sau totul e doar amplificat de gîndul că dai de capăt... O neliniște nervoasă mă cuprinde. O sudoare rece mi se prînge pe șira spinării. Probabil că tot așa e cînd te duc să fii anchetat... Nu știu ce să mai fac cu mine, prea liberă. Un reflex al subconștientului religios, mă face să mi le împren sub pîntec... Groșeală! Nesocotîntă! Scla-

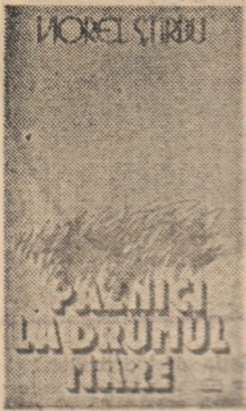
vagista pietate creștină! Sau, poate, cine știe, în palmele strînse ținem o grenadă?... Mai am cîțiva pași și voi intra în Sfînta-sfîntelor. Un ofițer se rupe din umbra peretelui de marmoră, se apropie, îmi face semn să mă opresc și apucîndu-mi energic cu amîndouă brațele sale propriile-mi brațe împreunate sub pîntec, mi le desface brusc lipîndu-mi-le de șolduri în clasică poziție de drept și a tuturor trupetilor din lume. Nu schitez nici cea mai slabă formă de împotrăvire. Nu-mi modific nici măcar cu un milimetru poziția în care am fost silit să păsesc. Înaintez ca un automat, dînd ultimul colț al Coridorului absolut, mărșăluind ca la paradă... Și iată în mijlocul Labirintului, prin lumina spectrală, Ser-gintea, Mumia Materialismului Istoric și Dialectic dormind în costumul ei bleu... Siberianul meu schiop se oprește în fața ei, se sprijină bine în piciorul de lemn și se inclină a-dînc, făcînd decorațiile să se clatine și să se ciocnească între ele cu un clinchet iute și alarmant. Nevasta în tirlici, cînd schiopul se pune în mișcare, se apleacă și ea pină la pămînt și bate repede de trei ori trel cruci largi, rusești, pravoslavnice, făcînd mat Serviciul de Ordine...

II SPUSESEM unui prieten de acolo: pină nu va veți lepăda de acest cult primitiv, nu veți cunoaște nici libertatea, nici democrația. Acest mort neîngropat vă duce de ripă...

Leningradul, furat, va fi ce-a fost: crașul prozel care a marcat literatura universală. Ne vom reîntîlni în geometria Perspectivelor sale grandioase, cu Anna Karenina, cu Akaki Akakievici, cu prințul Mișkin, și cu toți ceilalți eroi petersburghezi, liberi în fine și la ei acasă, cu adevărat, unde bunul Dumnezeu, oarecum rus, i-a făcut să se nască.

Constantin Țoiu

Joc în trei minus unu

USOR reperabile, punctele comune celor două romane scrise de Viorel Știrbu — *Anchetă de iarnă* și *Paznici la drumul mare*, ambele publicate anul acesta, deși primul a fost scris între 1992 și 1993 — denotă trecerea autorului asupra unui timp puțin mai ieri prezent. Fără a urmări analize paralele a cărților citite (*Anchetă de iarnă* a fost recenzată în numărul 15 al „României literare”), vom spune numai că aflăm aici într-una, și în egală măsură, același spațiu lipsit de costur precis și de pregnanță, o aceeași unitate standardizată sub presunerea unui sistem uniformizator. Așadar reluarea contextului reprezintă expresia realității imediate ajunsă obsesiv și nu un caz de redundanță tematică într-un roman ce tinde să devină o panoramă socială caricaturală.

Dezvoltind o acțiune derizorie, ultimul roman al lui Viorel Știrbu se bazează pe observații precise asupra cotidianului socialist. Agitația eroilor de a (se) convinge de importanța „orașului oilor cu poartă aeriană spre orașul caprelor” într-o spiroare șeptelului constituie, desigur, numai un pretext, dar unul semnificativ. Pe un asemenea traseu aberant, protagoniștii evoluează anapoda, ghidați de interesul câștigului ilicit, mimând fiecare superioritatea în raport cu ceilalți: „controlul” auctorial permanent îi readuce însă la di-

Viorel Știrbu, *Paznici la drumul mare*, Editura Eminescu, 1991.

mensiunile reale prin intermediul unor enunțuri ce marchează diferența dintre ceea ce vor să pară și ceea ce sînt cu adevărat („Cenaclietul îl strivi cu ochii săi bulbucați. Mai bine zis încercă să-l strivească, fiindcă așa ceva nu-i putea reuși.”).

Exploatarea, uneori pînă la granița absurdului, a clișeeilor și vidului semantic al limbajului de partid, manipularea unor personaje-marionetă (în dublu sens, social și literar) permit scriitorului să fixeze imaginea exactă a confuziei, parvenitismului, a falșilor valori și ierarhii. Degringolade instalată la toate nivelele societății, pseudo-cultura, impostura sînt tratate în *Paznici la drumul mare* într-o manieră deliberat parodică; iar accentuarea voată a senzației de non-realitate (prezența unei agenții de protecție cinstită căzută pe o bivoliță; poezii unui estroic de provincie produse pe o mașină de scris cu singur — aluzie transparentă la o „poezie” a autenticiții exagerate) subliniază tocmai anormalitatea universului respectiv, caracterul său halucinant.

Odată cu titlul titlului capitol și apoi alături cu primele rînduri autorul indică căderetului, fără complexele unei prea mari exhibiții, un anumit tip de lectură („Clement Ionescu era, pe vremea cînd trăi în țară, înșirînat cu diferite munci de suspendare. Astfel, de aproape șase luni devenise responsabil adjunct al agenției de protecție ID.P.O.C.E.S.A.F. (sau, mai pe scurt, Institutul de Protecție) al Capre Bănești și Animatele Furajale). Agenția se găsea în vînzare la marocul orașului (...) într-o casă veche, crîmă -La comuna vînzătoare parolată cu ocazia hotărîrii medicilor-burghezii”. Hilaritatea cuprinsă în pasajul citat sechestră de la bun început, echivalența astfel cu un prim semn al ironiei manifestate în totdeauna aici de explicit de-a lungul întregului roman: „Joc în trei”, ironia — afirma Florin Mănoilescu în volumul *Caragiale și Caragiale, jocuri cu mai multe strategii* — presupune „existența unei situații speciale de comunicare și de receptare”, situație ce implică prezența, alături de vorbitor și de ascultător, a unui martor (cel puțin virtual) care urmează să interpreteze corect mesajul, să recunoască și să descrie ironia. Este limpede că această schemă tripartită, aplicată romanului *Paznici la drumul mare* se dereglează. Ascultătorul direct vizat (nici cititorul) nu mai este ecl asupra cărui se refringe ironia, ci „complicele” naratorului care o emite. Acestei substituiri de roluri îi corespunde dispariția unuia dintre interlocutori, anu-

me a „beneficiarului” direct al ironiei — care din personaj inclus în situația de comunicare devine simplu „obiect” asupra cărui se exercită mesajul cu dublă semnificație. Pasivitatea personajelor (principalul element tratat în acest regim fiind eroii) transformă romanul într-un „monolog” al autorului, care face abstracție, nu întâmplător, de existența autonomă ce ar putea-o dobîndi aceștia. Pseudo-încercarea naratorului de a convinge că prezintă „obiectiv” conflictul și personajele constituie numai pista falsă a textului, construită pentru un cititor naiv sau inocent.

Pe de altă parte, ironia depășește statutul unui simplu procedeu literar și retoric; ea devine o metodă de a menține distanța față de un subiect prea actual (și prea real) încă pentru a fi transferat în spațiul purii ficțiuni. (Distanțarea prozatorului de lumea inclusă în roman funcționează și ca o auto-impusă măsură de protecție a acestuia, garanție a unei perspective lucide, echilibrată). Decurge, însă, din utilizarea sa o stratificare a discursului românesc: un prim palier, imediat identificabil, conține desfășurarea epică propriu-zisă, interpretată literal, în vreme ce al doilea lămurește intențiile reale ale autorului. Distanța creată între cele două nivele produce, uneori, efecte comice, inerente oricărei tratări parodice, fără ca acestea să prevaleze în detrimentul criticii proiectate asupra sistemului comunist.

Scris cu decență, înălțurînd stridentele, beneficiind de o temă percutantă, *Paznici la drumul mare* este un roman onest, reușit în ceea ce își propune. Autorul realizează, însă, din punct de vedere românesc finalul din dorința de a duce totul pînă la capăt. Prăbușirea instituției cu o titulatură imposibilă, schimbarea cadrelor, (re)caderea personajelor din funcțiile atît de comode indică simbolice prăbușirea întregului sistem ce le-a generat și prefigurează modificările actuale. Este aici o problemă de consecvență a convenției adoptate, deci parabola finală a sechestrării eroului distruge omogenitatea artistică a romanului și constituie o supralicere a posibilităților auctoriale. Este într-un alt sens și o problemă de etică prea la suprafață rezolvată. „Pedeapsa” personajelor dobîndește aceeași semnificație cu a morții din fabulă, iar (re)instituirea unei dreptăți, de altfel justificate, este prematură în ordine socială, și dăunătoare în ordine epică.

Miruna Barbu

Definiție a inspirației mediocre

ADEVĂRUL RETORULUI LUCACI (roman reeditat, prima ediție la Editura Eminescu, București, 1977) promovează cu aplomb un dar al povestirii, accentuînd coerența întregului și punctînd detaliul relevant. Situîndu-și reconstituirea istorică în epoca domniilor moldovenești efereme ale lui Petru vodă Schiopul, Iancu vodă Sasul și Constantin Movilă (sfîșit de secol XVI — început de secol XVII), romanul lui Mihail Diaconescu evocă nostalgia după Ștefan cel Mare. Domnitorul trăiește între iluzie și adevăr, într-un teritoriu în care fapta istorică e arînată, fragmentată de victorii fragile sau înfrîngerii fără sens. Orice domnie este scurtă și se încearcă prelungirea ei, ce creează inevitabile compromisuri, efermerii trăindu-și anemia. În aceste condiții actual cultural pare a fi primordiale. Retorul Lucaci, cărturar și scolastic de la Mănăstirea Putna, își implințește menirea. Gestul său obstesc de învîtare a fiilor de demnitari se închide într-un adevăr, într-o experiență transformată în carte — singura în stare să străbată veacurile: *Pravda* sa (cunoscută de posteritate drept cel mai vechi manuscris cu caracter juridic păstrat). Romanul alcătuiește la acest nivel ea unul al adevărurilor comune în cadrul genului istoric.

Schema romanului este clară. Pe acest curs al evidențelor, tipologiile personajelor se contaminează: domni meditează asupra soartei, sînt copleșiți de micimea lor, călugării sînt ori buni dascăli, ori nelegiuții și bagați în poezică. Explicațiile istorice nu ies decît din banalitatea lumii construite: țurcii acceptă domni pămînteni fiindcă vor să stăpînească o țară așezată, țurcii și tătarii amenință stabilitatea vreunui domnitor, domniile anterioare sînt mai bune pentru că fixau tributuri mai mici. Nu se merge prea departe de enunțarea acestor teze, nu se ajunge la probleme mai profunde de psihologie sau la descoperiri somptuoase de epocă. Autorul păsturează deasupra unei epoci pe care menține la distanță.

Scenele de aventură, dragoste, reconstituire istorică, de moralizare-formare (și acestea sînt toate) pot fi inventariate printr-o schemă-tip de desfășurare a lor. „Tehnicii” explicației istorice la îndemînă i se adaugă cea a indistincției scenelor. Ele debutează cu rezolvare a unei crize a personajelor și au ca epilog gest elocvent. Scenele se termină aceluși unde ar trebui să înceapă, în punctul lor culminant. Ameliorarea faptului brut tocește dinamica povestirii, prezența doar prin introducerea cititorului în plină scenă dramatică, iar nu în continua apăsare ne timpilor incerti, eroicii sau eroici. Scenele fundamentale sînt filtrate printr-un epitet plasat posterior intim-plîrii, rareori cu farmec.

Incheindu-se simbolice cu intrarea în posesia lui Constantin Movilă a *Pravdii* lui Lucaci, romanul vrea să fie cartea unei cărți. Dar așa cum în *Pravda* lui Lucaci, Constantin-vodă reușește mai multe scrisuri ale călugărilor de la Putna, tot așa și romanul lui Mihail Diaconescu însumează posturi din arsenalul cu care ne-a obișnuit literatura de gen. Sadoveanu e recunoscut în darul povestirii, în reconstituirea prin amănuntul pitoresc. Walter Scott prin relevanța faptelor mărunte, necunoscut în istoric, Al. Dumas prin romanțarea vieții retorului. Cartea unei cărți se reduce la invocarea inspirației din maeștri și alcătuirea gradat-ascendentă a simbolului vieții ce trece în carte.

N-am putea distinge nici un metaroman, dar nici o filosofie a istoriei. Autorul se reduce la umplerea formulei simple, popularizatoare a romanului romanțat. Copleșitoare e formula. Conținutul e justificator, reductiv. Cititorul e introdus într-un spațiu comod, dar fals în care e important flash-ul banalizării și nu durata Adevărului.

Eugen Istodor

Mihail Diaconescu, *Adevărul retorului Lucaci*, Editura Cartea Moldovenească, Chișinău, 1991.

CARTEA Marianei Ionescu, *Două părți cal și una vizitiu*, deși o culegere de nuvele, poate fi socotită un roman autobiografic. Pentru că nuvelele (*Două părți cal și una vizitiu*, *Să-l iubești pe cel mai bun...*, *Cabina de probă*, *Jocuri de societate*, *Condamnare la viață*), unitare, prin tematică și stil, pot apărea drept fragmente ale unui roman. Nu este vorba însă de un roman autobiografic tradițional, care povestește cronologic evenimentele vieții autoarei. Autoarea sclecțează câteva momente definitorii pentru maturizarea ei spirituală, ordonîndu-le într-o cronologie afectivă.

O parte dintre nuvele dezvoltă cite un asemenea moment. *Să-l iubești pe cel mai bun* — un rechizitoriu nedrept suportat de autoare la „locul de muncă”, rechizitoriu care i-a înăbușit dorința de a mai face ceva în viață; *Cabina de probă* — o acuzație nedreaptă de furt, care a făcut-o să-și piardă încrederea în specia umană; *Jocuri de societate* — încercarea de a evada „fraudulos” din rutina cotidiană, sol-

Mariana Ionescu, *Două părți cal și una vizitiu*, nuvele, Editura Albatros, București, 1991.

dată cu o umilire absurdă. Dar acestea nu sînt decît pretexte pentru ca, într-un monolog interior la persoana a doua (poate pentru a arăta detașarea autoarei față de sine), să fie punctate temele obsesive ale scriitoarei: trecerea timpului, de care se leagă imposibilitatea amintirii exacte și de aici pierderea identității; monotonia abrutizantă a cotidianului și boala ca efect al ei sau ca reacție de apărare; nuanța și nașterea, ca momente esențiale, regeneratoare ale ciclului vieții. Nuvela care deschide volumul (*Două părți cal și una vizitiu*) și cea care-l închide (*Condamnare la viață*) nu se centrează pe un moment anume, ci reprezintă sinteze ale temelor sus menționate. Simetria tematică este întregită și de una de conținut, de prezența bolii ca factor imobilizator și, în același timp, ca pretext pentru cugutare și amintire: în prima nuvelă, boala este cea care o împiedică pe eroina-autoare să ia parte la o ceremonie de început, în satul natal (nuanta vecinilor); în cea din urmă, de boală o scapă nașterea unui copil, tot în satul natal, care îi va purta numele. Volumul se termină deci cu un „happy end”, sufocat de banalitatea uzată a propoziției: „În fiecare zi este un soare nou”.

Din păcate, banalitatea răbufnește de multe ori de sub încercările scriitoarei de a crea o mitologie, o lume redusă la gesturi esențializate. O banalitate născută din excesul exprimării, al precizării și amestecului, conducînd la fraze de tipul: „De fapt, nu mai aj încotro, paștea molcomă a vacanței va trepida sub febrele acestei sărbători care se prăvălește vertiginos peste zile, tatuîndu-le pe obraz semnul indubitabil al bucuriei zgomotoase” (aleasă la înfîptuire). Amestec în care locurile comune și cuvintele pompoase (cu sonoritate „rotundă” și de cel puțin trei silabe) își găsesc prea mult loc.

Dorința de esențializare din planul conținutului nu se reflectă și în cel al expresiei. Frazele interminabile își au poate rost atunci cînd reproduc întocmai fluxul conștiinței. Dar aici sînt prea contrăfăcute ca să poată fi vorba de așa ceva, cuvinte „zburmîtoare” precum „metamorfoză”, „miracol”, „veșnicie” apărînd și în contexte inadecvate, golindu-se de semnificații. La fel, alăturările căutat spectaculoase de cuvinte devin obsesive printr-o prea deasă alăturare; aproape

nici un cuvînt nu scapă de povara cite unui epitet, în general un atribut substantival gentiliv, care urmărește să-i confere o prea exactă determinare. Exemple se pot găsi nenumărate: „blazonul decenței”, „căldura afecțiunii statornice și neînmurite”, „balsamul gesturilor prevenitoare”, „tapiseria memoriei”. Epitet ce se poartă chiar prelungi într-o comparație, suferind de aceeași boală a supradeterminării: „(...) oboseala drumului te cuprinde mai tare, ca într-o îmbrățisare în care te trezești învinsă, îți deformează și îți amestecă vechile imagini într-un vîrtej”. Tot pe linia prețiozității ostentative se înscriu și repetatele aluzii culte, de la numele divinităților la cel al Alceei în *Tara Minunilor*, expresiile uzuale în limbi străine („prima donna assoluta”, „donna angelicata”, „illud tennus”) precum și cuvintele cu scriere înclinată, care par uneori introduce doar pentru a masca un gol ideatic.

În opoziție cu excesele stilului înalt se situează cele ale plasticității. Imaginile recurente ale păpușarului (minuitor al existenței noastre) și soldaților (noi înșine, obligați la aliniere), deși nu foarte originale, nu sînt supărătoare. Supărătoare este însă exagerarea armatei, dinamismului acestora prin cumulus de exclamații, onomatopee, interjecții, printr-o subliniere forțată a oralității stilului (în contrast cu prea marcatul accent pe poezicitate din restul operei).

Salvarea autoarei îi vine odată cu nuanțele, cu subtilitățile mărunte pe care uneori le surprinde: astfel, zîmbetul care plutește prin odaie e „acrișor”, „spatele de plumb (loc comun, n.n.) îți întrefine lășitatea mărunță că nu te poți ridica”. Odată cu apariția ironiei, care se face simțită în schițarea portretelor diverselor personaje (bătrîna hoată, tînărul criminalist, Gîia) în surprinderea justă a mentalității comune. Și în special a „eroismului cotidian”, care presupune păstrarea programatică a aparențelor, cu prețul golirii interioare (de aici și ideea bătrînului păpușar manipulator de destine). Salvarea i-ar mai putea veni de la un firese exilat la nivelul detaliilor, înecat însă în ostentația prevalentă. O ostentație în care vizitiul e pus în fața căilor.

Iaromira Popovici

Jocurile dragostei

INAINTE de a fi un poet, Dan Deșliu este un personaj. Cu un curaj neverosimil — anticipând curajul celor care au stat neclintii în fața tancurilor în decembrie 1989 — a înfruntat la scenă deschisă dictatura. Cunoaștem din relatările postului de radio „Europa Liberă” diferite episoade din lupta sa inegală cu securitatea. Fiecare episod în parte ne-a impresionat la vremea respectivă. Dar cel mai mult ne-a impresionat faptul că luptătorul avea o biografie vulnerabilă, că putea fi oricând șantajat și că totuși n-a dat înapoi.

Vedetă a propagandei comuniste în anii de după război, cind abia ieșise din adolescență și era îmbătat de gloria ciștigată peste noapte, Dan Deșliu a înțeles treptat, pe măsura maturizării sale, că și-a început greșit viața de scriitor. Drept urmare, și-a regăndit existența și și-a schimbat radical atitudinea, avînd curajul inconsecvenței. Transformarea sa constituie o lecție de viață pe care ar trebui să o ia în considerare și alți autori, mult prea orgolioși pentru a-și recunoaște erorile. Biografia lui Dan Deșliu are un dramatism, care impune respect. În fond, nu numai Andrei Bolkonski, cu noblețea lui niciodată trădată, ci și Piotr Bezuhov (iar din punctul meu de vedere, mai ales Piotr Bezuhov), care și-a renegat de mai multe ori convingerile, care a trebuit să-și invingă lășitatea înainte de a face un act de curaj, care a greșit și și-a asumat greșelile, merită stima noastră. Evoluția conștiinței lui Dan Deșliu are ceva profund omenesc și tocmai de aceea inspiră încredere, mai mult chiar decît inflexibilitatea altora.

Cea mai recentă carte de versuri a lui Dan Deșliu — **Roman imaginar** — nu amintește prin nimic de versificările de acum patruzeci de ani, dar nici nu evocă în vreun fel experiența de opozant al lui Ceaușescu. Volumul cuprinde de fapt o suită de poeme de dragoste scrise de un om grav care redescoperă exuberanța tinerească, spiritul ludic, tandrețea.

Aceste neașteptate jocuri ale dragostei nu sînt naive. Poetul cultivă in-

Dan Deșliu, **Roman imaginar**, Timișoara, Editura Facla, 1991.

genuitatea, dar știe totul despre ingenuitate, așa cum știa Tudor Arghezi cînd scria versuri copilărești. Scopul lui este să o încinte pe iubită, în timp ce el însuși rămîne lucid: „Un flutur / poposi în amurg / pe un trunchi scorburos / Pilpiia șovăielnic / ca o flacără mică / pe scoarța brăzdată / Apoi / își luă zborul / Copacul / visă numai flori / toată noaptea” (fără titlu). Este evident că poetul nu crede în asemenea miracole și că le inventează pentru delectarea celei de lingă el. O tratează ca pe un copil. Îi omagiază candoarea, dar îi și recunoaște infricoșătoarea forță de seducție, de care ea nici nu este conștientă. Un poem care rezumă expresiv aceste complicate relații dintre bărbatul lucid și femeia căzută într-un etern extaz de floare carnivora este **Dormi acum**: „Dormi acum / se-nțelege / istovită pălită puțin / cu brațul fragil ca o frezie / lunecînd / peste marginea patului / în care totuși dormi / ca un șarpe fantastic / devorînd și în somn / prada / bolnavă de insomnie”.

Titlul volumului apărut în 1980 în B.P.T. — **Visul și veghea** — spune multe despre poezia lui Dan Deșliu. Poetul nu este însă disputat de vis și de veghe ca de două forțe egale. De fapt el are mai mult o nostalgie a visului fiind bolnav aproape fără remediu de luciditate. În poezia lui Dan Deșliu visul este o fulgurație sau mai exact o amintire a unei vârste cînd visul era încă posibil. Poetul nu povestește niciodată — ca Al. Philippide — un vis de la început și pînă la sfîrșit (nici nu folosește binecunoscuta formulă „se făcea că...”). El își exprimă doar regretul că din vis nu rămîne nimic — în afară de o chinuitoare nevoie de vis: „Astă-noapte am visat / sau n-oj fi visat / că te-am sărutat / că m-ai sărutat / Mări Doamne / De-ar fi rămas ceva / cit de cit / Să fi rămas bezna / De ce / nu faci un efort / Caută în imensa / fototecă a nopților / măcar negativul / unui sărut fugar / al unei șoapte / incandescente / Un gemăt un hohot / o umbră / de inexistentă” (**Caută**).

De altfel chiar întîmplările reale au inconsistența visului. În mitologia dragostei imaginată de poet, momentul primei întîlniri cu iubita este la fel de incert ca un vis uitat în zori. Stră-

dania memoriei de a salva din trecut o imagine vagă ca o năzărire este reprezentată într-un mod remarcabil în scurtul poem **Cum nu**: „Nu știu de unde te știu / Demult oricum de atît / de demult încît te uitasem / sau doar nu mai aveam / tăria să te țin min-te / cum nu / poate palma-nghețată / să țină / funia peste abis”.

Dan Deșliu este stingaci ca autor de poezie galantă, însă tocmai această stingăcie conferă farmec versurilor sale. Lipsa de îndeminare face emoția verosimilă și, în plus, dă o sugestie de virilitate. În mijlocul celor mai fanteziste și iresponsabile jocuri, poetul devine grav. Este inabil ca un îndrăgostit adevărat (chiar dacă romanul său de dragoste este, cum se precizează în titlul cărții, „imaginar”). Declarația de dragoste se confundă adeseori cu acuzația: „Și ne iubeam pe apuca-te / dar ne iubeam / N-aveam palate / aveam ceva / ce nu mai ești” (**Să zicem**): „Nu văd decît / privirile tale / ușor / copilărești / mai grele / decît cele mai grele zăbrele / Și nu văd / ieșire din ele” (fără titlu) etc.

Făcînd în urmă cu un deceniu, o caracterizare sintetică a poeziei lui Dan Deșliu, Nicolae Manolescu atrăgea atenția asupra naturii ei duale: „poezia aceasta are o față dublă: privește, pe de o parte, spre locurile comune ale sentimentului, e nostalgică, cumînte, muzicală, lipsită de ambiții reformatoare; privește, pe de altă parte, spre ironia capabilă să impropăzeze în orice clipă imaginația, e aspră, crudă, anxioasă, sacadată”. Și criticul opta, bineînțeles, pentru cea de-a doua ipostază. În ceea ce mă privește, cred că tocmai contradicția între două moduri de a fi face demnă de interes poezia lui Dan Deșliu din ultima perioadă. Așa cum vederea binoculară creează impresia de spațialitate, disputa dintre vis și veghe, dintre convenție și terribilism, dintre joc și responsabilitate asigură autenticitatea acestei poezii.

Iată, ca exemplu, poemul **Ceva despre tine** — în care portretul iubitei rezultă dintr-o însumare de defanțări, dar și de tragedii fulgurante: „Un zvon / de frunze pilpiitoare / în sufletul zorilor / umbra cocoarei pierite demult / pe talgerul lunii / fiăcări fugare pe apa mortilor / puiul de ciută înă zăcînd / sub colții lupoaicei”. Dacă

DAN DEȘLIU

ROMAN
IMAGINAR

din acest poem ar lipsi spasmul morții portretul ar deveni apologetic și neconvingător. Dar și dacă ar lipsi grația „frunzelor pilpiitoare”, dacă imagistica ar fi menită să genereze exclusiv „senzații tari”, tot s-ar ajunge la o reprezentare manieristă.

De altfel, unilateralizarea poeziei lui Dan Deșliu nu este numai o ipoteză de lucru a criticului, ci se și petrece uneori. Astfel atras din cînd în cînd de ideea de a face exerciții de virtuozitate, poetul alunecă în tradiționalism. În mod surprinzător el nu iese cu totul compromis din această cochetărie cu formele poeziei de altădată: „Flaute mici / dulci clavecine / ce știți voi cine / plînge aici // Soare-n vileag / stele ascunse / ce știți voi cum se / moare de drag // Nouri mereu / cu alții gemeni / ce știți voi ce e-n / sufletul meu.” (**Lied**). În schimb, poetul se dovedește neinspirat atunci cînd se lansează în oralități, bravada și sarcasmul de „erou al timpului nostru” rămînînd o poză care nu i se potrivește. „Sentimental și bleg / Ce-are-a face / Imi iau îngăduința / să spun exact te iubesc / De ce / ar zîmbi cineva cam de sus / sau de pildă / de ce n-ar plînge / oricine oricînd / — Trăiască libertatea — / pe chestia asta” (**Exact**).

Adevăratul Dan Deșliu este cel din poemele indese, cîntecî îngîndurate ale unor exuberante jocuri erotice, încercări induoșătoare ale unui om trist de a-și imagina momente fericite.

Nicolae Manolescu

CARTEA DE CRITICĂ

Supralicitarea fanteziei

ruia la noi nu s-a schimbat nimic și nici nu trebuie să se schimbe. Pe de altă parte, nu pot să-mi rețin un zîmbet. A alături trei mari scriitori români, dintre care doi au suferit groaznic din cauza comunismului, unul a și murit în închisoare (Dan Botta), iar celălalt, în poiziția măreșii sale, nu s-a știut în anii cincizeci să facă pact cu diavolul roșu, apărîndu-și în acest fel dejunurile pantagruelice (Sadoveanu) și mai ales a nu sesiza acest lucru decît prea puțin (p. 228-9, 240-1) este cred o ușoară, dar condamnable neglijență. O să mi se spună că precizarea aceasta n-ar fi avut nici un rost, atît timp cît mai toți știu cum au mers pe atunci lucrurile și, totuși, are, în măsura în care faptele omului pingăresc opera scriitorului. E adevărat că nu suferința dă valoare, numai că atunci cînd se transformă în martiriul valorii celor create capătă strălucirea singelui urcat în stele.

O altă observație se referă la prologul în care, făcînd o pledoarie pentru imaginar și necuprinsul său, autorul invocă exemplul lui Ulise care, înlăntuit de catarg, nu a putut să răspundă chemării Sirenelor. Interpretarea propusă este următoarea: **În fuga lui Ulise din fața Sirenelor se ascunde frica de nemărginire, spiritul activ al grecului combătînd starea letargică, de extază** (p. 10). Sau mai sus: **E în glasul Sirenelor o atracție a necuprinsului, o revelație a contopirii primordiale cu cerul, pămîntul și apele, o nevoie cludată de evadare din timpul profan, cu pierderea identității individuale prin regăsirea scufundării sacre în tot și situarea definitivă în imponderabil**. Cuvinte foarte frumoase, dar care, cum spunem, riscă să se depreceze, intrucît nu exprimă adevărul metafizic, ci un impresionism poetic specific literaturii modern obsedat de „limite” și „evadare”. Căci fîntura lui Ulise de catarg nu a

fost simplă cooperție, privare profană de libertatea de mișcare. Primul sens supralicit al mitului ar fi acela de îngrădire și interdicție. Sensul profund este însă dat de simbolul axial, pur al căminului pe care Ulise, nepărăsindu-l, nelăsîndu-se furat de iuzia lumilor intermediare întruhipate de Sirenă, respecta în acest fel condiția primordială a lui Adam Qadmon, făcut după chipul Domnului, de care și ingerii ascultau.

O altă observație în continuarea celei anterioare vizează tot pericolul depricerii spiritualului prin supralicitarea fanteziei. Problema este legată de reliefaarea universului pășunist în detrimentul spațiului arhaic. Voiculescu și Sadoveanu sînt doi autori care au știut să exploreze zonele arhaicității, chiar dacă acest lucru, mai ales la Sadoveanu, unde butaforia e abundentă, este camuflat de tot felul de perdele rustice-campestre. Din fericire, în acest eseu, Nicolae Florescu se ferește de corzile acestea atît de întrebuințate decenii de-a rîndul, încît au ajuns o catastrofă pentru auzul omului de carte. Formule propagandistice precum Eminescu, Sadoveanu, cîntărețul naturii, al satului, al trecutului de luptă etc. ne-au intoxicat în școală și au rămas niște sechele chiar în judecata unor profesori altfel perfect onorabili. După cum și pericolul modernizării excesive, descifrînd în proza lui Sadoveanu o suită de angoașe suspecte, e la fel de nociv. Nicolae Florescu cunoaște însă foarte bine registru bunului simț. În cercetarea operii lui Voiculescu un capitol deosebit îl formează cel dedicat proiectelor dramatice ale medicului, poetului și prozatorului, ca și cel consacrat ciclului de proze religioase **Toiagul minunilor**. Incursiunea apoi în opera lui Sadoveanu este vastă, sobră, chiar didactică, bucurîndu-se în același timp și de accentul absolut necesar asupra misterului. Rîndurile despre Creanga

de aur și Frații Jderi sînt astfel cele mai izbitoare. Poate singurul eseu care a totuși misterul sadovean dincolo de vinătoare, păcut și hrîsnoave bătrîne a fost Alexandru Paleologu în cartea sa despre Sadoveanu publicată acum doisprezece ani. Nicolae Florescu merge pe această linie revînd dimensiunea inițiativă a literaturii sadoveanice. Totuși, cum aminteam, paradoxul umililor al pacizării maeștrului cu comunismul sub retorica unor așa zise eforturi de a înțelege suflul noilor vremuri ar fi trebuit denunțat în toată enormitatea sa. Asemenea „monștri sacri” nu trebuie cruțați, ci arătați în slăbiciunile lor inexplicabile. Într-un fel, impresia ar fi de scuză. Ce contează așadar ce a făcut maestrul dacă e atît de mare? Cred că interferența omșriilor nu e atît tributară unui psihologism biografic, ci e o cale necesară pentru descoperirea autenticului. Despre Dan Botta, Nicolae Florescu scrie cu eleganță, „aristocratic”, așa cum a și fost acest prinț indurerat al poeziei. Se caută astfel intersecția între poezie, traducere și teatru, direcții care unite pot reda profilul acestui intelectual sacrificat. În același timp, așezarea lui la finalul cărții sugerează și posibilitatea ipostazierii sale ca un lujer fin, ieșit parcă din magma operelor celorlalți care au trăit teluricul cu mai multă intensitate.

Si fiindcă epilogul este o întoarcere la gîndurile, din prolog, aș încheia cu o ultimă observație: chiar dacă aici talmăcirea autorului e mai convîngătoare și mai interesantă, cîntecul Sirenelor fiind interpretat ca o muzică a sferelor, problema lui Ulise e tot cea a întoarcerii acasă unde se află Centrul și nicidecum a pierderii în labirintul iluziilor. Protecțiile imaginarii sînt totuși periferice.

Dan Stanca

AM AVUT mereu impresia că literatura, deși se hrănește din imaginar, trebuie să mențină un ecart necesar față de farmecele acestuia. Altfel, incursiunile inefabile pot esua în turism prozaic. Cu alte cuvinte, abuzul de mirific, fantastic, neobișnuit riscă să nu dea naștere transparenței la receptare, ci, dimpotrivă, opacității. Atunci omul fuge spre lucruri concrete și suferă de boala cumplită a anti-poeziei. Cartea de eseuri a lui Nicolae Florescu **Itinerarii mirabile** — titlu fundamental, dar tocit —, deși o incursiune remarcabilă și sensibilă în opera lui Voiculescu, Sadoveanu și Dan Botta, riscă totuși să blocheze mircasma lecturii într-un fel de monotonie a cuvintelor generoase. În primul rînd, aș face o observație pentru care voi fi aspru criticat. Această carte ar fi putut apărea la fel de bine și în condițiile dictaturii, acceptînd doar puține rețușuri. Aceasta e și bine și rău. Bine deoarece demonstrează că spiritul este incorruptibil și neinfluențat de convulsile istorice, rău deoarece dă apă la moară celor care ar avea astfel încă un argument în favoarea principiului potrivit că-

Nicolae Florescu, **Itinerarii mirabile**, Editura Eminescu, 1991.

Ana de ROMÂNIA

Cele patru ani

IN NOIEMBRIE și decembrie 1990. Ana de România, născută Anne de Bourbon-Parma, soția M. S. regele Mihai, a avut amabilitatea să-mi acorde mai multe întrebări, în decursul cărora am înregistrat convingerile de la Versoix, ce vor apărea în curând, într-o carte, intitulată Cele patru anotimpuri. Titlul mi-a fost sugerat de picturile cu același subiect ce decorează două încăperi: una aflată la Castelul Peleș, alta la Peleșor. Dar el simbolizează și cele patru anotimpuri trase de monarhia constituțională în România: sub cei patru regi: Carol I, Ferdinand, Carol al II-lea și Mihai I. El surprinde și anotimpurile unei biografii pentru că volumul acesta de convorbiri cuprinde admirabilele etocări ale copilăriei, adolescenței, tinereții și maturității unei femei al cărei destin e profund legat de istoria Europei, a lumii, a țării pe care așteaptă, de peste patru decenii, s-o vadă. O cunoaște deja cu sufletul și memoria familiei întemeiate, în 1948, când a devenit soția regelui Mihai. Dar o cunoaște dintr-un exil forțat, împus soțului ei de comuniști și de sovietici, și nu de poporul român.

Descendentă a Casei regale daneze prin mamă, Prințesa Margarethe a Danemarcei, fiica prințului Waldemar, care era fratele regelui Danemarcei, Frederic al VIII-lea, și fiul regelui Danemarcei, Christian al IX-lea, ur-

mașă a casei regale franceze, prin tată, Prințul René de Bourbon-Parma, coboritor din strămoși iluștri precum Ludovic al XIV-lea sau regele Louis-Philippe, Ana de România e unul din martorii vari și mai multor civilizații și mentalități. Viața ei și poezia acestui secol deapăndă epoci, împietrind tradiția și modernitatea.

Personalitate energică, spontană, cultivată, om de o rară modestie și forță de caracter, Ana de România a participat la cel de-al doilea război mondial, luptând în armata franceză. A fost decorată cu La Croix de Guerre avec palmes.

Cele patru anotimpuri e o carte născută în Elveția, la Versoix, din convorbiri înregistrate pe casete. Dincolo de istorie, de opinii, de etocări, de toate aceste minunate dialoguri care conturează portretul unui martor și al apropielii noastre, cum rom. ceea. Cele patru anotimpuri, prin vocea regișei României în exil, oferă o imagine pertinentă a țării noastre.

Descoperim astfel și cele patru anotimpuri trăite după ieșirea noastră de sub Cortina de Fier: martiriul și entuziasmul, dezgustul și legitimată, luciditatea și opoziția, reconstrucția.

La prima mea vizită la Versoix, în 5 mai 1986, când l-am cunoscut pe M. S. regele Mihai și pe Ana de România, după un lung interviu care a apărut în „România literară”, am primit acordul de principiu, confirmat și prin telex, pentru o carte de convorbiri cu regele României.

Așa s-au născut două cărți în care exilul se răscumpără prin împărțiri demnității umane, iar cele patru anotimpuri se unesc la conștientizarea unor ceasuri ale speranței.

Doina Uricariu

Doina Uricariu: Ceea ce mă doare e că uităm prea repede. Sint mulți care au uitat ce a însemnat comunismul. Nomenclatura a fost lăsată să-și recucerească posturile, să iasă din nou în față. Colaboraționiștii vechiului regim au tuzul să se declare directorii noștri de constituință. Nu cred că mă poate învăța ceva un mercenar, un sicofant. Și cu atât mai puțin că m-ar putea învăța ce este patria mea și care e calea pe care trebuie s-o aleagă românii. Cum am putut să uităm biografiile noastre desfigurare? Ca să continuăm să le desfigurăm?

Ana de România: Eu nu înțeleg. Nu pot înțelege. Ați aflat destule despre viața și faptele dictatorilor și slujitorilor pe care i-au avut. Ați cunoscut marea și oribila lor atitudine de sfidare la adresa poporului român. Iar acum, cu câteva excepții, cei ce v-au sfidat...

D. U.: — sfidarea e adesea un eufemism pentru crimă —

A.: ...ocupă aceleași poziții, bucurându-se tot ei de privilegiu. Apoi se practică același stil. Din nou rocade vilelor, din nou magazinele speciale. Mă miră apoi faptul că, odată ce o neregulă e dezvăluită în presă nu se iau măsuri să se facă dreptate. Presa e liberă dar nu are putere. Apoi se practică, în tiraje uluitoare, calomniile. Nu există o lege de protecție fermă a individului împotriva calomniei. Nu trebuie să lăsăm pe nimeni să ne mai distrugă și valorile morale. Ne-au distrus economia, agricultura, capitalul material. Putem oare să le dăm dreptul acum să ne distrugă și capitalul moral? Se spune despre români că sint toleranți. Dar ce fel de români sint aceia care practică intoleranța, șovinismul, xenofobismul, extremismul în reviste, unde sint calomniat oamenii cei mai curați, personalitățile autentice, dizidenții, în timp ce sint disculpați cu nerușinare adevărații yinovați? România are un drum de parcurs. Procesul de tranziție a început, în Europa Centrală și de Est, înainte să se declanșeze la noi. Apoi e o iluzie să crezi că mentalitățile se schimbă instantaneu. A căzut Cortina de Fier, dar a căzut oare și cortina de fier care a coborât, încet-încet, în mentalitățile oamenilor? Zidul Berlinului nu a fost doar o arhitectură monstruoasă de dizlocare a unui popor, de discriminare a drepturilor omului. Oamenii ar trebui

să se gindească, să fie atenți ca nu cumva să existe în ei un zid al Berlinului, o fărîmîtare a spațiului lăuntric, o falie în interiorul propriului lor suflet. Nu poți rezolva toate aceste probleme într-un an. România a cunoscut cea mai cumplită dictatură. Democrația nu se poate instala în locul dictaturii instantaneu. Democrația nu rezolvă problemele asemenea presdigitatorului. În România lucrurile s-au petrecut ca erupția unui vulcan. Dar știm cu toții că erupția unui vulcan nu se oprește cînd vrei. Pot apărea momente, perioade de acalmie. Provrozii. Dacă lucrurile nu s-au așezat cum trebuie, vulcanul se reactivează. Cînd nu te aștepti. Dar înainte de o nouă erupție totul pare calm. Tranziția la noi e mai calmă. După o asemenea izbucnire. Cei care au avut tranziție evoluează mai rapid. Și par să știe mai bine ce vor. Trebuie să existe o maturitate în fața alternativelor.

D. U.: Ce ați simțit însă, atunci cînd ați văzut, în iunie 1990, mizeriada? De fapt nu a fost prea multă liniște în România. Dacă ne gîndim la cele întimplate în ianuarie, în februarie, în martie, la Piața Universității, la Timișoara. Cum socotiți mineriada?

A.: A fost din nou o mascaradă. Un joc singeros de culise. Dar o mascaradă care a ucis oameni. Cu consecințe grave pentru prestigiul României. Violenta dezlănțuită în acele zile a înlocuit dialogul sincer care era atât de necesar. A fost o demonstrație de forță. Dezinformarea a mers mină în mină cu forța bastoanelor. În loc să li se dăruie oamenilor certitudinea că vor trăi într-o țară eliberată de comunism au fost asediate zonele ce se declaraseră libere de comunism. Piața Universității a fost asediată. Iar apoi cei care au asediat-o s-au declarat victimele unei lovituri de stat. Atunci a fost deconspirat definitiv rolul pe care l-a avut televiziunea în manipularea opiniei. În decembrie. În iunie s-a declanșat o nouă și mult mai gravă manipulare. Mobilul ei putea să fie dizolvarea democrației. Procesul democratizării trebuia să fie împietrit, asfixiat. Au recurs la o erupție vulcanică — din nou vulcanică — provocată. Mîcul oraș Pompei din Piața Universității trebuia să fie acoperit cu cenușă. Să nu i se mai vadă urmele. Numai că de data aceasta n-a mai fost ne-

voie să treacă secole pînă cînd cineva să ajungă să dezgroape civilizația acoperită de cenușă. Adevărul a ieșit la suprafață.

D. U.: S-au interceptat ordinele date. Am aflat cine a dat foc autobuzelor.

A.: Apoi lumea știe că nu erau chiar mineri toți minerii. Că nu aveau de unde să știe niște oameni ieșiți din subteran unde se află sediile partidelor de opoziție, unde sint redacțiile independente, ce telefon au Băcanu, Liiceanu, Blandiana. E trist că s-au folosit de mineri pentru a da o dublă lovitură. Una împotriva democrației și a credibilității externe a țării și cealaltă împotriva unei categorii sociale care trecea pînă atunci drept cea mai curajoasă. Nu au fost minerii eroii grevelor din 1977? Nu au fost ei unii dintre cei mai importanți și mai solidari dizidenți? Cînd declanșezi un război civil cu ajutorul minerilor e clar că vrei să-i scoți și pe ei din scena credibilității. Că vrei să-ți elimini din joc toți eroii adevărați maculindu-i înainte. A fost o manipulare sinistrală. Un mod de a calomniia la nivelul națiunii acele categorii sociale care se bucurau de prestigiu: minerii, studenții. Aș adăuga și armata. Pentru că a fost și ea calomniată dimpreună cu forțele de ordine. S-a spus că armata și forțele de ordine au fost pasive, timorate. De ce această calomnie? Ca să întărești Puterea și puterea securității? De unde aveau minerii hărți ale Bucureștiului? Adrese? De unde știau ei unde e intrarea la Arhitectură? Unde e televiziunea? Pentru că li s-au dat călăuze! Și aceste călăuze, poate mai multe la număr decît cei pe care-i călăuzeau, au fost și instigatorii la crimă. De unde să știe cineva care stă la sute de kilometri de București unde e România liberă, unde să afle sediul P.N.T.-c.d.-ului și P.N.L.-ului? Și mai ales cum să ajungă la București mii de mineri, dacă transportul lor nu era „organizat”? Totul a fost organizat. Un scenariu perfect. Pînă în clipa în care i-am descoperit semnificația. Numai că e greu să ai acces la semnificație, dacă ești privat de informație. Dacă te-ai uitat doar la televizor și locuiești cine știe unde, departe de Capitală, poți stăruii în greșeala de a crede că luptătorii pentru democrație sint niște legionari, niște drogași... Din păcate mineriada a însemnat cu o cruce neagră România. Așa cum se făcea pe vremuri cu casele în care erau bolnavi de ciumă. Cînd îți transformi propria țară într-un spațiu al bolii contagioase — violența — ești vinovat și de punerea în carantină a acestei țări.

D. U.: Occidentalul nu se sperie de Blandiana, de Doina Cornea.

A.: Occidentalul se sperie de o țară în care e atât de ușor să-ți asmuți pe români împotriva românilor. Și atunci se întrebă: „dacă românii se omoară între ei, cum să colaborăm cu un asemenea popor care-și rezolvă problemele prin băi de sînge?”

D. U.: Incînte de alegeri ați fi crezut că e posibil un asemenea procentaj?

A.: Ei bine, nu. Rezultatul a fost mult mai malefic, mai malign — dacă mă pot exprima astfel — decît ne așteptam. Dacă procentajul ar fi fost mai mic, am fi crezut nu numai în corectitudinea acestor alegeri. Aici se pune în primul rînd problema cit de corectă a fost campania electorală. Și mai ales care a fost procentajul de dezinformare a electoratului. Puterea provizorie pornea din start cu un avantaj imens. Ea s-a grăbit să anuleze cîteva decrete nepopulare precum interzicerea avorturilor. Celelalte partide nu dispuseră de asemenea prerogative. Deci nu au emis legi populare și nu au abrogat decrete nepopulare. Cînd vrei să cîștigi cu un procentaj zdrobitor asta sună limpede a neototalitarism. Acest procentaj zdrobitor ne-a amintit tuturor de alegerile din '46, din România. Asemenea alegeri au discreditat sau au amînat din nou democrația. Cînd nu vrei să îți seama că există și alte partide, că există, realmente, mai multe alternative, îți arăți arama pe față. Ce să mai spun de sloganuri și de retorica alegerilor, culminînd cu lozincă: „Noi nu ne vindem țara”.

D. U.: L-ați primit în vizită pe Domnul Alexandru Paleologu, l-ați văzut și la Paris.

A.: Am fost încîntată să-l cunosc pe acest intelectual român care a avut o atitudine atât de demnă în timpul dictaturii. Cărțile lui n-au făcut nici o concesie. Nu am citit decît ultima sa carte

apărută în Franța, *Souvenirs merveilleux d'un ambassadeur des Golans*. Găsim că este un om de o mare finețe intelectuală; un erudit spumos, un scriitor foarte cultivat, o personalitate vie, eruptivă. Poți să nu fii de acord cu spusele lui și n-aș vrea ca să-și schimbe felul de a gândi și de a gândi pentru nimic în lume. E un incomod pentru spiritele dogmatice înțepenite. Dar este și un om foarte cîd cu sine însuși ca să-și poată pier luciditatea în fața celorlalți.

D. U.: L-am văzut la București cînd a fost chemat. Ne-am întîlnit pe Calea Victoriei. Mi-a spus: „N-am de gînd să mă schimb. Nici să tac. Nici să spun ceva decît gîndesc”.

A.: E un om sănătos moral. Nu se lăcopșește nici de frică, nici de eventuale privilegii pe care ți le oferă pactul neadevărul. A rămas un om liber și de ce a primit postul de ambasador. El știe că: „Sint ambasadorul României, al guvernului”.

D. U.: Cum vi s-a părut capitolul despre monarhie. Sire, peut-être le viendra din aceste Souvenirs merveilleux d'un ambassadeur des Golans?

A.: Foarte bun. Pentru noi domnul Alexandru Paleologu e un prieten, prieten căruia nu-i este frică.

D. U.: Ați citit firește și paginile se se despre perioada cînd a fost închis.

A.: M-a impresionat perspectiva care sint scrise acele pagini. O perspectivă calmă, senină. Nu există tonul la emfatic al victimei, acel narcisism victimei pe care-l întîlnești în unele cărți, unde eroul se bate cu pumnul pe piept și spune la nesfîrșit: „îată cît mult am suferit”. Apoi e remarcabil vezi că acest om nu urăște. Paleologu face pe martirul. Și nu urăște. El nu zolvă prin ură ceea ce trebuie rezolvat prin informare, prin cunoaștere, prin pășirea de sine. E un om demn, umor. El își pedepsește „torționa”, „călăii” cu ajutorul umorului. Astfel marginalizează, îi discreditează. Paleologu nu face din toate o tragedie, de lasă să întrevezi tragicul, gravitatea lor întimplate. Nu are acea amărăciune care ne îndepărtează de oamenii care suferit. Am înțeles că viața lui a fost grea, dar că a știut să depășească necazurile cu cîntecul pe buze. *Il l'a en chantant*.

D. U.: E într-adevăr un temperament Mozartian. Și e îndrăgostit de muzica Mozart.

A.: Asta nu știam. Știu că iubește muzica. Revin: E un om extrem de curaj. L-am întîlnit la Paris. Am cunoscut-o soția lui. L-am întîlnit și pe băiatul. Sint o familie foarte unită.

D. U.: Știți că este unul dintre românii care și-au exprimat opțiunea pentru legitimitatea monarhiei constituționale în România, declarînd ilegală instituția prezidențială, inventată de Ceaușescu.

A.: E un om foarte corect. Și curaj. Un spirit lucid. Nu se lasă dominat de afectivitate cînd e nevoie să fii lucid circumspect cînd trebuie. E genul personalitate care se află în avangarde. Înțelege mai repede decît alții. Și poate pe un drum ce pare nedefinit, în teia altora. Din cauza culturii și lucidității sale. Paleologu e un spirit inform. Cunoașterea profundă a lucrurilor te tuează în avangardă. Cunoaște Dreptul. De aceea se exprimă cu franchețe. Cum nu e dependent de scaun, de funcție, de privilegiu. Apoi, deși nu e țară, a înțeles foarte bine ce s-a petcut la Tîrgu-Mureș. În cartea sa, Paleologu explică foarte bine scenariul de Tîrgu-Mureș.

D. U.: Vi se pare normală apariția P.S.M.-ului în România, la nici un an pînă în decembrie 1989?

A.: Nu poți interzice acest partid, apariția lui e anormală, într-o societate care a fost crunt lovită de totalitarism. Apoi cînd liderii partidelor sint activiști nu poți să nu te întrebzi: „Că oamenii aceștia nu pot renunța la privilegii? Se consideră lideri la înfînt, înțeleg cum poate să mai devină cre un partid al cărui program resuscitează utopiile compromise ale comunismului? S-ar putea să fie vorba și de o depredmeditată a opiniei. Cînd vrei să vezi un rău, oferi ceva și mai rău și

Știmpuri (I)

menii își abat tirul dinspre ținta veche spre ținta nouă. Dar să revenim la Franța. Criza după război a fost uriașă.

D.U.: Nu știu dacă situația e aceeași. În România există o piramidă a totalitarismului căreia nu i s-a rețezat decît virgul. Restul a rămas în picioare.

A.: Da. Numai că știm cu toții că ceea ce a rămas e mort. E un mormînt deshidratat. Comunismul e mort. Numai nebunii pot crede că e ceva viabil în comunism.

D.U.: Mi-ați vorbit de Gheorghe Zamfir. Cînd l-ați descoperit prima dată?

A.: Oho! De mult! Ce muzică extraordinară. A venit ca să dea un concert aici. Am cerut să fim invitați, dacă e posibil, pentru că erau niște prieteni ai noștri care mergeau. Am primit invitația, m-am mers, l-am ascultat și l-am văzut pentru prima oară și mi s-a părut extraordinar. Fantastic. Apoi a venit și a dat un concert aici la Geneva. M-am dus să-l ascult din nou. A fost iarăși extraordinar. A avut un succes enorm. Ca peste tot. În Europa, în America... Efectiv fascina sala. Mămir are ceea ce se cheamă charisma muzicilor. Felul în care cîntă la nai e teribil. De necrezut. Ține de miracol. Muzica pe care o face să iasă din micile tușuri și fermecată de-a dreptul. Parcă ar fi un Orfeu modern. Îmi place foarte mult muzica naiului lui Gheorghe Zamfir. De altfel se știe că românii au un simț artistic rar. De pildă am văzut la Londra teatrul românesc. Era un teatru în București care interpreta o piesă de Shakespeare. Am păstrat programul. Era regie modernă. Jucau în românește. Trebuie să vă fac o mărturisire care vă poate surprinde. Nu sînt foarte impresionată de felul în care e rostit versul shakespearian în teatrul englez, după caoanele dicției tradiționale. Am senzația că ascult un Shakespeare greoi, artificial. Și verva și tragicul șchioapătă, parcă textul ar merge cu o proteză... Am ascultat Shakespeare și în franceză. Unde sună mai bine. Cînd începe alexandrinul și filozofeză... Eu am imaginea mea despre Shakespeare... Bunăoară cînd am văzut acest Hamlet în românește am avut sentimentul că-l descopăr tocmai pe acel Shakespeare care este al meu. Era un Hamlet modernizat. Textul suna mult mai natural decît în celelalte spectacole pe care le văzusem. Regia avea prospețime și farmec. În orice caz actorii români sînt extraordinari. Și știu să spună poezia natural, nu ca niște interpreți cocoțaiți de catalige, hilari printr-o postură teatrală, pozată. Am înțeles piesa integrală așa cum au jucat-o românii. Aveau un simț al semnificației fiecărui cuvînt rostit, un bun simț ce ține de excelență. Nu înțelegeau cuvinte de fapt, ci semnificații, arii sufletești. Jos palaria în fața unor asemenea actori și regizori. A fost și soțul meu cu mine. De cîte ori aflăm că există un spectacol dat de români și avem posibilitatea să-l vedem, mergem interesați de evoluția artiștilor. Am fost invitați în Germania, în nordul Prusiei, la Caspelt Rheinzel, la un concert pentru România. Am mers cu ginerele meu Robin Medforth Mills, soțul Elenei, la acest concert dat pentru a se obține ajutoare umanitare pentru România. Acolo era orchestra din Timișoara. Era o soprana, Moldoveanu, extraordinară. Avea o voce fantastică. Acesta e talentul. A cîntat în românește, în germană, în engleză, în italiană. Nu o impecabilă dicție și stăpînire a limbajului respective. Și în plus, cu o voce neapomenită. De altfel e un nume celebru în lume. A cîntat peste tot în America, repunînd mari succese. Ceea ce aduce România în artă, în artele plastice, în muzică, în teatru, în literatură, în arta compoziției este de valoare internațională.

D.U.: Scriitorii ați cunoscut?

A.: Mai puțini decît aș fi dorit. L-am cunoscut pe Eugen Ionescu. La Paris. Pe omul Alecu Paleologu. Despre fostul nostru ambasador la Paris, domnul Alexandru Paleologu, am mai vorbit. Despre Eugen Ionescu aș putea să vorbesc foarte mult. M-a impresionat într-adevăr. A avut o expoziție. Știți că acest om excepțional, unic așa spune a și pictat! și mi-a scut onoarea să-mi dea un autograf pe un afiș. Am cunoscut-o și pe soția lui. Am văzut de două ori pe indelele, cum se spune. Odată era singur. La expoziția a cînd a venit aici, în Elveția. Știți cum e întîmplă la o expoziție. Mergi la versaj. Apoi revii pentru că-ți dorești un contact mai profund cu lucrările, eliberat de mondenități. Am stat mult de vorbă. Apoi l-am căutat la Paris. Era foarte bolnav, cînd am dorit să-l văd. Eugen Ionescu e un om atît de liber. Era atît de impresionat împotriva dictaturii. O mințe lu-

cidă, un spirit critic acut. Ex-cep-ți-o-nal. Apoi un suflet credincios, atît de legat de Dumnezeu. Mă impresionează oamenii care sînt hiperlucizi și credincioși, totodată. Cînd am dorit să-l revăd pe Eugen Ionescu era foarte bolnav. Era în scaunul lui. Nu se putea ridica. Dar spiritul lui era ex-cep-ți-o-nal. Tot ce mi-a spus avea o exactitate rară, părea să fi fost cîntărit cu o balanță farmaceutică și în același timp era spontan, viu, direct, în căutarea propriului drum, o experiență continuă.

D.U.: Ați întîlnit-o și pe fiica lui Eugen Ionescu, pe Marie-France?

A.: Cum de nu! Marie-France e divină, e formidabilă! O cunoașteți?

D.U.: Da. Am cunoscut-o la Paris. M-a invitat într-o seară. Am mîncat împreună. Am vorbit la telefon. M-a impresionat efectiv. E într-adevăr așa cum o descrieți. Aș vrea să fac o carte cu ea despre Eugen Ionescu, despre exil...

A.: Dacă o revedeți spuneți-i toate, dar absolut toate cele bune din partea mea. E o ființă dumnezeiască. O femeie strălucitoare. Deșteaptă! Apoi felul în care are grijă de părinții ei m-a impresionat. Eugen Ionescu. Da! Vorbînd cu el am aflat cu cît scepticism a fost tratat pentru atitudinea lui anticomunistă. Eugen Ionescu era la vremea aceea în Franța împotriva curentului. Intelectualii cochetau, chiar jurau pe comunism. Prea mulți din păcate. Mao a fost pînă și el la modă. Sartre era adulat. Era o adevărată epidemie de marxism printre intelectuali.

D.U.: Și în critică, și în eseu, și în filosofie, și în semiotică și în hermeneutică, marxismul a fost omniprezent. Într-un soi de hibrid straniu cu psihanaliza...

A.: Ca și soțul meu, Eugen Ionescu și-a bătut gura de pomană ani de zile, decenii, ca să-i convingă pe occidentali că tot acest comunism și marxism cu care ei se joacă, la modul teoretic, cochetînd dezinvolt în afara Cortinei de Fier, e ceva atroce, e un infern, e un alt lagăr de exterminare în masă.

Și scriitorul și regele, amîndoi români în exil, nu s-au lăsat însă intimidăți de această nepăsare sau ignoranță. Au repetat amîndoi, de peste patru decenii, rechizitoriul comunismului pînă ce Occidentul a avut aerul c-ar fi înțeles cît de cît. Eugen Ionescu ne-a impresionat și pe mine și pe soțul meu. Era normal să fie așa. Acest rege al literaturii absurdului, unic în literatură universală, e oglinda unei istorii la absurdului care a împințit, ca o molimă, secolul nostru.

D.U.: Despre Marie-France mi-au povestit mulți români înainte de 1989. O suna pe o prietenă a mea, care a fost redactor la editura „Cartea Românească”, dată afară de „ideologi” și de Securitate. O suna ea, Marie-France, ca să se știe că se interesează direct de soarta prietenei ei. Și că nu pot face din noi chiar tot ce vor. Eugen Ionescu e fost, în toți acei ani, un centru al rezistenței noastre. Iar fiica lui a făcut și face în continuare foarte mult pentru românii!

A.: E o familie rară. Din toate punctele de vedere. Iar un popor care a dat un asemenea scriitor are cu ce se mindri. Gîndiți-vă cîți scriitori din Occident au căzut în capcana utopiilor și teoriilor comuniste. Ce ravagi a făcut marxismul! Și Sartre, și André Gide... Atîția! Or, Eugen Ionescu a văzut totul împede și a înțeles că toți acești creatori sînt misionarii unei false religii, propovăduitorii unui sistem care prin toate rotitele lui reprezintă un atentat împotriva ființei umane. Împotriva condiției umane.

D.U.: Pe Mircea Eliade l-ați cunoscut?

A.: Personal, nu. Deși aș fi dorit. Alt nume uriaș în cultura secolului nostru. Și tot un român! Apoi, ceea ce mi se pare interesant este această recuperare a plenitudinii adevărului prin români. Aici toleranța românilor e creatoare. Recuperarea sacralului prin Mircea Eliade, acest uriaș gînditor al istoriei religiilor. Sacrul în luptă cu absurdul la Eugen Ionescu. Alt român.

D.U.: Și Cioran...

A.: Nu l-am cunoscut. Știu însă opera lui. Cunoșc atitudinea lui. Intransigența. Stilul. E o operă în care s-a topit întreaga soartă a românilor. Cioran caută sacrul în afara totalitarismului.

D.U.: Și respinge dicțatura în toate formele ei, mergînd pînă la dictatura lui

Dumnezeu. Ar trebui să-l cunoașteți pe Cioran. Să vă vorbească despre marele prieten, acum dispărut, Constantin Noica, să vă vorbească despre Ardeal, despre Sibiu... Fratele lui Cioran trăiește în România.

A.: După 1989 au venit mulți scriitori aici. Au venit mulți români. Foarte mulți. Zilnic vine cineva. Cel mai impresionant e faptul că lumea ne caută pur și simplu. Adică sună la poartă.

D.U.: Așa cum am făcut eu în luna mai cînd am sunat la poartă, într-o simbioză — nu credeam că vă găsesc — pe 4 mai, spre seară.

A.: Felul acesta de a fi, de a trăi, e minunat, e cel adevărat.

D.U.: Mi-am notat o frază a lui Virgil Gheorghiu din volumul său Mémoires, apărut la Édition Plon, în 1986. „Pentru mine un rege este un simbol sacru... regii sînt într-adevăr niște vulturi. Uneori vulturii pot zbura mai jos decît găinile, fl-rește, dar găinile nu zboară niciodată atît de sus ca vulturii”. Extremismul de stînga și de dreapta care a generat atîtea dictaturi singeroase a obligat condiția umană să se tirească. Și a scos la iveală instinctele animale din om. Patriotismul e un dat al spiritului și exclude pornirile viscereale, animale. Nu pot înțelege patriotismul ca teroare declanșată împotriva altor etnii. Cînd campaniile electorale se folosesc de extremismul de dreapta sau de stînga, unde pot duce alegerile?

A.: La mîncîună. Se „legitimează” minciuna. Și un popor poate ajunge să știe pe un sac de pulbere gata să explodeze oricînd. Ați văzut ce s-a întîmplat după alegeri în România. Ce a fost în locul liniștii promise poporului? La trei săptămîni a fost mineriada.

D.U.: Pe vremea lui Ceaușescu cirula un banc, o fabulă de fapt despre soarta românilor. Fabula cu un sac legat la gură în care au fost strînși o grămadă de șoareci. Sacul trebuia să fie mereu rotit în aer, în așa fel ca șoarecii să ametească în mișcarea de turbion care nu-i lăsa în pace. Erau loviți unii de alții, erau cînd sus, cînd jos, amestecați ca biletele în mașinăria de tras numerele la loto.

A.: E o fabulă adevărată. Cred că toți ne-am aflat și ne mai aflăm în sacul acela. Nu trebuie să uităm însă că esențială e refacerea țării. Ea trebuie pusă pe picioare. Muncitorul, asta e mun-ci-to-ru-l, țărănul, omul care lucrează trebuie să fie reuniți sub semnul acestei reconstrucții. Divizarea societății, împărțirea ei pe tabere ostile nu pot aduce binele țării și în nici un caz binele individului. Atomizînd societatea civilă, fărîmițezi o țară.

D.U.: Cum ați privit această teribilă ofensivă împotriva intelectualilor comunistă cu declarațiile în favoarea competenței.

A.: A fost penibil. A fost un mod de a macula întreaga bogăție sufletească și spirituală a unui popor. Studenții au fost loviți cumplit de toate aceste calomnii și instigări. În locul procesului comunismului am asistat la un fals proces al intelectualilor, al studenților acuzați că destabilizează țara. Efectul a fost, cum s-a văzut bine, exodul. Or, România nu-și poate permite să piardă valorile ei spirituale, tot acest capital vital în reconstrucția ei. Un capital ce nu poate fi înlocuit și pe care nu ni-l poate oferi nici un fel de ajutor extern și nici acordarea clauzei națiunii celei mai favorizate. Ce putem face cu clauza, dacă nu mai avem intelectuali, specialiști, studenți care să asigure garnitura de miine. Violența cu care l-au tratat pe Marian Munteanu e inexplicabilă. Gîndiți-vă că s-a consumat o imensă energie morală și spirituală pînă ce a fost eliberat. În loc să-l lăsăm pe studenții să-și lucreze proiectele, diplomele, să-și consolideze cunoștințele, formația profesională l-am obligat să nu se gîndească decît la nedreptatea făcută colegilor lor. Asta creează depresie. Tinerii își pierd speranța, încrederea. Toate aceste sincope în echilibrul psihic contează. România nu-și poate permite asemenea breșe în credibilitatea ei internă și externă. Și nu te poți juca acum cu timpul oamenilor, cu puterea lor de a lucra, de a se concentra asupra profesiei lor. Nimeni nu are dreptul să descumpănească un popor, să-l paralizeze încrederea, puterea de muncă. Doar n-o să înlocuim acum cozile la magazine cu cozile și așteptările fără sfîrșit din fața tribunalelor, a oficialităților care decid cînd se dă libertatea, cînd se dă verdictul, sentința într-o anumită situație.

M-a impresionat gestul lui Marian Munteanu care l-a întins mina, în semn de reconciliere, liderului minerilor. A fost un gest de înțelepciune și nu un compromis. Nu trebuie să-l considerăm pe minerii, aduși prin manipulare la București, drept niște paria. Împăcarea dintre grupurile sociale aduse premeditat în situații de ostilitate va demonta toate scenariile de divide et impera folosite de comunisti. Nu trebuie să ne lăsăm jucați de cei interesați să ne desolidarizeze. Nu e bine să le facem jocul. Atîta așteaptă să ne transforme din nou în oameni bolnavi de suspiciune, retrași într-o singurătate vulnerabilă.

Există gesturi care m-au frapat precum acesta care demonstrează inteligență și o profundă atitudine creștină. Reconcilierea celor divizați cu program de semănători de ură va consolida societatea civilă românească distrusă sub dictatură.

Theodor MĂNESCU

Taifas lângă o rulotă

— studiu după natură și... comedie —
1986—1990

„...uneori, oamenii sint invitați la sărbători ce nu au loc niciodată”

Nabokov

„Fericirea nu se cere a fi neapărat bleagă, cucernic mieroasă, toantă, amabilă, moțdită, slugarnică, siropos zimbăreață; ci vie, deșteaptă și deșteaptă, sprintenă, alertă, predispusă la împotrivirea ștregară, înțeleaptă ca una care din componenți prin ciur și prin dirmon cernuți fost-a amarnic zămislită”.

N. Steinhardt

„Dacă nu voi avea eu grija mea, cine o va avea? Dacă voi avea grijă numai de mine, ce mai valorez eu? Dacă nu acum, atunci când?”

Hilel

● THEODOR MĂNESCU a început a scrie literatură dramatică nonconformistă încă de la piesa Noaptea pe asfalt, în care un gazetar își părăsea ziarul, protectorii veroși, familia pentru că nu mai voia să scrie neaderăruri. Taifas lângă o rulotă a început-o prin 1986. Mi-a povestit-o, într-o noapte, spunându-mi că o dorește un protest împotriva tuturor conformismelor politice, cu care nu se mai poate împăca. În scurt timp, de altfel, din cauza unor articole care puneau în discuție dogme oficiale și, în genere, a nesupunerii față de felurile dispoziții arbitrare, a fost și destituit, într-un chip brutal, din postul de redactor șef al revistei „Teatrul”.

Când mi-a încredințat spre lectură, prima oară, această piesă a sa, i-am transmis, odată cu aprecierea mea globală, și părerea de rău că scrierea nu va putea fi nici publicată, nici jucată, datorită protestului violent pe care-l conține. Încredințând-o totuși Teatrului Mic, care voia s-o joace, iar acesta forul anticultural superior, dramaturgul a avut parte, timp de trei ani, de felurite și multiple observații roșite deschise, sau cu jumătate de gură, ori printre dinți, ceea ce l-a determinat să porceadă la unele remanieri în așteptarea, fără termen, a unei discuții cu oamenii de decizie. Cred că am citit, astfel, vreo trei versiuni, care însă nu schimbau esența. Continuând a rescrie lucrarea, după Revoluția din decembrie 1989, Theodor Mănescu a revenit, în linii generate, la formula inițială și a accentuat a cele linii de forță care desenau cimpul

magnetic de interes al poveștii. Piesa — acum postumă — e încheiată, puternică, o citim ca pe o mărturie despre un psihism în vremuri de prigoană și revoltă surdă, deopotrivă ca pe o dramă a tensiunilor umane provocate de marile denivelări de conștiință într-un grupuscul uman marginalizat.

Theodor Mănescu a fost mereu preocupat, în dramaturgia sa, de rădăcina politică a conflictualităților chiar cind aparțințele pledeau pentru situarea cind unei piese în sfera eticii sau, altădată, a literaturii de aventură. Acum, explorarea unei situații speciale, a micii colectivități umane dintr-un cartier periferic, descrie, în fapt, în culori tari și cu un adevăr adesea tulburător, acentuatul dictaturii la gândirea liberă a oamenilor. Articulații ale procesului de examinare sint tributare unor modele mai vechi, românești și străine. Ceea ce exprimă piesa e cu totul original. Avem în ea un breviar al tortionarilor specifici regimului pe care l-am trăit, al metodologiilor lor represive și al concepțiilor lor despre necesitatea reprimării oricărei împotriviri înlocuie ca ea să se poată manifesta. În același timp, e realizată, în metafore — unele admirabile — și starea de împotrivire, ale cărei expresii erau impuneabile și marce altele.

În activitatea scriitoricească îndelungată a celui ce a fost Theodor Mănescu piesa constituie, probabil, cel mai valoros produs dramaturgic.

Valentin Silvestru

DECORUL

Scenă italiană.

O „curte interioară” cu „locuințe” și „prăvălii” și cu deschidere spre „marginea orașului”, spre prim-planul scenei, între arhitecturi. „Casele” au, unele, „parteri” și „etaji”, cu balcoane pe care se poate vedea o „șură” la alta, citeva, poate, cu scări exterioare. Deși la periferie, „casele” sint cald și arătoase. În fața „birtului”, citeva mese, scaune, umbrela.

„Curtea” poate fi denivelată, eventual cu o intrare în „subsol”, la o „eramă”.

Pe ușile „birtului”, „cramei”, „salonului de cofetărie”, așije pe care scrie „închis”.

De o parte și de alta a „ușilor”, „salonului de cofetărie”, „birtului”, „cramei”, oglinzi mari.

Îndărătul „caselor” din ultimul plan, unde se „în depărtare”, pot fi „blocuri noi”, „blocuri în construcție”, „macarale” ș.a.m.d.

PRECIZARE

În timp ce textul este al autorului, fiecare spectacol cu această piesă este al teatrului, deci al regizorului, scenografului și actorilor, astfel că și decorul răsune la latitudinea realizatorilor.

PERSONAJELE

COPILUL (eventual actriță în travesti)
UNCHIUL
TATAL
POSTĂRIȚA
EDUCATOAREA
MASEURUL (orb)
PROPRIETARUL DE RULOTĂ
DELEGATUL DE STRADĂ, colecționar de gramofone, pendule, telefoane etc.
SOTIA COLECȚIONARULUI
DOCTORIȚA
TEHNICIANUL
COAFEZA
SOTUL COAFEZEI, student
BIRTAȘUL
OSPĂTĂRIȚA, femeie divorțată
DASCĂLUL
CANDELĂREASA
ȘOFERUL
NECUNOSCUTUL
AL DOILEA NECUNOSCUT

★

Eventual, figurante cu replici, actori sau și păpuși

I

Ora 11.45.
Din culise, răsună un cor de copii:
Vine, vine pri-i-măvara,

Se așterne-n toa-ată țara
Floricele pe cimpii.
Hai să le-adunăm copii...
(Personajele ies rind pe rind de la o ședință care a avut loc, probabil, în „birt”).

COLECȚIONARUL (în pragul ușii „birtului”, după cofeaza care a ieșit):
Dumneata să-ți cauți soțul!

COAFEZA: Care soț?!

COLECȚIONARUL: Soțul dumitale, nu al alteia! Crezi că nu se știe? Se știe tot! Îl cauți, îl aduci de la cursuri, de unde o fi... Și să nu-mi vină în blugi, ca un „bităl”... Telefonază-i, poate că la ora asta mai doarme, că studenții muncesc greu, învață toată noaptea... Dacă n-are un costum, cumpără-i (Și s-a retras).

COAFEZA (întră în „salon”, de unde iese maseurul).

MASEURUL: S-a terminat?

EDUCATOAREA: Încă nu...

MASEURUL: Ai plecat înainte... Or să te certe.

EDUCATOAREA: E pe sfârșite. M-am invoiat. Mă așteaptă copiii.

MASEURUL: Ce v-au spus?

EDUCATOAREA: Ne-au dresat...

MASEURUL: Au reușit?

EDUCATOAREA: Ei au vorbit, noi am tăcut. Cum să ne îmbrăcăm, cum să ne purtăm, ce să vorbim, cu cine... Au băgat frica-n noi. Tu de ce n-ai venit?

MASEURUL: Au întrebat de mine?

EDUCATOAREA: Da... Unu' a spus că tu... ești un caz special. Celălalt a spus că nu există cazuri speciale. Toți care sint pe listă merg, obligatoriu.

MASEURUL: Mi-am inchipuit... N-am de gînd să merg.

EDUCATOAREA: Nu cred c-ai să poți lipsi...

MASEURUL: Nu-i de mine acolo. (Și ciocăne cu bastonul). Le stric toată petrecerea...

EDUCATOAREA: Și? Ar fi rău?

MASEURUL: Ți-ar plăcea? Ți-ar plăcea să le stric petrecerea?

EDUCATOAREA (ospătăriței care a apărut împreună cu doctorița): S-a terminat?

OSPĂTĂRIȚA: Bine c-a dat Dumnezeu! Am stat ca pe ghimpi.

MASEURUL (dispare).

EDUCATOAREA (rămîne).

Corul copiilor:
Vine, vine pri-i-măvara.
Se așterne-n toa-ată țara...

OSPĂTĂRIȚA: Doamnă doctor, vreau să vă rog ceva. Într-o chestiune foarte importantă. Vă grăbiți?

DOCTORIȚA (O privește întrebător).

OSPĂTĂRIȚA (ride): Nu e ce gîndiți, nu mi s-a întimplat nimic, știu să mă păzesc. Dumneavoastră... știți vreo limbă străină?

DOCTORIȚA: Mă descurc...

OSPĂTĂRIȚA: De circulație internațională?

DOCTORIȚA: Cred că da...

OSPĂTĂRIȚA: Și... ați avea curajul să intrați în vorbă cu... ăia?

DOCTORIȚA: De ce nu? Dacă tot trebuie să mergem...

OSPĂTĂRIȚA: Bine... Despre mire se spune că mă ocup cu bișnița... Mă rog, eu v-am vîndut și dumneavoastră, mai o pungă de cafea, mai un cartuș de țigări...

DOCTORIȚA: Unde vrei să ajungi?

COPILUL (a apărut, se uită la ele).

OSPĂTĂRIȚA: Ce te uiti în gura noastră? N-ai nici o treabă?

COPILUL: Eu aud tot ce vorbiți, de la orice distanță...

EDUCATOAREA: Te-am rugat să ai grijă de copiii...

COPILUL: Nu-i așa?

Corul de copii:
...Hai să le-adunăm, copii...

EDUCATOAREA: Hai, du-te...

COPILUL: Zi-mi că ești la ședință...

EDUCATOAREA: Am fost pînă acum... Vin și eu imediat.

COPILUL: Să nu mă minți. Nu suport...

EDUCATOAREA: Nu te minți...

COPILUL: Bine... (între în „grașiniță”).

OSPĂTĂRIȚA: Bine că l-ai trimis de aici... Asta ar fi bun la o școală de spirite... La tine n-am auzit... (Doctoriței)

Sintem prietene bune. Eu am vorbit pentru ea la gradinița asta. (Educatorei)

Ți-am vîndut și ție cite ceva. (Doctoriței)

Știi de ce fac eu asta? Nu e bișniță... Eu vreau să cunosc oameni. Cit mai mulți oameni. Eu nu-i cunosc decît pe ăștia care trag la birt, și sint tot ăia, în fiecare zi, tot ăia, și numai macofan!... Și sefu' ăsta al meu, care mă cîupește de fund și cînd are și cînd n-are chef!...

DOCTORIȚA: Ce te supără? Că te cîupește sau că te cîupește cînd n-are chef?

EDUCATOAREA (icnește de ris).

OSPĂTĂRIȚA: Ce-i de ris? Dacă are chef, mă rog... Om e. Asta e. Nici o figură nouă, nici un necunoscut... Că n-am avut norocul să găsesc un post în centru. Trebuia să dau spagă mare. De unde ațișia bani? Și nici bărbat n-am, să mă sustină. Eu sint divorțată.

DOCTORIȚA: N-am știut... (Și a privit-o fix).

OSPĂTĂRIȚA: N-am avut noroc...

DOCTORIȚA: Și cu ce te pot ajuta?

OSPĂTĂRIȚA: Asta e, că dumneavoastră ajutați pe toată lumea, aveți un cuvînt bun pentru oricine...

DOCTORIȚA: Nu e nevoie să mă flatezi. Dacă pot să fac ceva, fac.

OSPĂTĂRIȚA: ...chiar și pentru ăia care nu merită. Că eu cunosc la oameni și știu care merită și care nu o vorbă bună, un stat, o mină întinsă...

DOCTORIȚA: Vrei să-mi spui...

OSPĂTĂRIȚA: Ați avea dumneavoastră curaj... să mă prezentați... unui străin?

DOCTORIȚA: Asta era?

OSPĂTĂRIȚA: Asta.

DOCTORIȚA (amuzată): De ce nu?

OSPĂTĂRIȚA: Vai, ce recunoscătoare vă sint, să știți că eu știu să mulțumesc, nu în vorbe, cu fapte concrete, dacă pune unu' ochii pe mine... vedeți, m-am coafat și eu, ca și dumneavoastră, am făcut și o ședință de cosmetică, și un masaj bun, are maseurul ăsta o mină, îți scoate toate reumatismele...

DOCTORIȚA (a suspinat).

OSPĂTĂRIȚA: ...da' cu dumneavoastră e altceva, nici dumneavoastră n-aveți noroc, vai! vă rog să mă iertați, eu nu mă amestec în viața nimănui... Așa, dacă pune unu' ochii pe mine, chiar dacă nu știu nici o limbă străină, îi sucesc eu capul, cum vă văd și mă vedeți! imi iau un dicționar... da' mai întii trebuie să știu ce neam e, care e limba lui maternă...

DOCTORIȚA: Logic...

OSPĂTĂRIȚA: Mai tirziu învață el și limba mea...

EDUCATOAREA (de abia se stăpînește să nu rîdă).

DOCTORIȚA: Dragă, de obicei diplomații sint însurați...

OSPĂTĂRIȚA: Mă rog, nevestele alea n-or sta tot timpul cu ei aici... Ce să cumpere de-ăici? Lăsați pe mine! O să vedeți dumneavoastră că eu știu să fiu recunoscătoare. Poate că dumneavoastră sinteți norocul meu. Da' poate că și eu sint norocul dumneavoastră.

DOCTORIȚA (a privit-o iar fix): Facem tot ce se poate...

OSPĂTĂRIȚA: Da' ...să fie din țări dezvoltate. Din Europa sau din America de Nord... Sau... care are petrol.

DOCTORIȚA: Cum să aflăm noi dinainte dacă a e petrol?

OSPĂTĂRIȚA: Mă rog, m-ați înțeles dumneavoastră... Dumneavoastră ați mai fost pe la recepții...

DOCTORIȚA: Am mai fost...

OSPĂTĂRIȚA: Ce fericită sinteți!... Cu sotul...

DOCTORIȚA: De unde știi că, sint...?!

OSPĂTĂRIȚA: Ei, lăsați... Chiar dacă n-aveți veregheță... De ce parcați mașina atît de departe? De ce nu veniți cu ea pînă aici? E de import. Cu număr cu trei cifre. V-ați supărat?

DOCTORIȚA: Nu... De ce?... (Suride) Dumneata vrei să-i dai cu tifla unuia care te-a părăsit... Te-a sedus și te-a abandonat.

OSPĂTĂRIȚA: Nu s-a găsit ăla care să mă abandoneze pe mine! Poate l-am abandonat eu cu un șut în... Mai bine spuneti-mi la recepții se dansează?

DOCTORIȚA: Poate... La unele se mai și dansează, la altele, nu...

COPILUL (reapare): Nu crezi că mi-am pierdut răbdarea?

EDUCATOAREA: Vin imediat... Să aflui și eu ce se mai discută...

COPILUL: Dacă-mi pierd răbdarea să știți că-i adom-m pe toti.

EDUCATOAREA (în panică): Cum să-l adormi?

COPILUL: Așa, îi ating cu mina, mă uit la ei și ei adorm, pe rînd. Da' o să fie mai greu să-i trezesc.

Corul de copii:
Vine, vine pri-i-măvara...

EDUCATOAREA: Alt cîntec nu mai știți?

COPILUL: Nu. Alt cîntec nu mai știu. (Se retrage).

OSPĂTĂRIȚA: De fapt... altceva vreau eu... Vreau să ajung... dizeu! (Așteaptă efectul, apoi) Am și voce. Am și reperteriu bun, aprobat. Vreți să vă cînt ceva?

DOCTORIȚA: Acum?!

OSPĂTĂRIȚA: Atunci, poate la recepție...

DOCTORIȚA: La...?!

OSPĂTĂRIȚA: O avea ăia acolo o stație, un microfon...

DOCTORIȚA: Asta cred c-o putem așeză...

STUDENTUL (apare): Sărut miinile. Stăpina e aici?

COAFEZA (apare din „salon”): Ai venit? În blugi? Ca un „bităl”? Unde e costumul?

STUDENTUL: Care costum?

COAFEZA: Doar i-am spus mamii...

STUDENTUL: Știi că e surdă... E inutil să mai vorbești cu ea la telefon.

COAFEZA: Doamne, ce ne facem? I-am spus să-ți spună că plecăm direct

de aici, în grup, că trebuie să vii în costum de seară... doar al astora costume, şifonieru-i plin!

STUDENTUL: Nu mi-a spus, nu mi-a spus. Şi ce dacă şifonieru-i plin? Eu prefer blugi.

COAFEZA: Pe cine mai vezi tu în blugi pe vremea asta? Vrei să mă faci de ris? Şi e obligatoriu să mergem în grup.

STUDENTUL: Ce-i chestia asta, dragă? Sîntem la armată? M-au concentrat? V-au concentrat şi pe voi?

COAFEZA: Termină cu glumele, viaţa nu-i o glumă! Ne iau cu un autocar. Specul.

STUDENTUL: Ei, dacă viaţa nu-i o glumă, şi dacă vine şi-un autocar, dau o fugă şi mă-nţore. Dichişit ca un mire.

COAFEZA: Nu mai pupi tu să mai fii mire... la un taxi... Să-ţi dau bani?

STUDENTUL: Mai am ceva... De ce nu-mi dai maşina ta?

COAFEZA: Ştiu eu cum conduci! Ca un nebun! Merg şi eu cu tine...

STUDENTUL: De ce? La ce oră trebuie să plecăm?

COAFEZA: La trei!

STUDENTUL: E douăsprezece... Am timp.

COAFEZA: Ai şi alte drumuri?

STUDENTUL: Care alte drumuri?

COAFEZA: Merg cu tine. Trebuie să văd cum arăţi. Aşteaptă-mă. (Intră în salon).

STUDENTUL (Dă să plece).

OSPĂTĂRIȚA: Stai! Invită-mă la dans...

STUDENTUL: Poftim?!

OSPĂTĂRIȚA (Îi ia în braţe): Îi zic eu din gură... Un damen vals... Că e mai distins... Ia-te după mine. Aşa... Repetăm!

COAFEZA (reapare, şi-a schimbat îmbrăcămintea, rămîne sîderată).

OSPĂTĂRIȚA: Repetăm!

DOCTORIȚA (rîde): Repetă genera!

OSPĂTĂRIȚA: Rock ştii?

STUDENTUL: Ştiu. Da' nu e voie.

Gata. Am repetat destul. (Se îndreaptă spre stradă).

DOCTORIȚA (îngă coafeză): Aşa, îi pierzi.

COAFEZA: Lor le place să fim geloz.

DOCTORIȚA: Te porţi de parcă i-ai f...

COAFEZA: Mamă...

DOCTORIȚA: Mă rog... soră mai mare.

Iartă-mă, dar erod că ţi-am dat un sfat bun.

COAFEZA (se îndreaptă aproape aiergînd spre stradă).

STUDENTUL (care a aşteptat-o): Să nu te mai aud eu şifonieru plin... Mai ales în public! Te rog foarte mult!

(Au ieşit).

EDUCATOAREA (înceste): Proaste mai sîntem, doamne, proaste făcute grămada!... Toate în căutarea fericirii...

OSPĂTĂRIȚA: „S-au vestejit toţi trandafirii...” (intră în „birt”).

DOCTORIȚA (urmărind-o cu privirea pe ospătăriţă): Cum de te-ai împrietinit dumneata cu fata asta?

EDUCATOAREA: E ea vulgară, face bişniţă, da' e fată bună...

DOCTORIȚA: Vrei să se vadă mai bine cit ești de frumoasă, prin comparație?...

EDUCATOAREA: Poate că vreau să mă emancipez...

DOCTORIȚA: Iartă-mi indiscreția... dumneata și băiatul ăsta... care a suferit un accident... vă cunoașteți de mult.

EDUCATOAREA (ezită, apoi): E adevărat.

DOCTORIȚA: Dar, am impresia că și alteineva a pus ochii pe dumneata.

EDUCATOAREA: Credeti?

DOCTORIȚA: Sînt sigură. Și el e singur.

EDUCATOAREA: Și crește și un copil.

DOCTORIȚA: Și ce-i cu asta? Copiii sînt curăț... un copil e... cum să-ți span... un copil e un ales...

EDUCATOAREA: Nu sînt sigură... Nu sînt todeauna sigură de asta... Cel mai mare ticălos, n-a fost și el odată copil?

Dînsul are însă ceva... Dumneavoastră îi îngrijiți, de un timp. E un om ciudat, vorbește singur, uneori... E bolnav? A fost și internat...

DOCTORIȚA: Are o sensibilitate specială. Uneori, o febră a intelectului, poate-i putem spune așa.

EDUCATOAREA: Asta e... ca o distanță de netrecut. Are ceva care îmi spune... parcă îmi spune că nu se poate... că nu e voie.

DOCTORIȚA (după o tăcere): Celălalt, orbul are dreptur. asupra dănilor?

TEHNICIANUL (apare): Sau sînt eu naiv, sau chestiunea e chiar serioasă.

PROPRIETARUL DE RULOTĂ (îi urmează): Chiar și s-a părut serioasă?

TEHNICIANUL: Dumitale și s-a părut altfel?

PROPRIETARUL DE RULOTĂ: Nu vă supărați, cit aveți coasa?

DOCTORIȚA: Douăsprezece și șaptesprezece minute.

PROPRIETARUL DE RULOTĂ: Exact ca al meu. Am încredere în ceasul dumneavoastră. Ce ziceți, v-a plăcut?

DOCTORIȚA: O formalitate...

PROPRIETARUL DE RULOTĂ: Formalitate? Sînteți prudent... O porărie! O mascărădă! De ce vrem noi să fim cum nu sîntem?

UNCHIUL (care a apărut și el): O recepție, dragul meu, nu e un prilej pentru strip-tis...

PROPRIETARUL DE RULOTĂ: Și dumneavoastră?... Doar n-am fi apărut acolo în pielea goală!

OSPĂTĂRIȚA (care, între timp, a reapărut): Măi știi... (rîde) Care mă invită la dans? (Și-î ia în brațe pe tehnician, care a început să se opună) Dumneata...

DOCTORIȚA: Lăsați, dragă, da-sează...

TEHNICIANUL: Pe ce muzică?!

OSPĂTĂRIȚA: Îi are eu din gură...

DOCTORIȚA: Repetă genera!

OSPĂTĂRIȚA: Un damen vals, că e mai distins...

DOCTORIȚA: Ai auzit? Dansează cum și te cîntă! (Și rîde).

PROPRIETARUL DE RULOTĂ: Avem și noi obraz... N-am mai fost noi prin lume așa simandicoasă, da' nici nu sîntem luați de pe drumuri...

DASCĂLUL (apare, urmat de candelăreasă): Timp pierdut, bani pierduți...

CANDELĂREASA: Taica popa ne așteaptă!...

BIRTAȘUL (îi urmează): Bani ca banii, da' mie mi s-a uscat gîtleja! Îmi scot eu pîrleala acolo, o țin numai pe vizichi!... (Îi privește pe cei doi care dansează) Aștia-s nebani, le arde de dans!

UNCHIUL (cître copil, care a reapărut): M-a căutat cineva la telefon?

COPIIUL: N-am stat la telefon. (Îi privește fix pe dascăl). Mîncinosule!

(Dispare).

DASCĂLUL: Copilul ăsta nu e zdărvan! De ce nu îl tratezi, domnule?

UNCHIUL: Poftim?

CANDELĂREASA: Vai, cum poți să vorbești așa despre un biet orfan?

DASCĂLUL: Du-l la doctor! (Dispare, urmat de candelăreasă și de birtaș).

UNCHIUL: Ce...

DOCTORIȚA: Nu vă faceți sînge rău degeaba...

PROPRIETARUL DE RULOTĂ: Și despre alegeri, ce ziceți? Ce nevoie a fost de alegerile astea? Supraveghetori peste...

UNCHIUL: Aici creș și eu că s-a exagerat... Exces de zel...

DOCTORIȚA: Cine a fost ales?

OSPĂTĂRIȚA: Parcă ai un picior de lemn!

TEHNICIANUL (care a reușit să scape și de dans și de ospătăriță): Eu, cocoștîrcul, dînsul... (Arată spre proprietarul de rulotă)

DOCTORIȚA: Felicitări!

PROPRIETARUL DE RULOTĂ: No luați peste picior!

TEHNICIANUL: Un fel de comitet...

DOCTORIȚA: Păi, eu n-am votat.

TARA MEA DE JALE

UNCHIUL: Fie împără! Ați votat în lipsă.

PROPRIETARUL DE RULOTĂ: Astea au fost alegeri? Cu lista pregătită dinainte? Și prin vot deschis?

UNCHIUL: N-ai de ce să te plîngi... Ai fost ales. O să mă țin ca umbra după dumneata, să nu fac vreo greșală.

PROPRIETARUL DE RULOTĂ: Da, o să țin și eu la putere. O oră și jumătate...

OSPĂTĂRIȚA: Ați durat? Vai, ce puțin! Ce facem, doamnă? O să avem timp?

DOCTORIȚA: Mai mult decât ne trebuie.

COLECȚIONARUL (apare, urmat de soția lui): Felicitări!

TEHNICIANUL: Mul... (Dar o privire a doctoriței îi oprește vorba).

COLECȚIONARUL: Felicitări... și dumitale!

PROPRIETARUL DE RULOTĂ: Mie?! Asta-i bună! Aveți o satisfacție pe ziua de azi, da? C-am fost aleși, da? Aleși, pentru ce?, ca să ce?...

COLECȚIONARUL: Lăsa, lăsa... Dumneavoastră de ce v-ați recuzat?

UNCHIUL: Mie îmi place să mi se poarte de grijă. Măcar o oră și treizeci de minute. De prea multă vreme nu mă ocrotește nimeni. (Și a prietit-o pe educatoarea).

COLECȚIONARUL: Dar v-ați recuzat și de la toast...

UNCHIUL: De la toast.

COLECȚIONARUL: Poftim?

UNCHIUL: Se serie toast și se pronunță toast. E un termen englezesc.

COLECȚIONARUL: Mă rog, toast. Da' de recuzat v-ați recuzat.

UNCHIUL: Nu știu să vorbesc liber.

COLECȚIONARUL: Mă rog, așa-și face lumea o părere proastă despre intelectuali. Doar veniseră cu un text scris. Dinainte.

UNCHIUL: La studiile mele, mi-e greu să citesc cu glas tare, în public, un text scris de alții. Sau să-l învăț pe de rost.

PROPRIETARUL DE RULOTĂ (rîde): Sînteți grozav!

UNCHIUL: E a doua oară pe ziua de azi eînd mi-o spun! O să mă-mpăunez...

COLECȚIONARUL: Dumneata pui ceva la cale...

PROPRIETARUL DE RULOTĂ: Zău? Și ce drept au ei, dom'le, să ne pună pe noi să-l supraveghem pe ceilalți? Și ce drept avem noi să facem asta?

COLECȚIONARUL (total senin): O oră și jumătate, E mult?

PROPRIETARUL DE RULOTĂ: Și un minut e mult!

COLECȚIONARUL: De ce ai acceptat? De ce nu te-ai recuzat și dumneata?

PROPRIETARUL DE RULOTĂ: Am vrut să văd pină unde pot merge... Ca să-î țin minte. Să am amintiri la bătrînele...

COLECȚIONARUL: Și cine ț-a spus dumitale că e vorba de supraveghere? N-ai auzit ce-a spus dînsul? Le purtăm de grijă.

PROPRIETARUL DE RULOTĂ: Și nouă cine o să ne poarte de grijă?

COLECȚIONARUL: Are cine... (Tac furt).

PROPRIETARUL DE RULOTĂ: Eu o să-mi văd de treaba mea... O să casc gura...

COLECȚIONARUL: De-asta ț-a acordat încredere? Dacă se întîmplă ceva? Sînt răspunde?

PROPRIETARUL DE RULOTĂ: Dumneata. Dumneata te aglî.

COLECȚIONARUL: Eu trebuie să raportez cum a decurs... Ați sunat cu toți să mi se s-a cerut să prezint raportul, chiar de seară...

PROPRIETARUL DE RULOTĂ: Ei, da, or să ne ia caii de la băcilești. Dumitale, pensia, și mie colivia din virful macaralci. Jocurile sînt făcute, domnilor, adjucecat, colivia am cîștigat-o eu. Chestia asta cu „Jocurile sînt făcute”, am văzut-o într-un film...

COLECȚIONARUL: Mie mi se pare că puneți ceva la cale...

DOCTORIȚA: Ei, nici așa, de sfătuiam cum să ne îmbrăcăm...

COLECȚIONARUL: O ședință e o ședință. Mai ales una cu relații internaționale. Ce-or fi crezut despre noi?

DOCTORIȚA: Nu vă faceți griji...

COLECȚIONARUL: Dumneavoastră nu locuiți aici, cu noi. Noi sîntem prinși în

planu' de demolare. Peste o zi, peste un an, nu se știe. Și eu nu vreau să fiu sancționat, să mi se dea o chichineată, o garsonieră confort trei, drept pedeapsă.

SOȚIA COLECȚIONARULUI: Nici nu vreau să mă gîndesc!

COLECȚIONARUL: Te amesteci în vorbă?!... Eu port răspunderea, pentru toți. Mie mi s-a dat lista. Ce-au spus? Dacă le iese acțiunea, o să fim și noi mulțumiți.

SOȚIA COLECȚIONARULUI: Că aștia nu iartă.

COLECȚIONARUL: Gura!

OSPĂTĂRIȚA: De ce nu vă cumpărați un apartament?

COLECȚIONARUL (Î-au testat ochii din cap): Să-mi cumpăr? Cu ce bani?

OSPĂTĂRIȚA: Bani la dumneavoastră, ca la banu' Ghica! Puteți să vă cumpărați și o vilă!

COLECȚIONARUL: Te lei după toate zvonurile!...

PROPRIETARUL DE RULOTĂ: Și astea au fost algeri, domnule?

COLECȚIONARUL: Ce alegeri, dom'le, ce alegeri? Iar o lei de la capăt? Că și dumneata mi-ai făcut greutăți, că mă treceau toate apele! Ce-a fost chestia aia cu votu' secret? Ai vrut să-ți rizi de toți? Și, în fond, ce s-a ales? O echipă, acolo, pentru o oră-două... Ce mare lucru? Și n-ai fost ales? Ai fost, ce-ți mai pasă? Ar fi trebuit să fie aleasă și doamna doctor, dar nu știu de ce n-au vrut-o... Era bine, că dînsa a mai fost pe la recepții...

DOCTORIȚA (sîmțită): De unde știți?!

COLECȚIONARUL: De la tovi. Dinșii știu tot. Despre oricine.

PROPRIETARUL DE RULOTĂ: Ce drept au ei să știe tot, despre oricine, dom'le? Eu de ce nu știu nimic despre ei?

COLECȚIONARUL: De ce nu le cori dosarele?

PROPRIETARUL DE RULOTĂ: Ce spiritali sîntem! Ei, da, vreau să am dreptul să citesc și eu dosarul oricui, să știu și eu ce hram poartă. Eu îi plătesc!

COLECȚIONARUL: Ce-ai spus?!

PROPRIETARUL DE RULOTĂ: Ce-ai auzit. Eu îi plătesc. Nu ei pe mine. În capu' dumitale lumea-nțreagă e cu susu-n jos! Decit să ne fi instruit așa, mai bine ne-ar fi înlocuit...

COLECȚIONARUL: Vorbești ca să nu tac! A uitat de vizită? Ai uitat că ne-au fotografiat? Fotografie în grup. Cu oaspetele ăl mare! Ne-ar fi înlocuit tovi, că au destui și de rezervă și de încredere... numai că fotografia i-ar fi dat de gol!

PROPRIETARUL DE RULOTĂ: Tovii în sus! Tovii în jos! Dacă vrei să știi nimeni nu e mai tov. decit mine!

COLECȚIONARUL: Dom'le, eu telefoniez chiar acum și spun tot ce se întîmplă aici și cer să te ștergă de pe listă!

PROPRIETARUL DE RULOTĂ: Mare pagubă! Și să mai știți că nu sîntem minori, să ni se tot spună ce avem de făcut. Și nici bolnavi, să ni se prescrie mersu' medicamentelor.

COLECȚIONARUL: După ce că s-a procedat democratic!

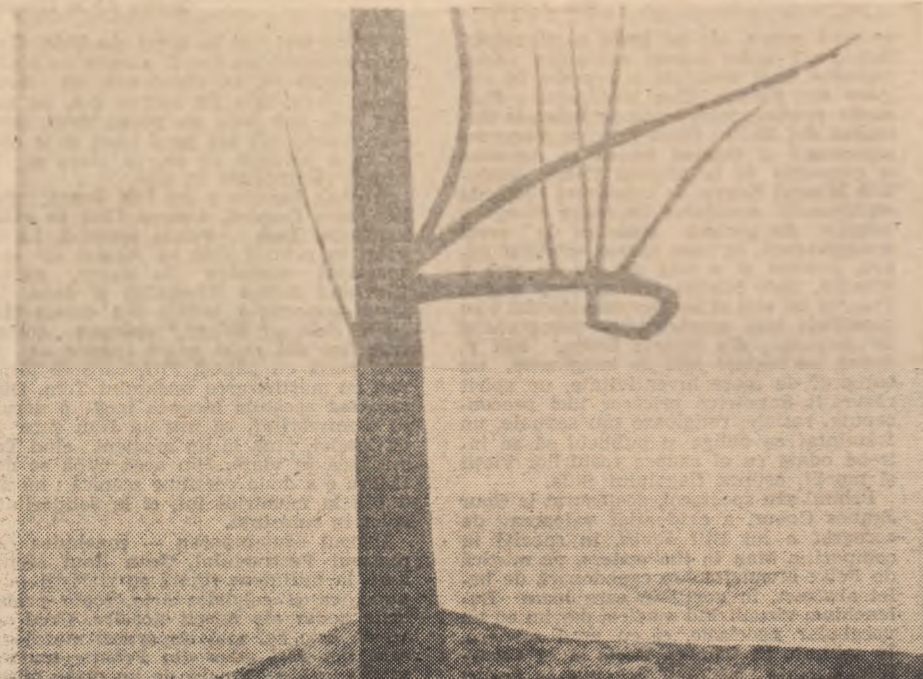
UNCHIUL: Domnul meu, din spuzete dumitale observ că ai o înțelegere foarte groșă! despre democrație...

COLECȚIONARUL: Eu?!

UNCHIUL: Și dumneata. Și dumneata. Democrația nu e un gest de generozitate față de noi. Democrația nu vine de sus în jos. Democrația nu ni se acordă, nu ni se aplică. O aplicăm. Dacă vine de sus în jos, dacă ni se aplică, nu e democrație, e o pomână. E adevărat că democrația presupune un îndelung exercițiu. Și cere o anumită competență. Și responsabilitate. Din partea fiecăruia. Dar, și acest exercițiu și această competență, și această responsabilitate nu se dobîndesc în absența democrației, în așteptarea democrației, ci numai trăind în democrație. Democrația se învață ca și inotul. În apă, nu pe mal. Și ce-i aia că ni s-a acordat încredere? Noi acordăm încredere sau nu.

DOCTORIȚA: Vă rog să vă liniștiți!

UNCHIUL: Sînt foarte liniștit!

PERICOL

Scurtă ochire asupra teatrului finlandez

COMUNITĂȚILE etnice mărturisesc în chip dramatic, uneori paradoxal, destinul spațiului geostoric pe care îl locuiesc. De obicei cei doi poli ai contradicției capabili să prefigureze condiția existenței culturale a unei nații își distribuie reciproc privilegiile și complexele, geniul și tarele, transformând conflictul lor într-unul insolubil, perpetuu. Dincolo de confortul și aspectul impecabil al tratului civilizat ce nu mai poate fi pus în discuție (cu atât mai puțin de către călătorul valah contemporan), națiunea finlandeză trăiește tensiunea unei duble identități. Pe de o parte - natura robustă a unei societăți deprinsă să-și îngrijească cu minuțioasă corectă și echilibrată funcționare de zi cu zi a „mecanismelor” specifice: calmul proverbial și corectitudinea uneori rigidă a indivizilor, vocația lor pentru temeinicia și acuratețea în detaliu a înțepirilor; limpezimea și puritatea peisajului rustic, însemne spații locuite dispart, casele de lemn perfect decupate pe fundalul unei vegetații mereu proaspete în timpul verii; curățenia orașelor și armonia distanțelor. Lumina și absența subumanelor spaima nocturne: „Japon-dria” unei civilizații al cărei sistem imunitar, chiar eliberat de războiul decimononiar al umanitarismului, își manifestă la propriu și eficient preocuparea pentru existența individului. De cealaltă parte, un anume simplism și impresia de sterilitate ascunse în spatele calmului scandinav, al ordinii impenetrabil și rigorozității: liniștea de Duminică sau de fiecare seară după orele 21, disciplina și repetitivitatea exactă a evenimentelor alei mărturisesc o existență calculată a oamenilor, fără exces, dar singură în fine, tristețea însingurării și a unei stăruie comunicării sau comuniuni. Finlandezii nu sunt foarte vorbăreți și nici expansivi. Nu le cunoșc limba dar mărturisesc îndoielă în ceea ce privește un simț al lor special al umorului. Un gust pentru viața izolată îl trădează și dispoziția peisajului din afara orașelor în care fiecare își construiește câte o casă de lemn la depărtare de vecin, cât mai singuratică, afundată în inima naturii. Cum gardurile lipsesc cu desăvârșire, la finlandezi pare să lipsească și obiceiul (cu toate implicațiile lui „culturale”) de „a privi în ograda celuiilalt”. Inșă iarna este grea iar nopțile atunci sînt foarte lungi. Oamenii își exorcizează tristețea și pliticitul, așteptarea apăsătoare, dar și singurătatea pe care singuri și-o impun prin porniri agresive și atavice, răbufniri de disperare și ciudă: se imbată ade-

sea, femeii și bărbații și sînt predispuși la atitudini orgiastice în totală disonanță cu cealaltă imagine, cred eu - mai mult idilizantă -, a calmului și limpidității. Nevoia de excentricitate mai acută ca oriunde altundeva în sud nu se leagă prin nimic de bucuria fanteziei, ci numai de ostentație.

Schimbînd doar citeva sintagme, impresiile astfel notate pînă aici ar putea lămuri, în opinia mea, și condiția teatrului finlandez, sau mai bine zis viziunea asupra teatrului, disponibilitățile de expresie în spectacol, dramaturgia și opțiunea pentru o anumită dramaturgie, ca reflex firesc al unei atitudini temperamantale și mentale a societății. Participăm la un Seminar al tinerilor critici de teatru, am avut prilejul să urmăresc o parte din spectacolele finlandeze ale teatrului din toată țara și să văd un grup strălucit (precum Compania de Teatru în aer liber de la Bost, Anglia, Teatrul spaniol de stradă Perillas din Barcelona, Tag Teatre din Veneția, un teatru de „comedia dell'arte”, Teatrul Brucan și Atelierul Sfînta Anna din Bruxelles etc.) prezente la Festivalul internațional de teatru de la Tampere.

Dincolo de profesionalismul egal al majorității covârșitoare a actorilor, execuțanți fideli și - de ce nu? - îndrăgii al montajilor scenice, alături de comediantii lipsiți de personalitate, chiar și acei ce au ca sursă extrem de populară și de la care masă sînt așteptat să se descopere individualitatea sau cel puțin distincția pregnantă a infățișării spectacolului finlandez de teatru, ca fenomen judecat în ansamblu fie și numai în perspectiva cîtorva repere din Festival, nu pare capabil să-și impună originalitatea. Lîmtea finlandeză, destul de aspră, le reține în mod vădit actorilor isonania; replicile sînt spuse de obicei monocord, iar reprezentarea pare deseori lipsită de relief. Texte clasice precum *Lungul drum al zilei către noaptea* al lui Eugene O'Neill prezentat de Teatrul Municipal din Lahti în regia lui Rjiva Sikkala, cu o durată în scenă mai mare decît cea cu care sîntem obișnuiți, observație împărtășită în cadrul Seminarului de diverși alți tineri critici din diferite țări. Inșă caracteristica cea mai evidentă a teatrului finlandez se referă la o preferință a acestuia pentru agresivitate și „sentanții tari”, un teatru orientat spre străni și monstruos. Un motiv preponderent este cel al orgiei și al desfrîului, al aberațiilor, mereu ivit printr-o țesătură tematică a scenaristilor în care tensiunile existențiale sînt duse la paroxism. Teatrul exprimă o stare de nevroză și de molenită disperare a indivizilor unei

comunități damnate parcă la o eternă izolare și așteptare. **Dansul din Ierusalim** după Ilpo Tuomarila, în regia Katarinei Lahti, spectacol al Teatrului Municipal din Oulu, exprimă, aș spune - exemplar -, tendința teatrului finlandez și o anumită orientare a noii dramaturgii. Undeva în Suedia, în timpul celui de-al doilea Război Mondial, un grup de țărani complet izolați de lume trăiesc sub amenințarea unei prevestiri profetice a iminenței sfîrșitului lumii. Oamenii se abrutează conștient într-un desfrîu cumplit al ultimelor lor zile de viață, dedîndu-se, de-a lungul unei ninsori butaforice neconținute de-a lungul spectacolului. La cele mai aberante împreunări sexuale, „puse în scenă” cu un realism ce ar umple constant sălile noastre de teatru. Această atmosferă de isterie, încă și mai apăsătoare, terifiantă, o realizează și studenții Facultății de Teatru din Tampere în spectacolul experiment Curs - **Visul de la Childhood**, în regia autorului Harri István Mäki. Și aici, ca și în spectacolul mai sus amintit, cele mai agresive scene reiterează sugestia unei obsesii finlandeze: prezența nudurilor masculine într-o foarte mică sală de teatru de maximum patruzeci de spectatori. Ajung să mă întreb care mai pot fi semnificațiile motto-ului de pe programul general al Festivalului: „Theatre is not only theatre”?

Inșă condiția de voaierist a spectatorului finlandez pare să fi intrat deja în constantele unei tradiții. În spectacolul **Foarfecă, piatră, hirtie** după reputatul dramaturg german Heiner Müller, prezentat de Teatrul Municipalesc din Tampere în regia Annetei Arlander, spectatorul își asumă chiar rolul de voaierist, din moment ce în una din cele trei săli de spectacol în care reprezentația evoluează concomitent el este obligat să privească în scenă trei „bacante” ademenitoare și străni prîșe într-un dans al chemărilor erotice - printr-o ferestruică îngustă.

Așadar, cele trei nume din titlul spectacolului **Foarfecă, piatră, hirtie**, indică trei spații distincte - pe care în funcție de care publicul se divizează. Fiecare dintre spații „se cuplează” prin două monitoare (scrane de televizor) la evenimentele din celelalte două, iar publicul le urmărește simultan cu desfășurarea scenelor la care asistă direct. Fiecare grup de public trece, de-a lungul spectacolului, prin toate cele trei spații de joc unde urmărește „pe viu” întotdeauna altceva decît ceea ce urmăresc cei dinainte sau ei înșiși pe monitoare. Astfel încît, publicul în totalitatea lui urmărește principal același spectacol; totuși, fiecare grup de public, prin impresia diferită de a urmă-

ri în direct ceea ce ceilalți observă în monitor, urmărește în cele din urmă un „alt” spectacol. Experimentul - o idee în avangarda pe care mi-o imaginam prea leneșă pentru ceea ce am putea numi „post-modernitatea” în dramaturgie și arta scenică. O lume a confluențelor dintre convenția artistică și aspectul vieții de zi cu zi, dar totul în limitele unei finalități estetice; un univers al relativității, fragmentarismul pe care autorul, printr-un artificiu ingenios, îl situează nu numai în conținutul receptării, în „ideologia” piesei, ci în natura însăși a receptării. **Foarfecă, piatră, hirtie** de Heiner Müller este de fapt tragedia Medeei rescrisă după canoanele existenței contemporane. Dar poate că mitul antic rămîne un simplu pretext. Importante pentru dramaturg sînt noile modalități de a explora teatrul și ideea de teatralitate, procedee valoroase nu numai prin efectul în sine, ci prin fructuoasele semnificații sau ambiguități pe care le provoacă.

Ceea ce trebuie, fără îndoială, remarcat în teatrul finlandez contemporan este tendința vădită către experiment. Desigur, experiment înseamnă, în cazul de față, adesea, acea performanță incapabilă să depășească un „deja vu” al anilor '60, '70. Absența pitorescului, dizolvarea elementului tradițional-național, anihilarea și posibilele lui efecte conservatoare, astfel încît experimental în artă cu valori explicite de manifest este o prezență autoritară. La Muzeul de Artă Contemporană din Tampere și la cel din Helsinki remarc aceași nefericită „îngroșare a tușelor”. Inșă ostentația procedeeilor preluate din mai vechi experimente, capabilă cel mult să incomodeze complexul de luciditate al unuia cu mult mai tînăr decît acerbii optzeciști, creează pentru arta finlandeză impresia unui zbcium naiv și anacronic. Publicul și teatrul românesc n-ar fi dispuși, cu siguranță, să accepte universul de interes al teatrului și artei finlandeze. Obstrucționarea unei continuități a fenomenului de avangardă din România anilor de după 1965 a creat iluzia unei „depășiri” a momentului, iar regimul interdicțiilor de mai tîrziu, acolo unde nu și-a produs efectul alienant, a impus o maladivă și infructuoasă „maturizare” (îmbătrînire) a gustului artistic. În același timp, din zbciumul (naiv) al căutărilor se poate ivi uneorj însemnul esențial al timpului în care trăim, așa cum a reușit probabil să-l obțină Heiner Müller pe care publicul finlandez are acum șansa de a-l cunoaște.

Sebastian-Vlad Popa

BALET

Montpellier, Danse '91

AVIONUL pare că va ateriza în mare, apoi își modifică direcția și se așază cuminte pe aeroportul din Montpellier.

De unsprezece ani se desfășoară aici un Festival Internațional de dans contemporan, devenit cu timpul prestigios și de o factură aparte, așa cum voi avea ocazia să constat.

Curtea interioară a Ursulinelor (fostă închisoare de femei), are ziduri masive și gratii la ferestre. Scena e amenajată jos, iar publicul stă pe gradene. E modul cel mai avantajos de a privi un spectacol de balet - adoptat astăzi în multe locuri.

Aștept cu emoție primul contact cu arta franceză a zilelor noastre și primul coregraf pe care îl văd este Daniel Larrieu. Din start încep să înțeleg - și mai tîrziu mă voi convinge - că s-a schimbat ceva esențial în peisajul dansului contemporan. S-a revenit în dansul de idee. Nu se povestește, ci se exprimă, dar se pun în valoare idei, nu numai frumusețea în sine a mișcării. Spectacolul **Gravuri**, are la bază textul lui Petrarca **Ascensiunea pe Muntele Ventoux**, însoțit de muzică de Luigi Boccherini, Franz Schubert, Edward Elgar, César Frank și Cocteau Twins și se desfășoară în costume de inspirație prerafaellită. Culoarea verde, prezența apei (o mică fîntînă arteziană), jocurile de lumină, costumele largi, fluturînde se adaugă mișcărilor, care se doresc o însoțire a reflexiei din textul petrarchian, în care ascensiunea muntelui, cu toate obstacolele sale, este asemuită ascensiunii ființei umane în devenire. Mișcările simple, netinînd de tehnica nici unei școli, sugerau uneori un arabesc sau o mișcare simbolică din dansul clasic indian. Reveneau, frecvent, gesturi de înfășurare a gîtului sau a pîntecului. Lipsese însă, în unele pasaje, legătura între mișcări, iar plastica lor nu avea suficientă expresivitate pentru a da gestului tot atîta greutate artistică, pe cît avea cuvîntul.

Marea surpriză a unei noi direcții în dans am avut-o inșă la spectacolul dat de către tînărul și foarte talentatul coregraf Didier Theron, într-un cartier foarte îndepărtat de centru, la Paillade.

De data aceasta sala de spectacol avea aspectul unei hale de uzină, sau a unui gara, dar scena și gradenele erau aranjate în același mod ca la Ursuline. Amenajarea în acest loc a unei săli de spec-

tacol nu era întimplătoare. Ea făcea parte dintr-o amplă strategie a organizatorilor Festivalului, care voiau să „capteze” noi categorii de spectatori și de iubitori ai dansului. Inșă din toamna trecută, în colaborare cu diferite asociații și școli, se creaseră în cartierul La Paillade ateliere, în care tinerii, mereu doritori de forme noi de expresie artistică, pregăteau un spectacol de **dans rap**, cu dansatori de la compania **Traction Avant**. Și tot în acest cartier se dădeau și spectacole de dans contemporan ce atîng zone profunde de gîndire, cu mijloace rafinate de artă, precum creațiile lui Didier Theron pe care le-am văzut. După un **Duo** care investiga zona de vis a ființei omenești, Theron a abordat tematica socială în **Iron Works**: viața muncitorilor dintr-o mare uzină americană instalată la Béziers, în anul 60. Incepea cu o imagine statică, la intrarea în fabrică, lăsînd doar muzica să se desfășoare în timp și continua cu două tablouri: primul în uzină, în care bărbații executau mișcări individuale sau de grup, identice, firești, expresive, subtil stilizate, întrerupte de prăbușiri însoțite de susțineri reciproce, pînă cînd, în final, se dezbrăcau complet, la propriu și la figurat, de unul dintre planurile existenței lor - li se zăreau pentru citeva clipe nudurile în spatele unor uși - și intrau în al doilea tablou, acela al vietii lor intime, de cupluri. Ritm, atmosferă, poezie și în momentele de durere sau de duritate, și acea inventivitate în mișcări și atitudini propriie creatorilor de clasă, erau calitățile compoziției coregrafice a lui Didier Theron, pe muzică de Jacques Lyprendi.

DIN NOUĂSPREZECE zile cît a durat festivalul, am putut urmări doar șase, dar ele au fost suficiente pentru a înțelege diversitatea și punctele de interferență ale acestei ample desfășurări de forte coregrafice, al cărui nod central îl formează gîndirea de larg orizont cultural a directorului Festivalului, Jean Paul Montanari.

Dansul contemporan a fost pus în dialog cu străvechi dansuri rituale de factură populară: culorile Africii, Europei și Americii au intrat în dialog; tinerii au fost cooptați nu numai ca spectatori dar și ca participanți; au funcționat ateliere de cercetare care reuneau dansatori, actori, regizori, coregrafi, compozitori, scenografi; în fine i s-a acordat un loc apar-

Man in the waters - coregrafia Bill T. Jones.

te artei negre de pe toate continentele. Sub acest ultim aspect am putut vedea recitalul unei reputeate interprete de culoare din Franța, Elsa Wollaston; **dansurile vaudou**, prezentate de **Baletele Bacoulou** din Haiti; filme precum **Ancorare americană** și **Dansul Negru în America** și expoziția de la Muzeul Fabre, intitulată **Muzeul Negru**, ce cuprindea lucrările sculptorului senegalez Ousmane Sow, o selecție de pictură franceză de secol nouăsprezece, în care apărea modelul negru, precum și o sută de ani de artă a afîșului, care celebra același corp negru. Punctul de vîrf al acestor manifestări l-au constituit inșă spectacolele coregrafului de culoare, din Statele Unite, Bill T. Jones, un regizor plin de imaginație, un coregraf de mare inventivitate, un spirit răzvrătit împotriva oricăror idei preconcepute, rasiale, religioase sau sexuale, un frămîntat ce obliga și publicul să se întrebă odată cu el asupra rosturilor vieții și morții, asupra flagelului Sida.

Primul său spectacol, desfășurat la Cour Jaques Coeur, a evidențiat valoarea de coregraf a lui Bill Jones, în special în compoziția **Man in the waters**, pe muzică de Felix Mendelssohn, capodoperă de balet abstract, în genul în care lucra Balanchine, vizualizînd muzica, dar nu cu un vocabular neoclasic, ci cu unul modern. În schimb, în **Camera Roșie** și în **Forsythia**, același vocabular era pus în slujba unor idei, ultima lucrare evocînd iubirea și cumplita durere provocată de dispariția prietenului Arnie Zane, coregraf, se-

Afișul Festivalului internațional de teatru de la Tampere

cerat cu trei ani în urmă de Sida. Ceea ce a provocat un șoc și o undă de jenă a fost faptul că, în coregrafia lui Arnie Zane, dansatorii au apărut goi, pe rînd sau toți, dar jena nu putea dura, deoarece compoziția era prea bună și te obliga să o privești pe ea, ca atare și nu corpul ca nuditate în sine.

A doua lucrare a lui Bill Jones, dată la Opera Comică, **Ultima Cină în coliba unchiului Tom / Patria promisă**, l-a revelat în primul rînd ca regizor al unui spectacol complex de teatru, muzică (Sextetul Julius Hemphill) și dans. În locul atmosferei idilice din cartea Harrietei Beecher Stowe, apăreau gravele suferințe ale rasei negre (jucate ca într-o piesă cu păpuși vii), care se terminau cu martirizarea unchiului Tom. După moartea acestuia începea inșă o derularea a mișcărilor, ca într-un film care se dă înapoi, pînă la un moment cînd Tom era încă în viață. Din acea clipă se desfășura o a doua versiune scenică; nu mai ducea la martiriul lui, ci la solidaritatea celor în suferință.

Dansul contemporan - conchidea directorul Festivalului, Jean Paul Montanari, la întîlnirea finală cu ziaristii - își pune, ca și celelalte arte, toate problemele acute ale epocii noastre. Cred că acesta este cel mai important mesaj pe care pot să-l aduc din Franța, unde această artă se bucură de un mare prestigiu.

Liana Tugearu

Supraproducători și subproduse

ÎN ZIUA DE AZI nu mai există, ca pe vremuri, Case de filme, există ceva ce sună mult mai bine, cu filme mai puține: Studiouri de creație. Filmele sînt mai puține dar pentru moment — nu sînt bani. Dar vor și bani. Martori oculari relatează că, o recentă sedință de breaslă, „cel mai popular regizor român” cf. IRSOP, cel mai iubit de oștenii de toate gradele, cel care și-a încununat filmografia reușind să metamorfozeze, grandios și personal, Mirccea cel Bătrîn, zis cel Mare, în Găușescu, sau viceversa, cel care a reușit să simbolizeze spiritul Congresului TV călare pe cal, cel care a sărit, la momentul potrivit, de pe calul potrivit direct pe tancul potrivit și de acolo direct pe lista potrivită, în condiții de perpetuă „securitate”, adică păstrîndu-și, după propriile declarații, „coloana vertebrală întreagă”, caz demn de Guinness Book, cel care, aflăm, luptă ca un leu pe o bază de repartiție) ca să alunge comunismul (alias fam. Verdet) din spațiul lui locativ etc., etc., așadar polivalentul neobositul nostru Sergiu Nicolaescu a sunat că spre cinematografia noastră îndreaptă în zbor, aproape sigur, de buget, suma de un miliard lei! Sărburi! Iată ce înseamnă să ai omul! Iată avantajele unui sistem constituțional!

Pînă una alta, pînă vine miliardul, să vedem ce s-a făcut cu puținele milioane care au fost. De pildă, chiar Sergiu Nicolaescu, ca director al unui Studio de creație, e producătorul recentei premiere, Vinătoarea de lilieci. Citim într-un buletin publicitar că vom avea de-a face cu un film „despre evenimentele din decembrie '89” și eram cît se poate de curioși. Oare cum tratează producătorul aceste evenimente?... Senzația primordală, văzînd filmul, este că acțiunea se petrece oriunde, numai în România nu. Totul e fals, pînă și țiganele de pe plîșcani pare de import sau de carnaval. Vinătoarea de lilieci este o aberație, dar nu la fine.

gură șansă: calitatea. Și, dacă nu i-am fi cerut acestui „prim film polițist al cinematografului românesc liber” să tindă spre înălțimi hitchcockiene, i-am fi cerut, în schimb, măcar atît: să fie cinstit, să nu mintă pe o temă dată, să respecte condițiile elementare de profesionalism. Să fie făcut cu meserie, pe un pretext dramaturgic verosimil.

Trebuie să recunoaștem că nu am înțeles nimic din film: cine?, unde?, de ce?, cum? Am înțeles un singur lucru: că un „dom' maior” de securitate, cu mustață, e nevinovat. Nu el a tras la revoluție. Nu el l-a omorît pe operatorul care avea niste casete compromițătoare. Vinovat e un coleg, un dom' maior fără mustață. Scenariul ne spune răsplată că ofițerul nevinovat se ocupa „cu străinii” și că era „intelectual”, fost profesor. („Tu ești intelectual, pe tine te-au luat din învățămînt”, îl incurajează nevasta). Să chibzulești cîteva milioane ca să faci un film care nici măcar nu bate la o poartă deschisă, ci îi dă tîlc, ni se pare un lucru regretabil. Toată lumea știe că au fost ofițeri de securitate care n-au făcut rău nimănui, după cum există alții care au făcut. Nu era nevoie de o Vinătoare de lilieci care să ne lămurească.

Personajul, deși nevinovat, se deosebește la domiciliu în zilele revoluției și se frămîntă copios, după ce își ascunde pistolul pe cuierul de la intrare. Îngăș pevia de haine. Fotolui — care își declară că, evident, și ea „a fost la Inter” — îi spune pe drept cuvînt: „Cred că ar fi mai bine să te prezinți la unitate, tată”. Dar el nu se prezintă la nici o unitate și, cu o subtilă lipsă de logică, începe să alerge de colo-colo, cale de un film, fără nici o noimă, de la București pe Litoral, din iarnă în primăvară, urmărit de colegul fără mustață, care îl vinează împreună cu o echipă întregă, fotografiat mereu, absurd, de un negru cecotat pe șerpisuri, urmărit și de o altă echipă de polițisti pozitivi, trăind pe unde spacă și apucînd prin niște locuri foarte exotice, ba printre bisnițari, în Gara, ba la o prostituată acasă, ba într-un castel total, unde însă un bisnițar-valet îl aduce presa, ba prin Herăstrău, ba pe la o somptuoasă „casă conspirativă” căreia „i-au pierdut urma în revoluție”. — pînă cînd, născut de cap, tu, biet spectator civil, depui aneale, renunți să mai înțelegi ceva și ești gata să dai de acord, ca în celebrul refren: „Da, da, e adevărat, dom' maior trebuie decorat!”

Pe la începutul filmului ni se arată un sigiliu pe ușa apartamentului domnului maior nevinovat și aflăm de la un vecin că nevasta și fiica i-au fost ridicate și arestate de unii care strigau „Jos securitatea!”. Pe urmă, aflăm dintr-o știre de ziar că nevasta maiorului ar fi fost găsită moartă într-un lac („Știa se rade unii pe alții”, ne explică bisnițarul).

1 terorist — 1 terorist = 0 teroriști (Un film pentru enervarea noastră: Vinătoarea de lilieci)

Dar, la sfîrșitul filmului, apar amîndouă, mamă și fiică, tefere, iar fata strigă „Tată, n-am pătît nimic! Ne-a salvat George!”... Care George, fraților, se întreabă disperat spectatorul, care habar n-are cum și de unde or fi fost salvate fetele, necum cine mai e și George, un personaj care apare sub acest nume în trecere, la începutul filmului. În proasta tradiție a filmelor românești, numele propriu sînt vehiculate strident și inutil (de pildă, în finalul filmului, caseta compromițătoare e trimisă în mîinile unui procuror pe care atunci îl vedem prima și ultima oară și pe care, ni se spune apăsat, ca și cum asta ar avea vreo semnificație, îl cheamă Avramescu).

Autorii ne invită să credem și să presupunem, văzînd filmul, că ar fi existat cel puțin vreo trei-patru securități: una care împușca numai în ochi și îmbrăca pelerine negre (membrii ei seamănă, cînd sar de la înălțime și li se umflă pelerinele, cu niște lilieci, lilieci din titlu); altă securitate, care s-a transformat în străinătate, „în turul unu”; alta care aștepta „turul doi”; alta care suferă pe nedrept și care a fost pusă în situația „să omoreze oameni nevinovați” fără să o știe; și o altă care le urmărește pe toate celelalte. Și, peste toate, procurorul Avramescu!

Un producător este un om care dirijează sîmbra de interese a unui studio într-o anumită direcție. Din tot ce s-a întîmplat în România anulul 1990, ca să nu mai vorbim de evenimentele din decembrie '89, producătorul nostru se arată interesat de un singur subiect: ofițeri de securitate care se ațeară unii pe alții. A face un film despre referințele nomenclaturale ale unui ofițer de securitate în perioada post-revoluție înseamnă, desigur, o opțiune tematică elocventă, o ordine de priorități semnificativă pentru ierarhia de valori a aceluia producător. Dacă filmul ar fi fost convingător cel puțin în ordine strict cinematografică, ar fi avut o scuză.

Nu ni reproșăm filmului atît faptul că e un eșec, — eșecurile intră, și ele, în ordinea firii, în orice cinematografie din lume — ci faptul că, începînd cu ideea și trecînd prin scenariu, el nu oferea nici o premisă pentru a fi altceva decît un eșec. E foarte trist că nu s-a putut găsi alt fundament pentru un subprodus polițist decît o însăllare de minciuni sau de aiureli pe marginea unei realități care încă ne doare.

Senzația, văzînd Vinătoarea de lilieci, este că Sergiu Nicolaescu a încercat să-și rezolve obsesiile prin intermediari. Una din părerile de rău pe care ni le trezește filmul e și aceea că „intermediarul” e un tînăr regizor la primul film, Daniel Bărbulescu, pe care continuăm să-l așteptăm la adevăratul debut. Pentru că, văzînd filmul, ai, uneori, impresia ciudată că un om, debutînd, a căzut într-o capcană (pe care, eventual, și-a întins-o chiar el însuși, ca autor al scenariului). Dar, ca producător, a lansa în așa fel un tînăr înseamnă a-l face un imens deserviciu, pe banii statului (căci, sporăm pentru flurul de producător al lui Sergiu Nicolaescu, niciodată n-ar fi finanțat din buzunarul propriu așa ceva).

În finalul filmului, îngroziți parcă de harababura cinematografică pe care au comis-o, autorii introduc un insert, în care citim: „Faptele din acest film sînt pur imaginare”. În sfîrșit, un adevăr! Așa e: faptele din film n-au nimic comun cu viața reală, e'o sînt „imaginare” de la o poștă! Dar apoi mai citim, în același insert: „Realitatea e mult mai confuză!” Aici sîm em obligați să-i contrazicem pe modestii autori. Filmul a reușit performanța de a depăși, în confuzie, pînă și realitatea! Acea realitate pe care Sergiu Nicolaescu (senatorul) promite public („Știu cine a tras și am s-o spun!”) să ne-o ofere pe tavă, intrucît o posedă (ca lăite,er, nu tava). Dacă și mesajul senato-ului va fi la fel de inept ca acela al producătorului...

PLASTICĂ

Fragmente inedite din jurnalul lui ION LUCIAN MURNU

Idei și meșteșug

4. Neînduplecata trecere a timpului zbește brutal barca, prin desăvîrșita lipsă de îndurare. Curgerea vieții, chiar dacă e închinată lucrului, e vertiginosă, încît trebuie să-î opun o rezistență îndîrjită care să mă oprească. Sentimentul profund al fiecărei acțiuni trebuie să-î se intercaleze, pentru a-mi da răgazul să-mi trăiesc eternitatea.

5. Ritmul e prea rapid, mă împinge spre exterior, încît percep prea nedeslușit apropierea sorocului. Aș vrea să dobîndesc mai multă putere de înțelegere ca să găsesc liniștea.

6. Trăiesc în intensitate, trăiesc largile spații.

7. Mă gîndesc la începutul lucrurilor.

8. Nu găsesc adevărată bucurie decît în mine. O experiență nu este valabilă decît prin experiența mea. Încerc tot timpul să fiu fericit. Îmi pare că trebuie să caut mai întîi în mine existența înaltului, căci fac parte din Ordinea Lui.

13. Sunt o umbră care își poartă povara. Doresc să mă determin. Nu vreau să fiu fantoma numelui meu. Inconsecvențele sunt trecătoare și neînsemnate. Cu cît înaintez, descopăr valoarea aului. Înzestrat cu puterea omenească a purificării.

Individualul care trece prin marile încercări efemere, ispășitoare își caută și își precizează limitele sale actuale.

Sunt o umbră solitară pentru a putea trăi marea tăcere prin care să dobîndesc echilibrul celor două contraste principale ale ființei mele.

18. Multe lucruri par să existe și nu știu dacă ele sunt cu adevărat. Doresc certitudinea re-cunoașterii. Preciziunea, contrară tuturor improvizațiilor speculative, pentru a-mi putea recunoaște intuițiile.

19. Sunt dintre aceia pentru care cel mai mare drag este dragostea: AMOR OMNIA VINCIT.

Totuși dragostea îmi pare o poveste de necrezut, ca și cînd niciodată nu aș fi iubit, ca și cînd întîmplările din trecut nu ar fi decît o născocire îndemnată a creierului meu, o uultire, căci fără speranța unei realizări concrete dragostea era mai curînd o zămislire a imaginației mele.

Lubeam altădată numai pentru satisfacția mea și această dragoste care devenea egoistă mi-a oferit începutul singularizării mele. Deși se îndrepta spre o singură direcție, dragostea care mereu creștea a îmbrățișat orizonturi mai largi.

20. Departe de oameni, în natură, îmbrățișînd-o cu tot sufletul meu, am descoperit că ea cuprindea și dragostea. Acolo mi-am căutat adăpost. Încerc să aud glasul puterii ei, îi cercetez adîncurile, pentru a afla prețul virtuților ei, dar nu l-am descoperit decît vibrațiile, întrerupte de detașarea mea care mă împinge cu un alt ritm mai lute.

Imensă forță care naște ființe muritoare capabile totuși să lase un dar generos valabil pentru o altă durată. Doar aportul personalității conștiente are o reală importanță.

Este în natură o gigantică putere de viață și de bucurie, aparent inconștientă, aparent necumpătată, dar de o tristă mutație previzibilă, cu prefaceri neînțelese, care prin indiferența sa pare că disprețuiește suferințele noastre cele mai mari.

Natura este un excelent dascăl, care ne învață viața, dragostea pentru viața pămîntească, dar apoi ne lasă disperați prin efortul ei material coplesitor.

În zadar am crezut că voi găsi pe Creator, îndreptîndu-mă spre exterior.

În aceste prime întîlniri cu natura am simțit cum spațiul fără limite începea să piară în incommensurabilul percepției mele. De atunci apreciez dimensiunile în raport cu întînderca gîndului care le-a născut.

29. Emoția de a auzi în mine alte voci, care mă făcea să simt ivirea unei alte existențe, era întărită de puterea spiritului, substanță însăși a ființei.

Intuiția clară a ce va trebui să se întîmple pentru a provoca începutul unei vieți noi se degajă din așteptările mele active.

Pregătirea va fi poate lungă, laborioasă pentru a ajunge la acel farmec, cu aceleași limpezimi, dar — pentru un cîntec nou.

Ecoul primelor semne s-a acordat gîndurilor abia născute. Am făcut din ele viața mea de toate zilele, care se amplifică și se topește în îndîrjirea lucrului, în ritmul neregulat al creșterii ei făcute.

30. Ascult cadența timpului real.

32. Omul, care prin existența sa funcțională, se integrează în viața instinctuală, simplu materială și sentimentală și cel mult rezonabil, trebuie să descopere animalul crud sau primejdios, din naștere sau din necesitate, care se ascunde în el și, dacă nu poate scăpa de el, măcar să-l domine.

Omul, cealaltă ființă, care prin infima sa sublimitate, se integrează unei vieți spirituale, trebuie să-și descopere fărîma de eterfătate și să-și sporească prin gîndire virtuțile ei, aspirînd la gloria acelei vieți, chiar dacă n-o poate atinge, măcar să-î recunoască evidența.

Încerc să fac posibilă în ființa mea, coabitarea pașnică, într-un acord armonios, a acestor două contraste esențiale.

Trebuie stabilit un echilibru, pentru a putea apoi să alegi către care dintre ele tinzi.

153. A vorbi înseamnă mai întîi a gîndi.

Îmi propun să gîndesc întotdeauna cu responsabilitatea unei posibile exteriorizării.

Un sculptor își construește statuile, după ce s-a clădit mai întîi pe el, chiar dacă există o simultaneitate în devenire.

Fiecare din... mai înalt grad de perfecțiune n... eșec și ugiu său.

161. Tempul sau Caedra a modernă este astăzi lizina, care a toș, cu drept cuvînt, numită „ghiotina creierelor”. Pe urmele religiei zeului de oțel și arta ar trebui să devină m... n... e...

Mașina și consecințele ei amenință trupul, sufletul și spiritul omului timpurilor noastre.

198. Figurarea în mai multe dimensiuni este un meșteșug da... n același timp un miracol.

Imponderabilele care dezvăluie și în același timp ascund acest mister nu pot fi pe deplin lămurite de nici unul din marii artiști care au scrutat prin analiză infăptuirea conștientă a operelor lor. Cei care le-au creat, mai bine ca oricare altul, ar fi putut să știe. Dar nici ei nu au pătruns în centrul enigmei.

Tot așa, exegezele celor mai instruiți dintre oameni, ale filozofilor, de altfel singurii indicați să cerceteze neînțeleșul, nici chiar ele nu aduc lumină.

Există o putere, o forță care stăpînește anumite ființe rare, pe sfinți și pe artiști, cei care infăptuiesc.

Ei sînt depozitarii acestei exigente vocații care dezvoltă în ei marea calitate a acceptării totale, darul intransmisibil și gratuit al infăptuirii.

Misterul este prezent în noi, îl suportăm, el este mai presus de înțelegerea celor mai înțelepți, își apără porțile. Revelația inspirată este singura cheie pentru poarta eliberării, apropiînd omul care se zbate în neștiință de Forța necîntită, niciodată prezentă.

430. Ce mă însușimîntă atît de des la oameni este confuzia noțiunilor.

Confuzie curentă și gravă, din lipsa de precizie a ideilor, pentru că nu sînt trăite și sînt doar afirmații vehemente și pretentioasă a unor aproximații.

Lipsa de precizie duce la eroare și pînă la urmă la minciună, care agravează confuzia și îngreunează sufletul. Confuzia opacă este, cred, una din cele mai grele boli ale oamenilor.

De aici derivă atîtea nenorociri și chiar dezastre, atît pentru indivizi, cît și pentru societate.

O Mata-Hari care zice: „Lăsați copiii să vină la mine!”

AZI DIMINEAȚĂ, la deschiderea școlilor, toate clopotele și toate cataloagele școlilor și liceelor prin care am trecut, îmi stau martore gîșe că nu vreau să fac pamflet facil, așa cum nu vreau mormint bogat din tinere ramuri.

Mă tem însă că n-am să izbutesc. Sint de invins obstacole majore și riscuri enorme mă pîndesc la fiecare gînd și cuvînt. Pamfletul facil se ține pe urmele noastre și, ca rana din pulpa „curcanului”, nu ne lasă. El e ca și calomnia din aria la fel de celebră precum poezia lui Vasile Alecsandri. Pamfletul facil se întinde și se întinde...

Dar — cu toate riscurile și asteriscurile — risul mă bușeste și nu-l pot reprimă, ducă-se în lume. Deci: doamnelor și domnilor, cuții și adulții, puțin sau mulți (cine știe cîți eram în teritoriu?) — femeia aceea de la miezul nopții din 14 spre 15 septembrie 1991, la orele 0.15 trecute fix, vorbea serios sau se prefăcea? Crainica aceea care ne sfătua frumos să ne trimitem copiii aflați sub 16 ani la culcare sau să-i ținem în pat și oricum să nu-i lășăm să se uite la Mata-Hari, văzuse filmul sau nu?

Nu sint dintre utopiilor care cer televiziunilor mondiale — în numele nesfîrșitelor drepturi ale omului și ale și mai puținelor lui datorii — să-l ocrotească pe maturi în aceeași măsură cît pe pușteri, adică să ne comunice din timp, nouă, sexagenarilor, de pildă: „Dragi copii bătrîni și sceptici, urmează un film atît de prost că vă rugăm să nu vă uitați”. Nu, nu merg pînă la asemenea cerințe paradisiace. Dar, aici, la Mata-Hari (tertați-mă, am o mătușă, se punea să nu am o mătușă?, căreia cu toții, de-o viață, îi spunem Mata-Hari din cauza veselei și neobomitelor ei curiozități) s-a întrecut „un modus in rebus”, cum zic pensionarii cei mai insomniaci.

De ce? Fiindcă!

Rezistînd ispitei de a face pamflet, voi alege calea la fel de bine bătută a melodramei și voi declara exact invers: eu, dacă aș fi avut un copil sub 16 ani, fată sau băiat, l-aș fi trezit din somn — dacă n-ar fi fost la disco... — și l-aș fi luat lingă mine ca să vadă cu ochii lui această Mata-Hari cu dezvățata asta de Sylvie Kristel. Am convingerea de părinte normal, din aceea căruia Dumnezeu nu le-a dat un copil excepțional, că n-ar fi trebuit să-mi succedă mintea pentru a-i explica imaginile elementare, lucrurile simple, les choses, la chose, cum să mai spun? Sint ferm incredințat că ar fi știut tot ce se întimpla acolo fără explicațiile mele. Dar as fi avut ocazia, rară, prea puțin folosită de părinții cu abonament la Cinematecă, de a-i arăta pe viu un adevăr de bază: că și sărutul în cinema, „chestia” se face foarte prost, dacă e arătată așa, direct, de-a-nboulea. Într-un comentariu subțire, pe care nu mi l-ar fi luat drept livresc la ora aceea de noapte, l-aș fi sîșit că tot ce e cu amor fizic pe ecran, dacă vrea să fie bun și uman, trebuia să țină seamă de ceea ce Hitchcock a făcut în „La Nord prin Nord-Vest” cînd — precum se lauda bătrînul cu multă dreptate — inventase acul sexual pe ecran: Cary Grant, urmărit de tîlhari prin toate trenurile, intră speriat și la întîmpiere în cușeta ei, se privește, discută, se plac din ochi la nebunie după care pac, montați, foarfecă! și vedem locomotiva intrînd într-un lung tunel. Actul, în cinema, redat direct, în sine, cum se vede și cum se știe, nu e atît de rășinos pe cît e de urît, și nu cunoaștem film pe lume, oricît de porno sau sexy, care să facă din act scena de dragoste, cinemaul încă n-a ajuns acolo, dragul meu...” Copilul, sint incredințat că în bucele melodrame, ar fi sîșit și mi-ar fi cerut concis să-l las în pace, să vadă filmul. Fără a fi excepțional, copilul

meu ar fi avut orgoliul de-a nu recunoaște că explicațiile mele îi sint utile și, mai ales, că e de acord cu ele. Tăcînd deci pînă la sfîrșit, trecînd prin toate nevolnicile scenariului, prin duelurile corp la corp între femeile răsfirate pînă la briu, prin măcelurile filmate ca de ultimii începători prin toate băltoacele de situații care vroiau să scoată din Mata-Hari zisă și „Ochiul Aurorei”, un suflet nevinovat găsit cu o bombă în mină, balansat și manipulat de două servicii de spionaj care, inumane cum le știm, nu-și dădeau seama că femeia asta, zisă și Agentul H 21, nu vroia decît să se dăruie și fiecare respirație a ei făcea jocul celorlalte mari puteri, ajungînd în finalul tonic care ducea la concluzia eminentă că o spionaj ajută de fapt la solidaritatea și împăcarea bărbăților — copilășul meu, repet: deloc excepțional, ar fi avut această reacție pe care conțez cu ochii închiși. Ar fi avut reacția lui Jean Pierre Melville, regizorul „Samuraiului”, cînd, la 14 ani, a văzut pe șest, filmul „interzis pentru copii”, filmul cu gangsteri supervioolenți. „Scarface”: „Nu mă voi face gangster, mă voi face regizor de cinema”. Copilășul meu, în adîncul nopții de 14-15.09.91, ar fi conchis: „Tată, nu mă voi face niciodată spion, mă voi dedica pînă la sfîrșitul vieții paradiei!” „Așa să te ajute Dumnezeu — l-aș fi răspuns în miezul nopții de toamnă — și, fiindcă ai fost cuminte, tăcut și te va duce la Cinematecă să vezi Mata-Hari cu Greta Garbo, cu scena aceea genială de cinema, în care ea, înainte de a fi executată, își mai aranja o buclă, ogîndindu-se în luciul unei săbii de oțel. Asta canică să nu fii sigur că pe lumea asta totu-i parodie!”

Și pe-am fi așezat bine în fotoliu, la două de noapte, să ne uităm la Campionatele alea mondiale ale unui sport în care tinerii la 18 ani sint deja bătrîni și terminați.

Invitatul nostru,

Cristian Munteanu (II)

— Deci, continuăm de unde ne-am oprit săptămîna trecută. Politica repertoriului radiofonic față în față cu politicul.

— Nu trebuie, în nici un caz, să repetăm greșelile anilor „de aur”, adică să cădem, de această dată lucizi, din nou în capcană. Adică să deschidem iar părțile operelor doctrinare indiferent de valoarea lor artistică. Să spunem NU lui Henri de Montherlant și DA lui Joseph Brodsky, exclusiv din rațiuni extra-literare. Personal, cred că e nevoie și de unul și de celălalt în repertoriu. Valoarea contează și a absolutiza un termen al ecuației înseamnă, nu-i așa, a ne adînci într-o formă nouă (cu atît mai primejdioasă) de dogmatism.

— Și acest repertoriu, cui se adresează?
— Tuturor tinerilor (care n-au îmbătrînit la 18 ani) și tuturor bătrînilor (care au rămas tineri la 80 de ani). Ar trebui să avem „pilule” speciale și pentru sceptici, negativiști, inadaptabili, introvertiți, extrovertiți, apolnici, dionisiaci etc. Deși, bănuiesc, e inutil să adaug că cel ce alcătuiește un repertoriu (în cazul de față, întreaga redacție), ca și cel ce scrie o carte sau regizează un spectacol, vrea, în primul rînd, să se exprime pe sine. Deci, ascultați-ne și aflați totul despre noi.

— În aceste silențioase studii de înregistrare nu vă simțiți cam singuri?

— Cum adică? Un teatru cu milioane de ascultători poate fi singur? Un teatru la care vin cu plăcere cei mai de seamă actori poate fi singur? În plus, a existat totdeauna un trainic lant de legătură între teatrul radiofonic și direcțiile generale de dezvoltare ale mișcării teatrale românești. Mai exact, sintem integrați acestei mișcări, urmîndu-i atît momentele de impuls revigorator cît și pe cele de stagnație. Cu o precizare. Dacă în teatru („de scenă”), cu toate serviciile și opreliștile în lunga perioadă de „somn al rațiunii”, cîteva personalități regizorale (și nu puține) au îndrăznit să spargă invelișul realismului plat și să tindă în montările lor spre zone artistice înalte, la radio, absolutizarea a două false criterii și anume accesibilitatea (rudimentar înțeleasă) și transformarea spectacolului teatral în simplu factor de propagandă ideologică, la radio, deci, exprimarea regizorală a fost deturnată spre șablon, descriere, ilustrare. Spre tautologie. Mai ales dacă ne gîndim că domeniul nostru de activitate este un teatru eminent de sugestie, unde invenția regizorală trebuie să se situeze permanent în prim plan întru vizualizarea imaginii sonore și adîncirea simbolurilor.

— Și totuși...

— Sigur, sigur. Ar fi nedrept să condamnăm în bloc tot ce am făcut. Cred că fiecare dintre noi a semnat și spectacole „de autor”, împingînd mai departe, pe un nou făgaș, arta regizorală la radio. Dar inconstanța și inconștența eforturilor și faptul că o sumedenie de texte ne trăgeau înapoi au dus la oscilări nedorite și cedări, în fond, inacceptabile. Chiar dacă ne căutam și ne găseam motive obiective, între care numărul mare de montări, cînd nu știu dacă știți, într-o perioadă ajunsesem la „sublima” performanță ca un regizor să înregistreze 30 de piese într-o stagiune! Ei bine, am subliniat acest aspect pentru că cred că aici se află nodul gordian care trebuie tăiat pentru a înobiliza activitatea noastră viitoare.

— Atunci viitorul, cum va arăta el?
— Viitorul a început ieri. În 1990, dar și în 1991, teatrul radiofonic a fost un „pilot de încercare” în ceea ce privește repertoriul, cel puțin așa a apreciat opinia publică, presa, specialiștii UNITER. Trebuie să fim, însă, mai parcimonioși cu aprecierile vizînd realizarea artistică a spectacolelor, deși „virfuri” au existat. Și nu puține. Pentru a impulsiona efortul creator din interior (adică din radio) și pentru a oferi ascultătorilor o paletă mai largă de lecturi regizorale, am hotărît să invităm cît mai multe capete de așîz din topul regizorilor de teatru dar și tineri creatori care să-și spună punctul de vedere. Pînă acum, rezultatele s-au dovedit mai mult decît încurajatoare. Încrucșarea de spadă dintre regizorii noștri și colegii de meserie s-a dovedit benefică și sperăm ca acest lucru să fie recunoscut și de ascultători.

— Dar viitorul, insist?

— Pînă la sfîrșitul anului: *Tulburarea apelor* de Lucian Blaga, *Iona* de Marin Sorescu (regizorul Andrei Șerban se reîntîlneste cu George Constantin), *Bătrîna doamnă și fluturele*, piesă inedită de N. Breban, piese de Ion Băieșu, D. R. Popescu, Iosif Naghiu, lansarea ciclului *Teatru document* cuprinzînd *Procesul Ioanei D'Arc* de Cristian V. Popescu, *Procesul lui Iuliu Maniu*, *Cazul Gheorghie Ursu*. În plus, *Ingerul a vestit-o pe Maria* de Paul Claudel, *3 mistere* de Șt. Nenitescu. Și, Doamne, cite mai sint!

— Vă mulțumesc.

A consemnat

Antoaneta Tănăsescu

TELEVIZIUNE

E rîndul legii

MĂRTURIILE din Memorialul Durerii, ale foștilor deținuți politici reprezintă — am convingerea — un element esențial în procesul de purificare morală a societății românești. Cei care știu ce s-a întîmplat de fapt în închisorile comuniste, în ce a constat „reeducarea” adversarilor politici ai regimului, într-un cuvînt, care au fost adevăratele mijloace prin care comunismul a cîștigat și și-a păstrat puterea în România, au ajuns, în sfîrșit, să spună asta la televiziune, la o oră potrivită cu importanța acestor mărturii.

Efectul e aproape fulgerător și el a scăzut masiv audiența de care se bucurau cei care mai vorbesc de părțile bune ale comunismului de la noi din țară.

E de înțeles că omul de rînd (care n-a avut pe ce căi să afle cum a cîștigat P.C.R.-ul puterea politică în România și ale cărui posibilități de informare au depins de mass-media regimului) putea crede, pînă nu demult, că acest partid are măcar o parte din meritele pe care și le atribuia. Spre deosebire de legionari, care au întrebunțat pe față teroarea și care au teoretizat, tot pe față, folosirea violenței ca metodă de a se impune la putere, comunistii întorși de la Moscova și foștii ilegaliști rămași în țară s-au străduit să salveze aparențele. Au legiferat teroarea, emițînd legi cu ajutorul cărora se puteau debarasa de adversarii politici și, în paralel cu interzicerea presei independente, au început marea campanie de dezinformare a opiniei publice. Începînd cu trecutul cel mai apropiat, ne-au falsificat istoria. Reprezentanții de frunte ai partidelor istorice au fost condamnați pentru trădarea intereselor naționale și exterminați în închisori, în timp ce în *Scîntela* li se fabricau vini imaginare. Studenții închiși la Pitești erau torturați cu sălbăticia, iar opinii publice i se vorbea despre „umanismul” noli orînduirii, care se ocupa de reeducarea tîneretului. În același fel au fost prezentate

Canalul și celelalte lagăre de muncă silnică unde adversarii politici ai regimului erau trimiși spre exterminare.

Într-o perioadă dată, numărul liderilor de opinie și al oamenilor care au pînă la capăt tăria convingerilor lor, al celor care nu se tem să spună adevărul, indiferent de împrejurări, e — din păcate — limitat. Ei reprezintă conștiința vie a unui popor și ei au făcut obiectul areștărilor, în România. Indiferent de indeletnicirea lor, indiferent de originea lor socială.

Comunismul a luat puterea, la noi, prin teroare și falsificarea sfruntată și a păstrat-o prin întîmpinarea falsificării și cultivînd suspiciunea și amenințarea cu teroarea. Mărturia ofițerului torturat la Gherla cuprinde descrierea ambelor perioade. În închisoare, s-a încercat distrugerea lui (o dovedesc numele celor ucîși rămase în memoria supraviețuitorilor, dar cîți vor fi fiind cei uitați? !), alții, pe care tortura i-a împins să intre în rîndul tortionarilor, au fost distruși moral. Eliberat de la Gherla, a fost urmărit în continuare, pentru a păstra tăcerea. De altfel, acest sentiment al supraviețuitorii l-am avut mulți dintre noi, iar listele de informatori ai securității publicate în ultima vreme sint o probă cît de întemeiată era suspiciunea. Numai că, să fie limpede, cînd culpabilizarea tinde să se generalizeze ea încetează să mai funcționeze ca atare. Comunismul a început prin a născoci vinovății și a provoca un proces de complicitate, în și prin teroare. În momentul cînd a încercat să devină un regim respectabil, simulînd cîteva dintre principiile democrației, dar, mai ales, teșînd din izolarea primilor ani, a pierdut controlul asupra generațiilor noi.

Cei care vorbesc despre un cancer al vinovăției în societatea românească ignoră, de fapt, această capacitate de regenerare a societății. Acel refren al vinovăției și al culpabilizării generale vine fie din neînțelegere fie pentru a da prilejul celor cu adevărat vinovați să scape basma curată.

Care e vinovăția deținuților politici de pildă? Care e vinovăția omului de rînd înșelat de aparatul de propagandă? Vinovați sint cei care au impus acest sistem în România prin teroare și crimă. Vinovăția acestora, dincolo de imensul prejudiciu moral adus țării și de toate celelalte pagube ale căror efecte le simțim acum, cu toții, trebuie pusă pe balanța justiției.

Cît despre celălalt refren, cel referitor la neștiință de acum înainte nu-l mai pot întrebunța decît cei care nu vor să știe ce s-a întîmplat.

Memorialul Durerii, acest document răscolitor, s-ar cuveni să pună capăt confuziei morale din țara noastră. Cei care au crezut că puterea le îngăduie orice (vezi cuvintele lui Nikolski: „Cine a știut, duăie, că va veni decembrie '89?”) trebuie aduși în fața legii. Altfel se va acredita ideea că în România e permis orice, ceea ce ne-ar putea duce la disoluție.

Cristian Teodorescu

NUNTA

Anchetă: Starea cărții

1. Cite manuscrite existau în editură la începutul anului 1990?
2. Cite erau apte să vadă lumina tiparului?
3. La cite v-ați oprit?
4. Cite s-au publicat? (Vă rugăm să exemplificați prin câteva titluri).
5. Există cenzură? Cauzele nepublicării?
6. Au existat „cărți de sertar”? Le-ați publicat?
7. Acest an editorial este mai bun?
8. Ce preț va avea, în genere, o carte?

CASA EDITORIALĂ MOLDOVA, IAȘI
DIRECTOR: AUREL ȘTEFANACHI
REDACTOR ȘEF: NICOLAE PANAITE

1-6. CASA Editorială MOLDOVA a fost fondată în aprilie 1990. Activitatea ei se derulează pe două planuri: editarea unei reviste de cultură de 48-80 de pagini și editarea de cărți. Editura are un profil enciclopedic, există mai multe colecții: de istorie, de memorialistică, de proză, de poezie, etc. Pînă în momentul de față s-a publicat un număr de 17 volume: Klabund, Istoria familiei Borgia; Mircea Eliade, Cosmologie și alchimie babiloniană; Maria, Regina României, Povestea vieții mele (vol. I, II); Mihai Ursachi, Zidirea și alte povestiri; Franz Kafka, Colonia penitenciară; Gheorghe Buzatu, România cu și fără Antonescu; Ion Antonescu, Românii, originea, trecutul și sacrificiile lor; Luca Pițu, Naveta esențială; Aurel Ștefanachi, Hierofanie; Flaubert, Madame Bovary; John Galsworthy, Floarea întunecată; Alexandre Dumas, La picioarele eșafodului; Rachilde, Domnul Venus; Stendhal, Armance; Pierre Louys, Afrodita.

Pentru anul 1991 ne propunem editarea unui număr de 40 de cărți. Singura „cenzură” este cea care are în vedere criteriul valoric. În ceea ce privește „cărțile de sertar”, putem spune că ele au existat și editura le-a publicat. Astfel Gheorghe Buzatu — România cu și fără Antonescu, Luca Pițu — Naveta esențială, Ion Antonescu — Românii, originea, trecutul... și Maria, Regina României — Povestea vieții mele sînt cărți care nu ar fi putut vedea lumina tiparului în perioada dictaturii.

7. Din punctul de vedere al Editurii MOLDOVA, anul acesta a fost și va fi, desigur, mai bun decît 1990. Am reușit deja un succes editorial la Salonul internațional de la Paris cu două cărți: Mircea Eliade — Cosmologie și alchimie babiloniană și Gheorghe Buzatu — România cu și fără Antonescu. Participăm, și la Salonul de carte de la Madrid, cu un număr de 7 cărți.

8. Prețul cărților va fi adaptat în funcție de fluctuațiile prețurilor hirtiei și a manoperei tipografice.

EDITURA ELF, București
DIRECTOR: DORIN STANCIU

1-8. Editura ELF a fost înființată în luna iulie a acestui an. În ideea noastră producția de carte va fi structurată pe câteva colecții importante, pe lângă care rămîne constant în atenție scriitorul debutant. Nu ne propunem reeditări, doar — dacă va fi posibil — traduceri ale unor cărți de ultimă oră apărute în străinătate și care prezintă interes pentru cititorul român. „Specialitatea” noastră va fi cartea de jurnalistică. Inițiem de altfel această colecție cu un prim volum al lucrării Punct și de la capăt de Ion Cristoiu. După toate probabilitățile volumul se va afla în librării la sfîrșitul lunii octombrie. Sperăm ca o dată cu cartea domnului Ion Cristoiu să putem lansa și volumul de debut al scriitoarei Dana Maria Manu, Acting in.

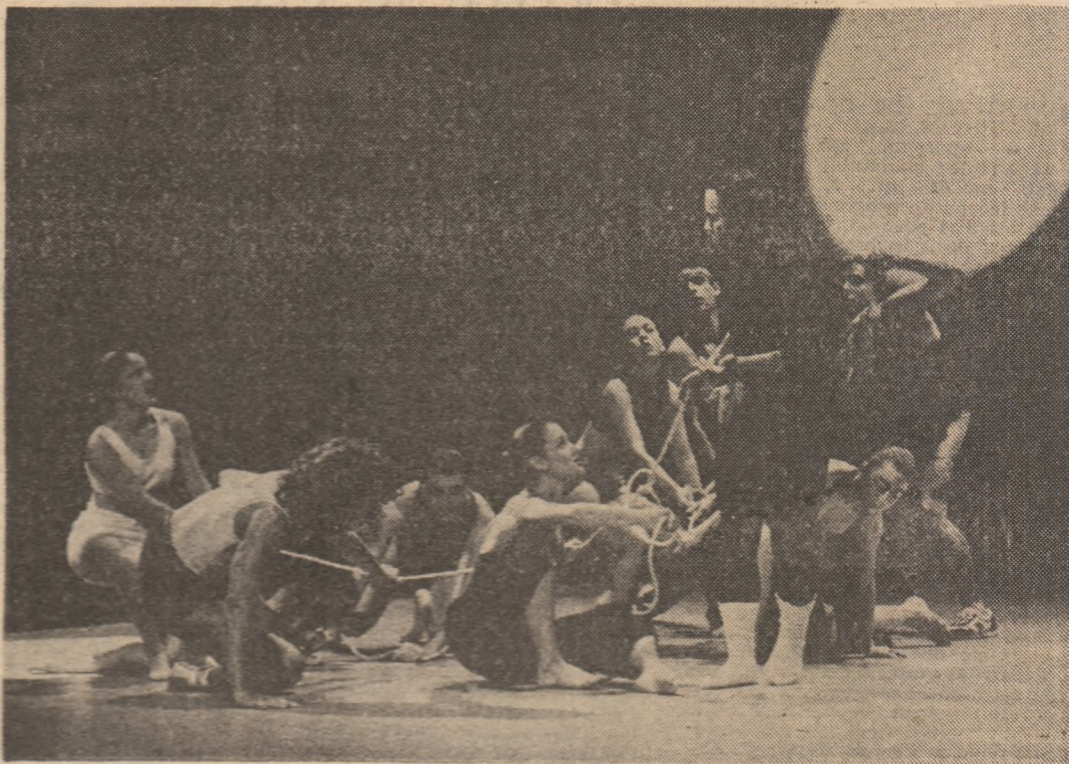
Există în proiect (în stadiu de culegere și paginare), deși serios amenințate de evoluția aberantă a prețurilor, un manual de germană și un manual

de engleză adresate copiilor. Am fi vrut ca în fiecare an să oferim 3-4 cărți micilor cititori. Ideile bune nu lipsesc și nici autorii talentați. Ar fi timpul să schimbăm culoarea copilariei în țara asta. Dar aici, ca și la cartea de critică literară, ca și la cărțile debutanților, în fond ca la tot ce se cheamă tipăritură, intervine cea mai drastică cenzură — singura rămasă, alături de gustul editorului — prețul hirtiei, al manoperei tipografice, adăosul comercial, proasta organizare și funcționare a sistemului de difuzare a cărții.

Literatură de sertar... Am primit un manuscris care ar putea fi astfel încadrat. Este un jurnal ținut din 1979 pînă în 1989 de Ioan Erhan (ziarist la Știința).

Dacă prețurile nu ne vor birui, dacă spațiul tipografic va fi (căci dacă tipografie nu e — nimic nu e), intenționăm să acordăm un premiu anual pentru cea mai bună carte de jurnalistică și, de ce nu, o bursă prin Federația Internațională de Jurnalistică.

■ **TURNEU.** Datorită Agenției Interart-Globus Timișoara, director Nicoleta Onofrei, vineri, 20 septembrie, va sosi în țară, după o absență de treizeci de ani, balerul și coreograful Gelu Barbu, intemeietorul și conducătorul Companiei de dans de Canarias Gelu Barbu împreună cu pianistul spaniol Pedro Espinosa. Spectacolele vor avea loc la Timișoara 22.IX. (Operă), Lugoj 23.IX. (Casa de cultură a sindicatelor), București 26.IX. La Timișoara și Lugoj se vor dezveli plăci comemorative pe străzile care vor purta numele compozitorului și dirijorului Filaret Barbu, în prezența oficiali-

tăților locale și a fiului lui Filaret Barbu — Gelu Barbu. Spectacolul de la București va avea loc în sala Rapsodia Română, str. Lipscani 53, la 26 sept, orele 19. În program: Yo Love Beckett, (muzica M. Gausse), Narration-Eerano (muzica Anatol Vieru), Iguaya (muzica J. J. Falcon Sanabria), coreografiile de Gelu Barbu. Turneul are loc sub egida Guvernului din Insulele Canare și este sponsorizat de Uniteh, Magnet Muzic Shop, Netola Imperial, Ju-Mar, toate din Timișoara. (În imagine scenă din Yo Love Beckett).

În librării

● **Mihail Sadoveanu — OPERE.** Vol. VI. Ediția critică îngrijită de Corneț Simionescu reunește acum O istorie de demult, Dudaia Margareta, Oameni și locuri. (Editura Minerva, București, 478 p., 130 lei).

● **Nicolae Iorga — CORESPONDENȚĂ.** Vol. III. Ediție în seria „Documente literare”, note și indici de Ecaterina Vaum. (Editura Minerva, București, 424 p., 98 lei).

● **Nicolae Manolescu — ARCA LUI NOE,** vol. I-III. Esecu despre romanul românesc, ediția a II-a. (Editura Eminescu, București, 876 p., 294 lei).

● **Ion Horea — CUMPENE.** Poezii. (Editura Albatros, București, 119 p., 45 lei).

● **Pericle Martinescu — ADOLESCENȚII DE LA BRASOV.** Roman, ediția a doua. (Editura Callisto, 202 p., 55 lei).

● **Lucian P. Petrescu — ANOTIMPUL INDRĂGOSTIT.** Povestiri. (Editura Cartea Românească, București, 232 p., 57 lei).

● **Daniela Ștefănescu — COMPOZIȚIE LA PATRU MIINI.** Roman. (Asociația Prietenii cărții, București, 228 p., 85 lei).

Literatura rezistenței antitotalitare

● Luni 16 sept. a.c., la Palatul Culturii din Ploiești agenția Libris de difuzare a cărții și Editura Albatros au organizat lansarea volumelor **Intunerice la amiază** de Arthur Koestler (trad. Sanda Aronescu și Radu Săndulescu) și **Închisoarea noastră cea de toate zilele** de Ion Ioanid. În deschidere, cele două noi apariții și activitatea Editurii Albatros au fost prezentate de Georgeta Dimisianu, redactor șef al editurii. Despre semnificația literaturii consacrate inchișorilor comuniste au vorbit scriitorii Nicolae Manolescu, Octavian Paler, George Pruteanu și pictorul Sorin Dumitrescu. În continuare, în prezența unui public numeros, s-a desfășurat un simpozion cu tema **Literatura rezistenței antitotalitare.** Au luat parte: Sorin Dumitrescu, Bedros Horasangian, Nicolae Manolescu, Octavian Paler, George Pruteanu, Alex. Ștefănescu, Doma Uricariu.

TOP: VINZAREA CĂRȚI

(Soc. Partipress S.R.L. — Constanța, președinte: I. Mateescu. Toneta de plajă Mamaia; librar: Maria Drăghici, 25.07-25.08.1991)

1. Robert Thomas — Capcana (Ed. Sfinx, 59 lei) — 600 ex.
2. Pitigrilli — Centura de castitate (Ed. Meridian, 50 lei) — 550 ex.
3. Ianis Miltiade — Cioburi de vis (Ed. Cristian, 31 lei) — 500 ex.
4. Mircea Dinescu — Moartea citește ziarul (Ed. Cartea Românească, 10 lei) — 420 ex.
5. J.W. Stesso — Riposta (Ed. Iris, 125 lei) — 400 ex.
6. Eduard Schure — Marii inițiați (Ed. Universitaria, 36 lei) — 380 ex.
7. M. Eminescu — Poezii (Ed. Facla, 78 lei) — 320 ex.
8. Adrian Chimirel — Secrete chinezești (Ed. C.V. & V., 35 lei) — 280 ex.
9. Sigmund Freud — Angoasa (Ed. Universitaria, 45 lei) — 200 ex.
10. Rabindranath Tagore — Povestiri (Ed. Stress, 42 lei) — 150 ex.

● La Sala Palatului se va desfășura între 21 și 26 septembrie un festival de film organizat de dl. Mihai Hristu, președinte al unei Fundații pentru sprijinirea tinerilor cineaști care se ocupă, printre altele, și de difuzarea filmului românesc în Germania în cadrul firmei JSP-TELEFILM din Köln. Vor putea fi vizionate: Europa (Danemarca, 1990, regia Lars von Trier, cu Barbara Sukova și Jean-Marc Barr — în imaginea noastră, la 21 septembrie), Dispariția (Olanda, 1990, regia George Sluizer, 22 septembrie), Serile (Olanda, 1990, regia Rudolf van den Berg, 24 septembrie), 37,2° Dimineața (coproducție Franța-Olanda, 1990, regia Jean Jacques Beineix, 25 septembrie), Ecouri dintr-un imperiu sumbru (Germania, 1991, regia Werner Herzog, 26 septembrie).

Piesa anului 1990

● Unlunea Teatrală din România (UNITER) a organizat, conform unei prevederi din Statutul său, Concursul pentru „Piesa anului”, deschis dramaturgilor români. Au fost depuse la concurs 107 piese. Juriul, format din: Ion Corcora, Val Condurache, Mircea Ghițulescu, Florica Ichim, Miruna Ionescu, Victor Parhon, Marian Popescu, Valentin Silvestru, Natalia Stancu, Ion Toboșaru, a selectat zece lucrări. În urma ultimului tur de scrutin a fost declarată drept „Piesa anului 1990” **Angajare de clown** de Matei Vișniec. Celelalte nouă lucrări sînt recomandate teatrelor, avînd în

vedere interesul manifestat de mai multe instituții teatrale față de rezultatele Concursului.

UNITER va sprijini punerea în scenă la un teatru bucureștean a lucrării premiate.

Anunțăm cu acest prilej deschiderea ediției 1991 a Concursului. Lucrările — inedite — pot fi depuse la sediul UNITER, Strada George Enescu (fostă Cosmonautilor) nr. 2-4, București, sector 1 cod 70.141, telefon 15.36.36, pînă la data de 1 februarie 1992. Fiecare autor poate concura cu o singură lucrare care nu a fost introdusă în circuitul teatral.

VEDERI DIN NEW YORK

1. STRADA ZIDULUI. Un nume care, probabil, nu vă zice nimic. Într-o noapte, după ora două, un prieten mi-a spus: „Hai pe strada Zidului!”. Tocmai ieșeam din barul „Ureche” din sud-vestul Manhattan-ului, unde băusem câteva halbe de bere neagră irlandeză, și tocmai ni se făcuse seta de altele. Ne-am invirtit puțin în jurul „Gemenilor” (perechea de blocuri World Trade Center) și am pătruns pe o ulicioară întunecoasă. Cred că-mi părea întunecoasă din cauza înalțimii clădirilor din jur. Era ca și cum ne-am fi găsit într-o trecătoare. Era ca și cum aveam un sindrom de trecătoare. Trebuie să existe un astfel de sindrom, din moment ce există unul al podurilor. Și unul al muzeelor. Și chiar o spaime de „zgîrie nori”. Noaptea, mai ales, ai senzația că giganții de oțel și sticlă stau gata să se prăbușească peste tine. Dacă, bineînțeles, te uiți mult timp în sus. Eu mă uitam în sus și strada-mi părea și mai mică. „Te aflu pe Wall Street, m-a lămurit prietenul. Acum, te rog să-ți amintești ce prostii ai citit în ziare despre strada asta. Pe vremuri, aici era un zid lângă care se adunau negustorii din toate părțile. Ei au pus bazele activității de bursă”. Multe nume își pierd conținutul când sînt traduse. Cîți realizează că George Bush ar fi la noi Gheorghe Tufis?

2. BARUL URECHE. Și nu „Urechea”. Fîndcă numele dîntii era BAR, pur și simplu. Neonul celor două burți de la B s-a stricat și a rămas EAR. E un vechi local marinăresc într-o casă parter și etaj cum găsești destule în zona Pieții OBOR. A stat aproape anonim un secol și mai mult, ca să devină deodată foarte frecventat, cu o anume trecere în lumea actorilor și a scriitorilor. Băieții care servesc au ceva din degajarea superioară a unui Robert Redfort ajuns profesor la Harvard.

3. TRANSCENDENTALISM. La „Frick Collection”, m-am salutat cordial cu un bărbat ce aducea a sud-american. Ne-am salutat, de fapt, în același timp, ca doi oameni care se cunoșteau bine, dar nu-și mai amintea de unde. Și soția acelei domni imi părea cunoscută. Ca să nu mai spun ce familiară îi era ei figura mea. Am intrat în discuție întrebându-ne de unde ne știam. Eu traversam pentru prima oară Atlanticul. Ei nu călătoriseră niciodată în Europa. Puteam să jurăm însă că ne mai văzuserăm. Doamna a avut o remarcă excepțională: „Li se întâmplă numai latinilor”. Eram tentat să socotesc că e vorba de transcendentalism, dar am renunțat deoarece nu știu exact ce înseamnă. N-am știut ce înseamnă nici în 1982, cînd multă lume părea expertă în problemă.

4. HARLEM. E un cartier atât de sordid încît îți se face rușine. Și abia după aceea fîrîc. Cum albiți nu trec prin Harlem decît în viteza mașinii rămîi cu imaginea unui loc care ar fi putut arăta ca oricare altul și poate mai bine, dacă cine știe ce obscur impuls distructiv — infatigat de ură, de singurătate și de disperare — nu i-ar fi determinat pe oamenii de culoare să nu lase nimic întreg. E greu de găsit cuvîntul pentru felul cum se învechește Harlem-ul. Parcă s-ar fi construit doar pentru a da unei lumi putîntă să se autodefină prin ruină. Totul e murdărit, sîrtecat, ars, maculat. Blocurile înalte, de cărămidă, cu ferestre oarbe, afumate sînt, totuși, locuite. Poți găsi adică oameni înuntru, familii, copii. Primăria orașului a început să le repare și să vîndă apartamentele la un preț foarte mic. Se mută albi cu bani puțini, dar cu altă conduită urbană. Civilizația pătrunde ca o pîntec, anărata de sentimentul proprietății. În Harlem, chirișii trăiesc cu statul cam în aceeași relații în care trăiesc și țigani din multe blocuri în Balta Albă. Imi trec prin minte fel de fel de idei dar, cum spune și anecdota, nu sînt de acord cu ele.

5. AMOR DEFINITIV. Într-un vagon de metrou călătorește, orîndu-ți cuvințios în bănci, vreo douăzeci de bărbați plăcizi, obosiți, închiși în sine. Prin ușa de leagătură pătrunde, dîndu-și ochii peste cap ca vedetele de music-hall chemate de numărate bis-uri, o creatură îndesată, tucurie, fițoasă. După ce aruncă o privire complice asupra auditoriului și se asigură de efectul radical al apariției sale, femeia deschide larg brațele și, ca la operă, slobozește cît o tin puterile plesă de succes a repertoriului: „Solamente per te”. Un cîntec spaniol demodat slăvind dăruirea totală în dragoste. Mai mult decît bani, ea cerșete dragoste. Are o voce patetică și victorioasă, ca o trompetă care-ți sună deșteptarea în cameră la ora șase dimineața în prima zi de concediu la munte.

6. CUADRATURA CERULUI. Un cetățean pleacă din New York pentru trei luni. Are o rablă de mașină pe care nu i-o fură nimeni, deși nu o încuie niciodată. Dacă o lasă în fața casei, trebuie să plătească un om care să i-o mute, zilnic, conform graficului poliției, de pe o parte pe cealaltă a străzii. Cu condiția să găsească omul care vrea să-și piardă

o jumătate de ceas pînă găsește un loc. Asta îl costă mai mult decît dacă ar vinde-o și și-ar cumpăra o mașină mai bună la întoarcere. Nici în parcaj nu poate s-o lase. L-ar costa de două ori banii pe care i-ar obține dacă ar găsi un fraier dispus să i-o ia. Normal ar fi s-o arunce, însă a plătit asigurarea pentru întreg anul. Singura lui nădejde e să i se fure. Pentru a tenta un eventual hoț, începe s-o incuie. Apoi își calcă pe inimă și o spală. Într-o zi se întreabă: „Ce-ar fi să-i pun cauciucuri noi?”

7. HOMELESS. Pe străzile cele mai bogate, la orice oră a zilei, întîlnești tot felul de oropsiți ai soartei lungii pe bucați de cartoane, împingînd un cărucior plin cu zdrețe, tîrînd o boccea. Toți poartă aceeași inscripție: „Ajutați-mă. Nu am casă”. În Queens și Astoria, în Brooklyn, în Bronx nu am întîlnit nicio dată cerșetori. În cartier, cum întîlni mina, cum îți se cere să cari ceva sau să mătuși sau să faci un comision.

8. CONFLICT DE FAMILIE. Pe strada a 8-a, un cetățean de culoare (să nu vă închipuiți cine știe care zonă a spectrului: omul e negru) bote, conform unui tipic bine stabilit, o femeie de culoare (care nici ea nu e verde ori violetă). În jur, fără să-și lase indelețnicirile — în general comerciale — o mulțime de cetățeni de culoare privesc scena. Omul urlă: „Nu mai vreau dragoste!” și o pocnește, încercînd s-o alunge. Femeia, cu un trup foarte obosit, uită ca dracul se catără pe el. Sînt amîndoi beți sau drogați. El îi dă un pumn care o scîltă pe mulțere de la pămînt și o rostogolește cîtiva pași. Ea nu-l lasă deloc. Iar omul plînge, lovește și țipă: „Nu mai vreau dragoste! Nu mai vreau dragoste!”

10. COPII AUTENTICE. De multe ori, oameni care țineau pe preț reproduceri după tablouri ale clasiciiilor m-au asigurat că sînt „copii autentice”. Expresia e un nonsens, firește. În Cartierul chinezesc, în zona Canal Street, negustorii oferă kilograme de ceasuri cu prețuri între trei și douăzeci de dolari. Toate mărcile. De fapt, numai mărci renumite. Un meșter român care-mi schimbă bateria unui „Rolex” de cincisprezece dolari spune uimț: „Domnule, știți că are șase rubine!?” Nu-i de lepădat! Negustorii de cărți cu tarabele pe trotuar oferă albume impresionante cu cinci-zece dolari bucata. Te întrebă care-i dedesubtul afacerii. La ceasuri nu mă pricep, la albume de artă însă am experiență: tot ce se vinde pe tarabă e echivalentul, în materie de carte al ceasurilor contrafăcute. Autorii textelor sînt de două parale, ilustrațiile n-au copyright, tiparul e atrăgător, dar fals. Sînt ediții populare cu ștaif de ediții de lux. Ceva ce aduce a altceva. Pe alții îi poți minti, pe tine e mai greu. Numărul oamenilor care vor să se mintă frumos e foarte mare.

11. DALI FĂRĂ PROTOCOL. În Galeria Weintraub mă lovește la intrare de un tablou urias, rezemat de perete. O lucrare care a zăcut cine știe cît timp, cine știe unde. Are aerul unei rude sărace nimerite la un banchet. Galeria expune sculpturi de Calder, Gonzales, Botero și alți moderni sacri. Mă uit mai atent la tablou și-l întreb pe patron: „Seamănă a Dali?” „E chiar un Dali” îmi răspunde Capoloperete treabă să stea în locul destinat lor, ca să poți avea sentimentul întîlnirii privilegiate. Aceasta e nenorocirea cu majoritatea modernilor: în muzee prezenta lor e scîntantă. Mai mult decît în viața de toate zilele, în artă „haina face omul”. La muzeele de vechituri poți găsi lucruri minunate, cărora le lipsește doar călătorul ca să se înnoadă ca atare.

12. AMBIANȚA NAȚIONALĂ. Într-o seară, trecînd prin fața patriei unui bloc din Astoria, dau de un grup de oameni: tîrîndu-se pe scară. Sînt români. As putea spune că i-am recunoscut după pantaloni. Românii, indiferent ce poartă, au înălțămîntea scilicetă și prăfuită. Fapt ciudat mai ales că în New York nu există praf. Adevărul e că-i sînt pe români și după cum tac. Exact ca țărani strînsi pe sînt cînd tîmărăsc cu privirea, muți, necunoscutul de pe uliță. Îi surprind cu un „Bună seara!” sonor și-mi răspund tot în cor cu multă, multă bunăvoință. Se vede treaba că și în înfățișarea mea e ceva care le spune cine sînt și de unde vin. Oare ce? Mersul, statura, privirea, obiceiul de a iscodi oamenii care stau de vorbă în grup?

13. RAIUL INDIVIDUAL. Vara, soarele infierbîntă zgîrie norii. După amiaza coloiși emană ei înșiși dogoare. Asfaltul e încins far suvoiel de automobile cu tabla arzînd vînturii aerul, care are consistența gelatinei calde. Aerul e ca o compresă pentru reumatici. Asta nu ajută, devreme ce orașul are un număr imens de bolnavi: trei din patru cetățeni suferă cu oasele și încheieturile. Am

strîns multe mîini cu degete chircite. „Cel puțin nu doare” mi-a explicat o cuconiță. Și a adăugat: „Nu tot timpul”. Multe automobile au aer condiționat. Se spune că nimeni nu rezistă fără aer condiționat în casă. Totuși, există destule locuințe fără aer condiționat. Cei cu bani au aer climatizat și-n pantofi, în buzunare — americanul ține mereu o mîină în buzunar — în cravată. Cînd intri din infernul străzii într-un magazin cu aer condiționat e ca și cum ai coborî în ghețarie. De multe ori mi s-a făcut pur și simplu frig. Americanii s-au obișnuit. Reumatismele Americii nu sînt toate datorate cliimei, ci confortului devenit viciu. Plăcerea, cînd e excesivă, e chin.

14. STRADA. Tot ce porcesc vine din condiția călătorului străic. Strada e a turșilor și a săracilor. Cei care au unde să intre și unde să se ducă, intră sau se duc. E inevitabil ca amintirile din New York să se refere permanent la comerț. Metropola e un conglomerat comercial, cu magazine lângă magazine și dughăană peste dughăană. În fine, spectacolul continuă pe care și-i oferă gratuit strada e ai treilea mare motiv. Pe Broadway, există porțiuni unde oamenii desenează cîntă, se expun ei înșiși în chip atractiv în stradă. Duminiștile, porțiuni întregi din arterele principale sînt închise pentru amenajarea tirgurilor. Care sînt în primul rînd spectacole.

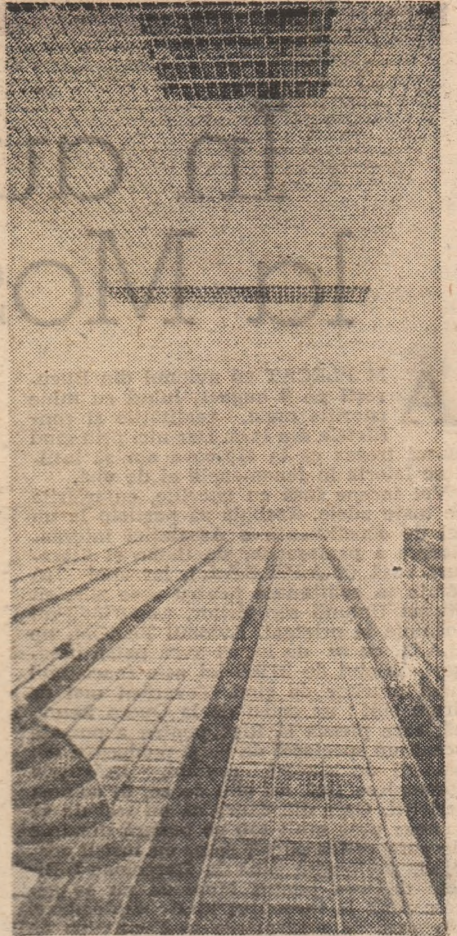
15. PROSTIE ȘI GENEROZITATE. Într-o zi, n-am mai rezistat și, excedat de reducerile speciale, ultra, masive, unice și senzaționale la aparatura electronică m-am repezit și am cumpărat un televizor alb-negru portabil la 110 V. și 60 Hz. Unica lui calitate era că nu costa aproape nimic. Defecte avea două: nu putea fi folosit în Europa decît cu adaptori (care costă de două ori mai mult decît televizorul) și-mi scotea din buzunar ultimii bani. După ce am ieșit din magazin, m-am dezmeticit și mi-a venit să urlu. Pășisem și eu ce pătesc aproape toți americanii: cumpără în neștiere obiecte absolut nefolositoare numai fiindcă li se oferă cu reduceri de preț ademenitoare. Ai, adică, ocazia să-l sărăcești pe comerciant. Un amic întelegîndu-mi mîhnirea a zis: „Uite banii și iau eu televizorul”. Mai avea două. Dar acesta era, cum am spus, special, ultraieftin și, în plus, nici nu pierduse vremea să-l caute. E o povestire, evident, despre prostie și generozitate. Atita doar că nu se poate preciza cînd s-a produs prostia și cînd generozitatea.

16. FERICIREA. Am fost cu adevărat fericit într-o zi cînd, după o furtună născută din senin, s-a pornit ploaia. Deodată, s-a auzit o muzică. O melodie divină care umplea strada și urca pe toată înălțimea uriașelor blocuri ca să ungă cerul cu melancolie. În ploaie, abia apărați de o copertină, trei muzicanți, doi băieți și o fată cu poncho-uri sud-americane, cîntau ceva din Anzi. Amintiri-vă ce ați simțit cînd ați ascultat prima oară „Trecera condorul”. Misterul intensității venea de la faptul că noul avea amplificare electronică. Lipiți de ziduri, zeci de oameni îi ascultam. Straniul se datora și circumstanțelor: muzica venea foarte tare, de peste tot, iar publicul, aflat la distanță, părea întuit acolo, de zidurile ude. M-am uitat în jur. Pe chipurile tuturor se citea uitarea, exaltarea. I-am povestit scena unui prieten. „Așteaptă!” mi-a spus. Și a pus la video o casetă: „I-am întîlnit acum trei ani la Bruxelles. Ei trebuie să fie. Am simțit același lucru. De aceea i-am filmat. Am simțit că mor de fetele”. Erau, într-adevăr, cei trei.

17. POLITICA. Negustorii ambulanți de suveniruri vind un soi de păpuși rusești, din acelea care intră una în alta, la nesfîrșit. În Rusia li se spune „Matrîșca”. Păpușile din New York intrau una în alta astfel: Bush îl înghitea pe Gorbaciov, acesta pe Kohl, iar Kohl pe Walesa. Ultima păpușă de lemn care nu mai avea pe cine să înghită, deoarece era mică de tot, îl înfățișa pe Hussein.

18. PATRIOTISM. Într-o nisă improvizată de constructori la etajul întîi al unei clădiri în construcție pe strada 57, a marilor galerii de artă, se zărea steagul american. Cel care îl pusese acolo era un muncitor. Steagul îl apăra de tot ce lăsase în urmă venind în America așa cum îi apăra pe unii amuletele vrăjite. De fapt, sub diferite forme, steagul american funcționează ca amuleta protectoră. Cetățenii își exprimă net, direct, expansiv recunoștința pentru țara care le-a dat libertate și un sens vieții.

19. ASTA-I SITUAȚIA! Pe un panou uriaș din Central Parc, unde stau în-

semnate pe hartă vreo optzeci de obiective de interes turistic major figurează șase centre și instituții culturale ori religioase maghiare. Asta-i situația!

20. CÎNTAREA AMERICII. Festivalul național „Cîntarea Americii” nu se poate organiza, iar una din cauze, ca să ne exprimăm eufemistic, e limitarea accesului maselor la unele manifestări artistice. O idee a mea dintotdeauna a fost să umblu din galerie în galerie, astfel ca să înteleg, la fața locului, nu din reviste și din cărți, ce e arta contemporană. În zonele unde se concentrează marele comerț de artă, există clădiri care, pe multe, foarte multe etaje, găzduiesc firme celebre. La acestea ajungi cu liftul numai după ce reușești să te faci înțeles în ce privește motivele pe care le ai de a vedea nu una, ci mai multe galerii. Unki ar spune: descurajant! Realitatea e că personalul se dovedește foarte amabil și totul e „O.K.”. Dacă faci, bineînțeles, parte din această lume, dacă-i stăpînești limbajul și-i respecti interesele. Artă e pentru popor, dar nu orice lucru de artă pentru întreg poporul.

21. PREȚUL. Un galerist, care mi-a cerut cinci dolari pe un pliant, din cele care la noi se dau gratuit în expoziții, mi-a explicat de ce orice tipăritură trebuie să aibă un preț. Mai bine zis acele publicații care urmăresc să valorizeze rapid un ansamblu de lucrări de artă: cînd îi oferi omului gratis un catalog, îl aruncă la primul coș de gunoi. Dacă omul dă cîțiva dolari pe tipăritură, n-o mai aruncă. Cu vremea, tot întrebîndu-se asupra importanței ei, îi înțelege importanța. Pîsul de cunoaștere acoperă investiția. Pentru cunoașterea artistică e nevoie de eforturi de toate naturile.

22. STĂPÎNII LUMII. De fiecare dată e la fel: întîi se aude un tunet îndopărtat, apoi tunetul e atît de aproape încît te aștepti să se întîmple ceva ingrozitor. Dar tot ce se întîmple e apariția unei Toyote tip „tot terenul”, o mașină decapotată, încinsă în bare negre de oțel, amănunțit care, corelat cu suspensia înaltă, îi dă un aer privilegiat și belicos. În mașină câteva personaje: trei-patru negri care cîntărează străzile în cadențele unui rock ascultat la maximum-ul de putere al amplificatoarelor. Ai putea să crezi că sînt de fiecare dată aceiași. Sînt însă alții. Dispar cum au apărut, lăsînd în urmă un soi de amenințare.

23. OBEZII. Foarte ciudat că nu există, gradat, slabi, grași și obezi, ci numai slabi și obezi. La femei se spune că ar fi vorba de o dereglare hormonală ireparabilă datorată pilulelor anticonceptionale folosite la pubertate. Numărul obezilor e impresionant. Ce-i realmente șocant e că se îmbracă la fel ca toată lumea, ca și cum totul în viața lor e cum trebuie să fie. Vara, îndecobi, prezența în șorturi și tricouri a copiilor de 20 de ani și 150 kg. mincînd porții monstruoase de înghețată și făcînd șotii cu prietenii, așa cum se poartă tinerii în grup, își marchează memoria. Am văzut o ființă imensă odihnindu-se într-o rină pe o bancă în stația de Metro Lexington Av. a liniei N. M-am gîndit c-o voi regăsi vesnic acolo, intrucît pe nici una din ieșirile stației n-ar fi încăput. La întoarcere, banca era goală. Probabil că obeza mai călătorește și acum încercînd să găsească ușa prin care a intrat.

În august, la Moscova

AM PLECAT cu avionul din București pe 9 august, luind cu mine istoriile mele, realitățile și conflictele din țară. Dar nici prin gând nu-mi trecea că la Moscova am să întâlnesc Istoria în fenomenele ei de virf.

Voi începe însă cu istoriile, cu trăirile de toate zilele. Trebuia să particip la un fel de constituanta a Asociației internaționale a profesorilor de limba și literatura rusă (M.A.P.R.E.A.L.), iar apoi să rămân în continuare pentru zece zile, cu diurna Uniunii scriitorilor, asigurându-mi locuința la prieteni. Avionul TAROM, tip B.A.C., cu 99 de locuri avea patru pasageri. Biletul de 24.560 lei este inaccesibil unui muritor de rând. Tovarășii mei de drum sînt: un artist de la Opera Română, care pleacă la Riga pentru a pune în scenă un spectacol de balet modern și doi oameni de afaceri români. Drăguțele stewardese sînt, nu știu de ce, în măsura fericii. Oare din cauză că nu trebuie să lucreze prea mult sau se bucură dinainte de perspectiva cursei retur cu turiști spanioli, prelungită pînă la Barcelona? Bilete de tren pentru Moscova nu se găseseră pînă la începutul lunii septembrie. Un grup de studenți de la Facultatea de limbi și literatură străine a plecat fără rezervare de locuri și a călătorit de la graniță pînă la Chișinău în picioare și tot în picioare mai departe, pînă la Moscova. Nu s-ar fi putut sponsoriza — prin reducerea de tarif — călătoriile studenților ale tinerilor în general, pentru că TAROM-ul să cîștige nu pe hirtie ci în fapt, cîteva sute de mii de lei săptămînal? Anul trecut închiriasem un avion charter, plătiind și cursa de retur din buzunarele profesorilor de liceu, fiindcă „managerii” n-au găsit nici o soluție mai bună. Astfel, pe Aeroportul Ștefănescu II, sute de bulgari au așteptat zile întregi pentru locuri la avion și erau dispuși să vină pînă la București, de unde aveau posibilitatea să plece mai departe cu trenul.

„Farmecele” TAROM-ului sînt însă și mai și în alte domenii. La sosire în Ștefănescu II valiza mea nu se găsește. Se întimplă frecvent — mi se spune — și pasagerul așteaptă uneori o săptămîină întreagă pînă să o primească. Însă eu aveam în valiză documentele Asociației și eram pus în gardă de faptul că o parte din ele fuseseră deja sustrate — prin violarea corespondenței mele — de un coleg care le-a dus la Secția de slavistică a Societății de științe filologice pentru a ocupa locul Asociației în organizația internațională, cu toate că S.S.F. avea posibilitate de afiliere în paralel, alături de noi. Din valize se fură frecvent. Cu cîteva zile înainte lui Augustin Buzura i se luaseră din valiză două cartușe de țigări și o sumă de bani. Cu trei săptămîni mai tîrziu, la inapoieră, patru geamantane au sosit pe banda rulantă. Desfăcute iar acasă am descoperit că și de la mine s-a furat un cartuș de țigări (dar cel puțin eu nu sînt fumător).

Am avut deci impresia că valiza mea n-a rămas la Otopeni din întîmplare; eram doar patru pasageri. Am protestat la toate autoritățile — și cele române și cele sovietice. M-am prezentat la Secretariatul Asociației internaționale unde mi s-a spus că documentele noastre nu au fost primite, iar România nu va mai fi reprezentată în consiliul de conducere pentru că numărul de membri s-a redus. Consiliul, din care făceam parte și eu, nu avuseseră încă nici o ședință, iar Secretariatul nu avea nici un drept să ia o asemenea hotărîre. Ultimul document a fost expediat de la București cu aproape trei săptămîni în urmă „expres-recomandat-par avion” și trebuia să fi sosit de mult. Alte documente însă fuseseră expediate prin curierul diplomatic de secretarul ambasadei Uniunii Sovietice la București, un personaj care avea puterea să bareze accesul la dl. Ambasador. Spun acest lucru secretarului șef în prezența altor persoane și adaug: „Eu sînt cu El-

țin și Gorbaciov, iar dacă Kriucikov nu este cu ei, nici eu nu sînt cu el.” „Care Kriucikov?” — întreabă șeful. „Acela, răspund, de la K.G.B., iar dacă vrei să devinți celebru împreună cu colaboratorii lui, treaba Dumneavoastră.”

Trebuia să spun adevărul despre dl. Maiorov deoarece el a fost acela care, în colaborare cu foști securiști — înainte de Revoluție a lucrat doar exclusiv cu ei — înduse să reduse relațiile culturale la întîlniri între activiști proletcultiști anonimi. El a fost și acela care l-a invitat pe Adrian Păunescu la Chișinău, cu scopul de a înființa catedra „Frăter a scriitorilor”. Scrierile d-lui Maiorov a apărut fragmentar în România liberă. Tot el a închebat o Ligă de prietenie fără personalități culturale preeminente. (Din conducerea Ligii face parte și doamna Mihaela Moraru Ceaușescu, fiica lui Mariș și buna vecină a lui Nicu Ceaușescu. D-na Moraru Ceaușescu este asistentă la catedră și a avut putere — nu e de mirare, avea și înainte de Revoluție prieteni generali de M.A.I. — să dea jos un șef de catedră ca să se reinstaleze în med. legal).

Odată cu începerea lucrărilor la alegeri s-a prezentat — fără acreditare scrisă — în calitate de contracandidat, și un bun coleg de-al meu, pesemne din partea S.S.F. „Ce ai tu cu acest grup de intriganți, de ce ai venit?” îl întreb. „Să vă împac. Îl cunosc pe Corneliu Vadim Tudor și aş putea vorbi cu el, să-l conving că articolul lui Dumitru Bălan din România Mare scris împotriva te debetă să adevăruri, nu sînt de acord cu el”. „Dar ce-ai să te faci, zic eu, cînd lucrurile se vor decanta, cînd C.V.T. va fi condamnat?” „Nu se știe dacă va fi condamnat sau nu.” Bine, îmi spun în gând, fiecare se îndreaptă în direcția în care îl trage inima. În adunare, printre altele, am evidențiat fundatul problemei, faptul că revista „R.M.” este (a fost numai în zilele respective) calificată și de guvern drept „fascistă”, iar atacurile împotriva mea, eu fiind un scriitor bilingv, sînt de factură de-a dreptul rasistă. Am mai adăugat că la secția de slavistică de la Universitatea din București, în planul de învățămînt nu figurează nici un curs sau seminar de limba sau literatura rusă (excepție făcînd cele facultative, alături de alte 20 sau 30 de limbi) dar tovarășii mei de grup vor să conducă, și de fapt conduc, prin intermediar, Catedra de rusă și vor să conducă și Asociația.

Din păcate sîntem nevoiți cîteodată să ne bălăcărăm și în acest soi de mizerie! Vestea despre poziția și intervențiile mele s-a răspîndit repede. La Uniunea scriitorilor nu mai sînt primit: Fondul Românii s-a epuizat! (Ulterior aflu că în aceeași perioadă un coleg se pregătește pentru un sejour mai lung la Casa de creație din Crimeea și este așteptat). Nu sînt primit, în continuare, nici la Institutul de limba rusă dar mi se permite să locuiesc, plătind camera, la căminul studentesc. Trăiesc din împrumut. Tîn legătura cu Ambasada noastră. Am noroc cu Nicolae Iliescu, cu el am mai trăit timpuri tulburi. El venea la mine în 1989 cu manuscrisul volumului nostru Dostoievski Scriitori despre literatură și artă, pînă cînd (în septembrie) cei doi securiști de la poartă i-au interzis să mai intre.

Întîlnirile mele preconizate cu universitari și scriitori se realizează cu greu: lumea era plecată la dacea. Eram pregătit să mă întorc la București. Traiul e anevoios la Moscova — cu prețuri fantastice și schimb valutar absurd, mai rău decît la noi. Totuși unele lucruri au rămas accesibile și de calitate bună: piine, lactatele, salamurile și cremvurștii. La cremvurștii și la carnea de vacă (calitatea a II-a — 7 ruble kg. sau sortimente mai bune cu prețuri mai ridicate) este de obicei coadă.

Populația este nemulțumită, stringerea recoltei este întîrziată fatal, la iarnă este

acceptată. Fuzmetea. Citese într-un ziar că țara a ajuns în situația calificabilă drept catastrofă, dar nu în sensul propriu, de pierdere, ci în cel etimologic al cuvîntului grecesc: apogeeul crizei...

VINE ziua de 19 august. Cu o seară înainte mi se păruse că întîlnirea președinților Rusiei și Kazahstanului s-a plasat pe linia democratică a relațiilor inter-republicane: guvern federal, fără amenințări față de republicile suverane... Mă duc repede la alimentară să-mi cumpăr cîte ceva pentru micul dejun. Coborînd de la etajul IV la parter, în fața ieșirii surprind o frază dintr-un comunicat prezentat cu voce gravă: „...Gorbaciov, din cauza stării de sănătate, nu-și poate asuma îndatoririle de președinte... Puterea deplină este preluată de Comitetul de stat pentru starea excepțională...” Pînă la alimentară și înapoi, într-un sfert de oră, în capul meu se schițează în tonalități calde portretul omului politic: așa i-a fost dat. Se va realiza oare, în aceste condiții, inițiativa sa istorică?

La inapoieră ascult textul integral al comunicatelor: mă îngrozesc, e lovitură de stat; teze despre partidul comunist, orînduirea de stat, demagogie patriotardă, semnături ministrii de apărare și interne — Iazov și Kriucikov... În același timp am incertitudini: ce se întîmplă cu guvernul și Sovietul suprem?... Sus la etaj aud de la martorii oculari că tancurile au pornit în zori spre centrul Moscovei. Discuție — copil și mamă — în autobuz: „Mămic, dar nu-i adevărat că Elțin și Gorbaciov sînt buni?”

Abia după masă pornesc și eu spre centru să văd ce se întîmplă. Întii cu autobuzul, puțin cu metroul, apoi pe jos. În piața Smolenskaia — la stînga clădirea albă a Sovietului suprem din Federația Rusă, la dreapta capetele străzilor Arbat și Kalininski prospect, bastionul înalt al Ministerului de externe din care tocmai ies funcționarii. Mă uit spre Arbat și mă ulmește un tînar zvelt care și-a luat iubita în brațe și traversează neregulamentar prin puhoiul de mașini. Tancurile sînt mai departe, este totuși o sfidare a situației.

Încerc să citesc gîndurile de pe fața oamenilor: nu sentimentul de frică domină, ci profunda îngrijorare. Aici, pe stradă, în magazine, în salonul de artă unde intru — oamenii își văd de treabă.

În piața Manejului mii, zeci de mii de oameni, Kremlinul și Piața Roșie sînt înconjurate de tancuri și T.A.B.-uri. Discuții aprinse, în pragul violenței. Din dreapta: „Un rus nu mai poate trăi în propria lui țară... Jumătate de milion de refugiați... Afanasiev, ideologul perestroikăi, este nepotul lui Troțki și a servit toate regimurile...” Din stînga: „Vechiul aparat de stat și structurile partidului comunist slujesc acum o nouă dictatură militară, democrația trebuie salvată!” În fața Hotelului Moskva se înalță o tribună. Aici s-au răspîndit manifeste cu decrtele și comunicatele lui Elțin, ale parlamentului rus, ale primarului general. Formulările categorice nu lasă loc îndoielii: „Încercare de lovitură de stat, destituirea președintelui și a comandantului suprem... crimă împotriva statului... nimeni nu se supune Comitetului...” Elțin precizează puterea, inclusiv cea de comandant suprem. În fața Muzeului Lenin — tancuri, blindate. Pe ele sînt urcați și copii. Ca la noi în 22 decembrie. De pe tribună

se organizează, prin microfoane, apărarea Casei Albe: se asigură paza căilor de acces, vor fi ridicate baricade. Sînt chemați numai bărbații. E seara tîrziu. Atmosfera revoluționară, disperată. Văd semne contradictorii: angajamentele de susținere a Comitetului pentru starea de urgență sînt puține, foarte puține. Istoria era pe baricadă la Moscova, Leningrad, Chișinău chiar din prima clipă. Conferința de presă confirmă lovitura de stat a proștilor. Occidentul nu recunoaște noua putere, condamnă puciul. Se lansează fraza: „Gorbaciov ar putea să lucreze din nou...”

Pe data de 20 am fost martorul unei scene de intimidare. Jos, la parterul hotelului studențesc, paza s-a dublat. Eu mă plimbam în hol ascultînd un comunicat la radio. Încă din ajun cei care intrau erau sever controlați, refuzați cu ostilitate înainte de a se clarifica dacă au documentele în regulă. Acum un bărbat bine făcut, tip sportiv, îmbrăcat bine, doar cu cămașa botită, vrea să intre pasămite fără acte, fraudulos. Era suficient o privire fugărită pentru a constata că e de la K.G.B. Acest bărbat a fost luat de doi milițieni, minile i-au fost sucite în spate cu metode profesioniste de luptă, a fost aruncat de două ori pe ciment iar apoi — scos din clădire și băgat într-o dubă noagră. M-am retras în cameră să lucrez, să-mi crîșt nervii. E interdicție de circulație de la ora 23. În oraș nu m-am mai dus.

Pe 21 dimineața am înțeles că lovitura de stat a eșuat, unitățile cheie militare și K.G.B. nu au tras. Totuși s-a găsit cineva să tragă în tineretul revoluționar curajos, dar singele a barat drumul contrarevoluției. Văd locul unde a murit un tînar: flori, luminări. Pe Casa parlamentului rus o singură inscripție: „JOS IMPERIUL ROȘU FASCIST!” pe un vapor din portul fluvial: „FLOTA E CU PREȘEDINTELE RUSIEI”. Zepelinul din înălțimi poartă noul drapel național rus: tricolorul cu alb-albastru-roșu pe orizontal.

Pe 22 particip la mitingul victoriei. Vorbesc: Elțin, Silaev, Hasbulatov, tinerii. Moment de reculegere pentru cei căzuți. Triumful democrației este considerat cel mai important eveniment din istoria Rusiei. Revoluția și democrația sînt una. Oamenii plîng de bucurie. Privesc cu încredere în viitor, cu toate că sînt conștienți: problemele nu sînt încă rezolvate.

Acum sînt primit cu multă amabilitate la Uniunea scriitorilor. Seara prima parte a interviului lui Gorbaciov mă incintă, a doua parte mă dezamăgește cumplit. Ziua următoare însă în parlamentul Rusiei el a fost umilit și silit să înțeleagă mersul istoriei. P.C.U.S. este suspendat, bucuriile lui naționalizate.

În ultimele zile am parte de contacte profesionale de prestigiu. La revista **Voprosi literaturi** particip la o masă rotundă: există oare două literaturi ruse, una din țară și cealaltă din emigrație? În fine, adunarea generală furtunoasă a Asociației scriitorilor din Moscova unde s-a propus destituirea vechii conduceri care sprijinise, în bună măsură, tendințele conservatoare. Convorbirile purtate cu acei colegi care și-au exprimat optiunea pentru democrație sînt incurajatoare. Acești colegi doresc colaborare culturală necondiționată de raporturile care se vor instala între republicile suverane.

Albert Kovács

Week-end cu Sabatier

Patrick Sabatier (în imagine), cunoscutul prezentator al emisiunii distractive „Tous à la Une”, care se transmite periodic și pe micile noastre ecrane prin intermediul lui TV 5 Europe, a pus la punct cu Alain Delon prima ediție a „Week-end”-urilor sale, noua emisiune pe care o va prezenta, de patru ori pe an, pe programul TF 1. De fiecare dată va fi vorba de un week-end cu o vedetă. Astfel, Alain Delon va fi primit la Venetia și va descoperi orașul într-o lumină nouă în cursul unor somptuoase recepții. Regula de aur a emisiunii: dorințele invitatului vor fi ordine!

Primul „Week-end” de acest fel va fi difuzat la sfârșitul lunii noiembrie. Patrick Sabatier va pleca apoi cu alte trei vedete, pe rând, la Moscova, Beijing și Istanbul. (CINE-TELE-REVUE, 1 august).

Premiile Emmy

Echivalente cu Oscarul, Premiile Emmy (la cea de-a 43-a ediție) au întrunit de data aceasta unanimitatea publicului și a criticilor. Premiul Emmy pentru cel mai bun actor în rol principal a revenit lui Earl Jones pentru serialul rețelei ABC „Gabriel's fire”. Filmele TV, Cin-Cin și L.A. Law — avocat la Los Angeles — produse de Nbc, au fost selectate pentru cel mai bun film comic și, respectiv, dramatic. Cin-Cin a fost premiat și pentru regie — James Burrow, cea mai bună actriță în rol principal — Kristie Alley și cea mai bună actriță în rol secundar — Bebe Neuwirth. Serialul comic Evening shade — produs de Csb, i-a adus actorului Burt Reynolds un Emmy pentru cel mai bun actor protagonist. (CORRIERE DELLA SERA, 27 august).

Golio

Curvinte la modă, adaptate, preluate au fost obiectul unei interesante anchete publicate de revista Lire pe septembrie. Bernard Pivot explică „rădăcina” unuia din curvinte: golio. Liceenii îl folosesc de puțin ani pentru iubit. Provine de la personajul Ugo din Jean de Florette și Ma non des Sources, filmele lui Berri după Marcel Pagnol, filme cu mare succes de critică și public, triumful artistic al lui Daniel Auteuil, interpetul lui Ugoia.

Secret, pină la 25

Editura Presses de la Renaissance păstrează un mare secret, pină la 25 septembrie, cind se va lansa simultan, în Statele Unite și în Franța, volumul de memorii Mot... autobiografie a actriței Katharine Hepburn. (LIRE, septembrie).

Géricault — 200

Cu prilejul bicentenarului nasterii pictorului Théodore Géricault (1791-1824) se fac mari pregătiri. La Grand Palais scenografiile pregătesc expoziția care se va deschide în curind (29 septembrie-10 ianuarie), iar editurile anunță patru apariții: un volum de artă la Fayard, două la Flammarion și o monografie semnată de Lorentz Eitner la Gallimard. (LIRE, septembrie).

Premii

Claude Esteban a primit pentru volumul său editat de Flammarion. Sotei dans un pièce vide, premiul France Culture pe 1991.

Premiul France Culture pe 1991 pentru literatură străină a fost decernat scriitorului spaniol Juan Benet pentru romanul Dans la pénombre și pentru volumul de nuvele Baalbek (ambele publicate la editura Minuit).

Marele premiu pentru poezie al Academiei Franceze a încoronat opera scriitorului Jean Orizet. Călător umanist în gonul lui Cendrars, Larbaud sau Supervielle. Orizet este acum, împreună cu Philippe Héracès, la conducerea editurii Cherche-Midi. (LIRE, septembrie).

Serate

Regizorul Daniel Mesguich, numit de curind director al Teatrului național din regiunea Nord-Pas-de-Calais, a deschis porțile instituției sale scriitorilor. În stagiunea 1991-1992 ei vor fi animatorii unor serate cu public la care actorii teatrului vor citi pagini de literatură contemporană. (LIRE, septembrie).

REVISTA REVISTELOR STRĂINE

Uncaptive minds

UNCAPTIVE MINDS este editată de Institutul pentru Democrație în Europa de Est, un for menit promovării mișcărilor sociale independente în Europa de Est. Revista, trimestrială, oferă informații și opinii asupra afacerilor politice și sociale din această zonă. Numărul din vara anului în curs — Vol. IV Nr. 2(161) — dezvăluie preocupări comune țărilor foste satelite ale fostei Uniuni Sovietice. Foarte dezbătută, în Ungaria, Cehoslovacia, Polonia, este problema colaborării nomenklaturistilor, a membrilor de partid sau a simplilor cetățeni, în timpul regimurilor comuniste, cu organele de securitate. Este necesară, susțin articolele și comentariile, demascarea acelor persoane care au colaborat cu poliția secretă și care acum, în noile sisteme democratice în proces de consolidare, ocupă sau ar putea ocupa funcții de răspundere. Bineînțeles că există grade de colaborare, de implicare, de răspundere în fosta acțiune îndreptată împotriva cetățenilor, a poporului, de către organele de securitate din respectivele țări — în acest sens au fost înființate comisii de verificare a dosarelor aflate în arhivele secrete, pentru a se putea stabili cel mai corect vinovăția fiecăruia dintre aceia care ar reprezenta, în noile democrații, un interes pentru națiune: adică, se pune problema credibilității organelor a-lese sau numite, fapt care ar deveni, astfel, un factor de stabilitate pentru viitorul țărilor respective. Dar mai este cazul acelor agenți care, prin activitatea lor anterioară, au adus servicii statelor respective — în Polonia, de pildă, se discută foarte aprins despre oportunitatea dezvăluirii numelor tuturor agenților, sau numai a celor care se fac vinovați de crime și trădări, căci „moștenirea unei rețele de informatori de către serviciile de securitate ale unui stat democratic, de drept, este o problemă delicată”, mai ales dacă se ia în considerare faptul că „fostul serviciu de securitate al țării a preluat informatori ai Gestapo-ului, i-a folosit și niciodată nu le-a dezvăluit numele”. Distrugerea sau păstrarea dosarelor secrete este un punct la fel de sensibil. Ele înseamnă, la urma urmei, o sursă importantă de documentare pentru această lungă perioadă de timp, încit distrugerea lor ar echivala cu tăierea definitivă a cordonului ombilical dintre oameni și epoca pe care au trăit-o mai mult sau mai puțin în cunoștință de cauză. Păstrarea și cercetarea lor de către factorii competenți este absolut necesară, cum la fel de necesară apare — în Polonia — păstrarea serviciului secret de informații și contra-informații, numai că — firește! — pe baze noi și cu un țel nou: apărarea intereselor țării. Evenimentele politice din 18-21 august au modificat mult problematica țărilor baltice așa cum apare ea în interviurile oferite revistei înainte de Pucl — Letonia, Estonia și Lituania fiind acum independente, recunoscute ca atare atât pe plan internațional, cit, mai ales, pe plan intern. Problemele economice, însă, nu pot cunoaște o ameliorare la fel de spectaculoasă și radicală — aspectele dramatice create de perioada de tranziție spre o economie de piață rămânind valabile și în prezent, în absolut toate țările fostului bloc comunist. În ceea ce privește România — o rană încă vie: conflictul interetnic de la Tîrgu Mureș, din martie 1990, ilustrat în revistă prin conflictul Smaranda Enache, relatat de Judith Ingram. (I. H.)

La Quinzaine Littéraire

NE-AU SOSIT la redacție două numere ale revistei, nr. 590 (16-30 iunie) și 593 (1-31 august). Din sumarul variat vom semna „romanul scandalos” Le Tutu, semnat cu pseudonimul Princesse de Sapho, subtitulat Mœurs Fin de Siècle, editat la Paris de Genonceux, în octombrie 1991, cel care a publicat și Cîntecul lui Maldoror. Editura Tristram a tipărit după un secol romanul considerat capodoperă, pe care Genonceux n-a putut sau n-a reușit să-l difuzeze, nici o bibliotecă publică, nici măcar Biblioteca națională neosediind vreun exemplar, cunoscutu-se doar trei exemplare în colecții particulare. Jean-Jacques Lefrère, autorul studiu. lui De la un sfîrșit de secol la altul, parcurge etapele de apariție — dispariție — reapariție a volumului. Exemplarul folosit la reeditare a fost pus la dispoziție de Pascal Pia, socotit „inventatorul” cărții, fiind primul care a scris despre Tutu, într-un articol apărut tot în Quinzaine, la 15 aprilie 1968. Misterios romanul, misterios autorul, misterios editorul. Pascal Pia, și alți cercetători după el, afirmă că editorul Genonceux — care a existat, dar a

Quinzaine Littéraire

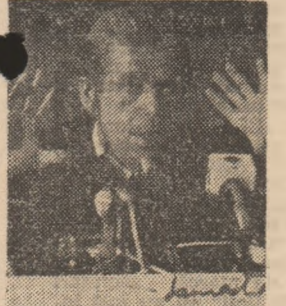
trebuț să se refugieze în străinătate după apariția cărții, Hémime de Jean Laroque — ar fi autorul. Eroul principal, Mauri Ncirof, ar putea fi identificat cu editorul Maurice de Brunhoff, la care a ucenicit Genonceux. Pasajele cele mai uimitoare aparțin însă ficțiunii — vizita la „bătrînul gobolan care se numește Dumnezeu”, fabuloasa grădină a doctorului Mes-sé-Maion, ghilotina miniaturală pedepsitoare a adulterului. Autorul nu a fost influențat de proza lui Sade, ci de cea a lui Lautreamont. Jean-Jacques Lefrère, cucerit de Tutu (care la vremea lui îi anunța pe Queneau, Vian, Jarry, Roussel), o consideră „o carte prodigioasă, lirică, delirantă și frumoasă în care totul capătă forma unui vis (...) ca o oază a izvoarelor și umbrelor”, recomandînd-o cu căldură cititorilor actuali. De asemenea este interesant comentariul lui Roger Gentiș. Omul Freud și viața psihanalizei, referindu-se la biografia semnată de englezul Peter Gay, Freud — o viață (apărută în traducere la Hache) și la amintirile din 1929 ale Pauler Fichte — menajera lui Freud care l-a întovărașit și în exil, publicate de ziaristul german Detlef Berthelsen, Familia Freud și de zi (ed. P.U.F.). Numărul 593 al revistei este un număr special dedicat Naturii, reușind să fie o mică enciclopedie, incitantă, căutînd să răspundă unor preocupări cit mai diferite. În afara colaboratorilor permanenți au fost solicitați ziaristi, biologi, filosofi, istorici, sociologi, esești, profesori. O grijă specială a fost acordată ilustrației. Istoria naturală și istoria umană (Jean Chesneaux), Natura și medicina (Pierre Saint-Germain). O cîntec pentru civilizația tehnică (Louis Arénilla), Sistemul pămîntului de la James Hutton la James Lovelock (Jacques Grinevald), Vernadski și succesul său în URSS (Alessandro Mongelli), Pasiunile comandantului Crueseu (Yvonne Crie), Viziunea naturii: ecologia și istoria ei (Jean-Paul Deléage), Catastrofa naturii în roman (Jean Saavedra), Autorii de science-fiction și natura (Evelyne Pleiller) sînt numai cîteva din titluri. Revista a pus trei întrebări unor scriitori: Vincent Jacq, Michel de Bris, Tahar Ben Jalloun, Thierry Haumont, Claude Ollier și Claude Simon. Cîtam cîteva fraze din răspunsurile celor interogați: „Imj umph visele — trăite sau scrise — cu imagini imbrumutate din natură o natură nostalgică și freală. Inventez o natură mi a lîosit incopilărie. Î dau un rol preponderent, chiar dacă nu-l cunosc secretele. Nici romantica n'c' mifică, ea reprezintă pentru unele din personajele mele un refugiu, c' limbă și o cultură” (Tahar Ben Jalloun). „Sentimentul naturii este sîmna tuturor sentimentelor: o secundă și o eternitate. Înaltare și meschinărie. Avem pentru ce să trăim și pentru ce să murim”. (Thierry Haumont). „Natura ne-a dat un limbaj, nu invers. Flora și fauna: lexicul unei limbi a cărei sintaxă e foamea, dorința” (Vincent Jacq). „Într-o zi, după o lungă intrerupere feram cam la două treimi din manuscrisul... am anucat să citec de la prima pagină „Porte d'Or”. Credeam că am scris o carte despre căutarea aurului, am descoperit că am scris pină acolo o carte despre mare despre zgomotul mărlî” (Michel Le Bris). „Cîntecul cărților mele se scrie în tîmna unde Natura este aproape virgină, aridă sau tronică și am încercat să exprim sentimentul gemenilor din aceste tinuturi care o înfruntă” (Claude Ollier). „Natura vorbește clar prin tăcere, prin frumusețe. Asa o văd eu (...) Imi este imposibil să concep că un personaj sau o acțiune ar putea fi izolat de mediul lor, inconjurator” (Claude Simon). (A.F.)

Septuagenarul Giorgio Strehler

Giorgio Strehler a împlinit, la 14 august, 70 de ani. „Tin foarte mult la capacitatea de a rămîne puțin copil, un dar înnașcut, nu totdeauna conștientizat, care ne permite jocul în teatru și deci și în viață. Pentru mine «privacy» înseamnă teatru. Mă întreb: 200 de spectacole regizate la ce au servit? Ce au produs? Am întîlnit mii de actori și tehnicieni cu care, în general, m-am înțeles. Procentul de ură, primit și restituit, este minor, pentru că în lumea teatrului există iubire, și teatrul a fost familia mea. Nu cred că teatrul poate schimba lumea, dar trebuie să credem că aceasta ar fi posibil. Cînd un spectacol renaște în fiecare seară,

atunci, ceva din el pătrunde deodată în sufletul colectiv a sute și mii de persoane. Este emoționant. Chiar dacă teatrul se joacă pentru puțini, să ne gîndim cîți spectatori s-au lăsat vrăjiți de Hamlet din 1600 pină în zilele noastre! Revin la actorie, ca la începutul carierei mele. Este un act de sacrificiu necesar și obligatoriu pentru a vorbi și a suferi în direct cu publicul. Este obositor, dar nu pot renunța. Aici se concentrează emoția primară a teatrului: ajutorul dispăre, regizorul de asemenea, rămîne doar actorul...” Sînt cîteva din gîndurile pe care Strehler le-a împărtășit într-un interviu acordat ziarului CORRIERE DELLA SERA. (12 august).

Laureatul

A fost sofer de taxi, laborant, mașinist într-un teatru. A fost, de asemenea, scriitor, apărător al drepturilor omului și dușmanul public nr. 1. Václav Havel (în imagine), 54 de ani, astăzi președinte al Cehoslovaciei și purtătorul

speranțelor Europei de Est este un om politic care crede în morală și adevăr. I-ar plăcea mai mult să scrie piese de teatru despre călătoriile sale oficiale; este un om curajos, cum aprecia nu demult președintele Franței, la Aix-la-Chapelle, oraș în care Havel a primit Premiul Charlemagne, acordat personalităților care militează în favoarea unității europene. De menționat că președintele cehoslovac este partizanul acestei unități încă din noiembrie 1989, cînd cerea „reînnoirea în Europa” a țărilor din Est pe așizele Forumului Civic pe care l-a fondat. (SCALA, august-septembrie).

Fără noroc

Paul Claudel este, postum, un scriitor fără noroc: editura Galimard, care îi publica seria de Opere, părăsește inițiativa, cedînd continuarea editurii L'Age d'Homme, care nu dispune însă de aceleași resurse. (LIRE, septembrie).

Intențiile lui Schwarzie

După ce a anunțat că are intenția de a se lansa în politică, actorul american foarte la modă Arnold Schwarzenegger (în imagine) vrea să devină și regizor. „Mi-ar face plăcere să încep realizînd un show de o oră. Vreau să fac ucenicie și s-o iau de jos”. Care sint, de fapt, proiectele sale în politică? „Nu am intenția să fac din asta o carieră serioasă. Am anunțat doar că voi da curs misiunii ce mi-a incredintat-o președintele George Bush, de a ști să pun pe picioare un program vizînd promovarea sportului printre americani.” (TELE-CINE-REVUE, 1 august).

La ce tiraj poate ajunge un best-seller?

Aceasta este întrebarea pe care și-o pun editorii urmîrînd evoluția vânzării romanului Le festin nu de William Burroughs. De la apariția cărții în Statele Unite ea a fost reeditată de douăzeci și cinci de ori, ajungînd la un tiraj de 761.000 exemplare, pină acum. (LA QUINZAINES LITTÉRAIRE, 1-15 august).

Jérôme Savary la Bregenz

„Imi place opera Carmen pentru că tubesc femeile și pentru că prefer să am de-a face cu ele cînd este vorba să pun ceva în scenă” — a declarat Jérôme Savary care a prezentat anul acesta la Bregenz (Austria) opera Carmen de Bizet. În distribuție, alături de eroina principală, interpretată de Marjana Lipovsek, a figurat româncă Maria Diaconu, în rolul Mihaelei. (NRZ, 1 aug.).

Marile spirite se intilnesc

● Dl. N. Manolescu ne roagă să adresăm, prin intermediul rubricii noastre, un scurt răspuns dlui Tudor Bălteanu. Deși dl. T.B. este editorialist politic la Azi, răspunsul nu se referă la elucubrațiile d-sale politice dintr-un articol publicat joi 12 sept. (de tipul că „Alianța Civică” și „Europa” sînt „cele mai intolerante și aventuriste forțe politice” din țară). E vorba de un subiect literar. Dumnezeu știe de ce dl. T.B. crede necesar să evoce literatura într-un context așa de serios cum e politica (și unde d-sa, politolog renumit, cu studii cunoscute în întreaga lume, se simte ca acasă). Probabil e o ironie. Cu stilul dlui T.B. nu poți fi sigur de nimic nici dacă-i citești articolele de două-trei ori (ceea ce nu e cazul nostru, care abia reușim să le citim o dată). Dar să vedem pasajul: „Din toate acestea se vede că istoria e mult mai complicată și mai greu de criticat decît poezia lui Grigore Vieru, considerată fără valoare literară, de un provincialism patriotard, de către mult stimatul nostru critic literar, lider acum al PAC”. Dl. T.B. n-a citit, evident, articolul dlui Manolescu despre poezia lui Grigore Vieru publicat de noi cu citiva ani în urmă, fiindcă, dacă-l citea, își putea da seama că nu e citit de puțin vorbe în el despre lipsa valorii poeziei și celelalte. Articolul era foarte favorabil. Dl. T.B. nu l-a citit, dar l-a citit pe acela al unui confrate al d-sale de la România Mare, care formula o apreciere similară într-un număr recent. **Les grands esprits se rencontrent...**, mai ales când au aceeași adresă! Sugerăm dlui T.B., dacă doarește să se ocupe pe viitor și de literatură, să nu înceapă prin a citi pe Corneliu Vadim Tudor. E o lectură dificilă, recomandabilă avansaților. ● Să nu-ți vină să crezi: noul colaborator la **TOTUȘI IUBIREA** (nr. 37) alături de bine cunoscuți nomenclaturişti în rezervă și de scriitori fără talent este domnul Alexandru Mironov, consilier în probleme de presă al președintelui Iliescu. Nu ne mai mirăm de nimic: nici de ce președintele i se pare că România liberă este un ziar extremist, nici de ce nu citește (sic!) Europa, nici de ce nu-l deranjează Totuși iubirea. Dl. Mironov se ocupă de presă, în calitate oficială pe care o are, și de science-fiction, în aceea privată. Iar cînd se combină cele două calități, dl. M. este comentator politic. Da, ați citit corect! Șeful biroului prezidențial de presă nu e interesat doar de S.F.: el are păreri politice și le exprimă în Totuși iubirea!

● Așa cum anunțăm cu două săptămîni în urmă, a apărut o nouă publicație culturală: **LITERATORUL**. Numele vechii reviste macedonskiene n-a fost ales întâmplător: e vorba de încercarea de a restitui „literatorului” dreptul său de a fi om de literă. Ne vine în minte aprecierea lui Lovinescu despre critic: nici mai mult, dar nici mai puțin decît atît. În condițiile unui dezinteres quasi general pentru literatură (reflectat chiar de ancheta Starea literaturii pe care o găzduiesc primele două numere, din 6 și 13 sept.), încercarea este temerară și, iertată să fim, fără speranță. Am citit cu atenție expunerea de motive pe care o propun pentru programul revistei intervențiile redactorilor și ale unora dintre principalii colaboratori. Diversitatea de scopuri este mai mare decît s-ar crede. Pe lângă dorința de a se ocupa de literatură ca literatură și de scriitor

ca scriitor, mai este și aceea de a permite colaborarea tuturor scriitorilor, indiferent de poziția politică adoptată după revoluție. În al treilea rînd, este respinsă acuzația de colaboraționism adusă unor scriitori pentru operele și atitudinile lor din anii dictaturii. Și ei sînt (vor fi) recuperați ca scriitori pur și simplu. Dl. E. Simion consideră de exemplu că dl. Gh. Grigurcu repetă pe Sorin Toma din articolul faimos contra lui Argezi „reacționar” atunci cînd vede în Preda un colaboraționist. În fine, din sfera culturii (literatură, artă plastică, film, document etc.), lipsește politicul. Nu ne referim la politica militantă, de partid, ci la cultura politică. Acestea fiind punctele principale (și nediscriminate ca atare) ale programului, revista se înfățișează ca una de cultură generală umanistă, cu accent pe literatură. Primele numere conțin interesante comentarii critice semnate de E. Simion (care este și cronicarul ea titire), Valeriu Cristea și Al. Piru, emoționante restituiri și documente referitoare la Petre Pandrea, V. Voiculescu și I. D. Sîrbea, o proză de Fănuș Neagu, poezii inedite de Gh. Pituș, interviuri. Literatura străină e deocamdată prea puțin reprezentată. Așteptăm cu multă curiozitate numerele viitoare.

„E glasul blindei Basarabii”

● Din **STEAUA** (nr. 8) reținem cronicle literare și un interviu acordat de dl. Paul Goma dnei Ruxandra Ceserescu, a cărei țară este culpabilizarea tuturor scriitorilor români. Cu o excepție. Vă lăsam pe dv. s-o ghiciți! ● În nr. 7-8 din **CALENDE**, dl. Miron Cordun își continuă excerptele din publicistica politică și dl. Viorel Padina spiritualele Căpăni. ● „Pentru ca Vatra să fie revista „Vetrei Românești”, ar fi trebuit ca redactorii Vetrei să fie membrii „Vetrei Românești-”, declară cu umor dl. Nicolae Băciut, într-un succint interviu acordat revistei **FLACĂRA** nr. 37. Precizarea trebuie făcută pentru toți cei care confundă o revistă a Uniunii Scriitorilor cu Uniunea Vatra Românească! ● În ediția specială a Țării de la Chișinău intitulată **DEGETUL PE RANĂ** (nr. 8) este republicată poezia lui M. Eminescu **La arme!** care a apărut în **Timpul** dia 12 oct. 1882 cu prilejul împlinirii a patru ani de la cedarea Basarabiei prin Tratatul de la Berlin. Poezia n-a fost reprodusă, după știința noastră, în nici una din edițiile poetului. Iată prima strofă: „Auzi!... departe strigă slabii / Și asupriții către noi: / E glasul blindei Basarabii, / Ajunsă-n ziua de apoi. / E sora noastră cea mezină, / Gemînd sub cnutul lui Calmuc, / Legată-n lanțuri e-a ei mină, / De streang tirînd-o ei o duc. / Murit-au poate numai doamne, / Și-asteaptă moartea de la cini? / La arme, / La arme dar, Români!” ● **AZI** (11 sept.) anunță cu bucurie reparația **României Mari**. Redactorii gazetei **FSN** nu știau că, în numărul pe care-l anunțau, gazeta dlui C. V. Tudor îl atacă violent pe liderul lor național. Sau știau? ● În revista 22 nr. 36, un extraordinar eseu al dlui Ion Vianu: **Insemnări despre familia mea**. Trebuie citit. O notă a redacției amendează una din opiniile autorului, dîndu-i, în felul acesta, mai multă gravitate decît avea în context. ● „Elena Ceaușescu a pornit la distrugerea a ceea ce crease pe tărîm academic Partidul Communist...” citim în **ȘTIINȚA ȘI TEHNICA** (nr. 25). Autorul aserțiunii: acad. Radu Grigorevic, vicepreședinte al Academiei Române! Anticeaușism în floare într-o Academie rămasă comunistă.

Un gard pentru liniștea noastră

● În Piața Universității, printre mijloacele folosite de autorități pentru prevenirea și reprimarea demonstrațiilor anticomuniste, se numără și un... gard. Nu are, acest gard, mărgea zidului de la Berlin, dar, oricum, are un scop asemănător. Un reporter de la **FLACĂRA**, Mihail Gălățanu, a aflat, în urma unor in-

vestigații, din ce bani a fost plătită construcția acestei variante caricaturale a zidului berlinez. Soluția (șmecheria) la care au recurs edilii este tipic comunistă: cheltuielile au fost trecute în acte în aceeași rubrică în care au fost înscrise cheltuielile pentru ridicarea monumentului închinat eroilor revoluției din decembrie 1989. Iar banii au fost luați din contul **Libertatea**. „Este ca și cum — conchide reporterul, în nr. 37 al revistei — ne-am întărcui singuri, cu banii noștri, acolo unde ni-i locul.” Deci așa sînt folosiți banii pe care l-am donat mulți dintre noi pentru cinstirea memoriei tinerilor uciși în decembrie 1989! Mai rămîne ca din acești bani să fie cumpărate și gloanțe pentru împușcarea noilor generații de tineri care se ridică împotriva comunismului. ● În revista **EPOCA** nr. 31, Octavian Paler se arată contrariat de faptul că președintele Ion Iliescu, la una din întîlnirile avute în recenta vizită în Israel, s-a comparat singur cu Nicolae Iorga, amintind faptul că și marile istoric a fost ținta unor campanii de presă. Octavian Paler se întreabă: „Oare ce vînt de megalomanie a început să sufle pe la palatul Cotroceni? Sau e vorba doar de o banală eclipsă a simțului proporțiilor?” Autorul acestor interogații nu știe, probabil, că încă dinainte de a fi ales președinte al țării, vizitînd Suceava, Ion Iliescu nu a respins comparația măgulitoare pe care au făcut-o gazetele între el și Ștefan cel Mare. Dimpotrivă, în fața a mii de oameni adunați să-l aclame, a explicat că sarcina sa este chiar mai grea decît aceea a lui Ștefan cel Mare, că are adversari mai puternici decît turcii. Deci vîntul de megalomanie nu a început să bată, ci bate de multă vreme la Palatul Cotroceni. Revista **Epoca**, realizată cu profesionalitate, cuprinde numeroase alte rubrici care se caracterizează prin aceeași atitudine intransigentă și demnă față de orice tendință de resuscitare a comunismului. Printre ele se remarcă pagina **Logiul nebuniei** („Erasmus de Rotterdam — magister oceanic, Petre Stoica — discipol stabilizator”). Petre Stoica este, de altfel, noul redactor șef al revistei. ● La rubrica **Desar**, îngrijită de Ion Vartic, din revista **APOSTROF** nr. 8 putem citi „Stenograma Plenarei largie a Consiliului Teatrelor și Uniunii Scriitorilor privind dramaturgia originală, 1 decembrie 1984”. Într-o notă redacțională semnată M.T. (probabil, Mircea Tîrcuțean), stenograma este caracterizată cu umor: „O farsă de partid cu o singură reprezentare (1 decembrie 1984) și cu o mulțime de personaje. Unele dintre ele aparțin deja istoriei penibile: tov. acad. Mihail Beniuc, în rol de clasice intangibile sfîtoase la modul activist, sau Zaharia Stancu, de data aceasta în rol secundar... Alții se află printre noi și își continuă activitatea în deplină solidaritate cu trecutul lor”. Încheiem aici, abrupt, citatul și lăsam cititorilor revistei **Apostrof** (una dintre cele mai bune reviste literare din țară) plăcerea de a descoperi singuri care sînt personajele în cauză...

Două mistificări într-o singură frază

● În revista **VIATA** (nr. 35) continuă denigrarea personalităților care se află în opoziție. Zorel Dinescu reia — pe un ton de falsă compătimire — teza că președintele P.N.T.-c.d. ar fi fost informatorul Securității (acuzație de-a dreptul cînică, pentru că oricare deținut politic a fost obligat la vremea respectivă să dea tot felul de declarații și deci a „colaborat” cu Securitatea; o formă de colaborare ar putea fi considerată, în acest caz, și punerea la dispoziție a corpului propriu în timpul ședințelor de tortură!). George Alboiu susține, fără să roșească (dar aceasta, oricum, nu l s-a mai întîmplat de mult) că „Nicolae Manolescu și compania” — adică scriitorii grupați în jurul **României literare** — au căutat mereu „să-i marginalizeze și să-i micșoreze ca literați” pe scriitorii basarabeni „pentru a le reduce meritele politice”. Două mistificări într-o singură frază! În primul rînd, cum să reduci cuiva meritele politice mic-

șorindu-l ca literat? Dacă în revista noastră s-ar susține — prin absurd — ideea că Petre Roman nu are talent de poet, ar însemna aceasta că i se reduc meritele de om politic? Și în al doilea rînd, de ce crede George Alboiu că analiza lucidă, fără exaltări festive, a unei opere literare echivalează cu „marginalizarea” sau „micșorarea” autorului? La rîndul său, Empedocle, pseudonimul unui autor care scrie foarte asemănător, din punct de vedere stilistic, cu Dan Claudiu Tănăsescu, face un pamflet la adresa lui Claudiu Iordache, folosînd subtilități de genul „Are limbrici, domnule.” Revista condusă de Mircea Micu nu poartă pe frontispiciu mențiunea „revistă de gang”, ci — dovadă de maximă fantezie a redactorilor ei — mențiunea „revistă social-culturală”. ● A apărut un nou număr (1/1991) al revistei **SUD-EST**, din Chișinău. Pe prima pagină a revistei figurează o apreciere făcută de Andrei Pleșu: „Primul număr al revistei **Sud-Est** mi s-a părut mai mult decît promițător. E o revistă de cultură adevărată, adică o revistă care a leșit, de la bun început, din sfera provincialului.” Numărul în care apare această apreciere reconfirmă neprovincialismul publicației. Andrei Pleșu însuși contribuie — prin eseu său **Sensul culturii în lumea contemporană** — la asigurarea unui înalt nivel publicistic și cultural. O atenție aparte merită rubrica **Restituiri**, care cuprinde, de data aceasta, celebrul studiu al lui Mircea Vulcănescu, **Dimensiunea românească a filmel**, ca și o evocare a lui Mircea Vulcănescu de către Mircea Eliade. Un eseu al lui Ion Ungureanu — **Aspecte ale tragicului** — dovedește, ca și eseu lui Andrei Pleșu, că în vremurile noastre ministrii culturii au început să fie, în mod paradoxal, oameni de cultură! ● În **CURIERUL ROMÂNESC**, „revistă a românilor de pretutindeni”, se publică sub formă de serial o monografie elaborată de părintele Vasile Hațegan din Lakewood, Ohio, S.U.A. — **Cultura română în America**. Ni se pun astfel la dispoziție argumente convingătoare despre vitalitatea și forța de supraviețuire a acestei culturi. Vitalitate și forță de supraviețuire care au fost demonstrate, de altfel, și în România de-a lungul deceniilor de teroare comunistă. ● Din **PANORAMIC SO-VIETIC** (nr. 12/1991), publicație a Agenției Novosti, putem afla care dintre scriitorii sovietici au sprijinit lovitură de stat. La ședința din 20 august de la Uniunea Scriitorilor (la care mulți „scriitori de marcă, secretari ai conducerii Uniunii” nu au fost invitați), ședință condusă de prozatorul S. Kolov, s-au pronunțat în favoarea loviturii de stat: S. Mihalkov, N. Gorbaciov, I. Vercenko, I. Gribov, F. Kuznetov, A. Prohanov, V. Șeremetiev. „Noi considerăm că o asemenea conduită imorală în acest moment decisiv pentru Patrie este incompatibilă cu menținerea acestor oameni în conducerea Uniunii Scriitorilor din U.R.S.S.”, au declarat Viktor Kazakov și Vladimir Saveliiev.

Cronicar

Director: Nicolae Manolescu; Redactor-șef: Gabriel Dimisianu; Secretar general de redacție: Mihai Pascu
 Secretariat: Andriana Fianu, Magda Groza (telefoane 17 61 90, 17 28 67 și 17 60 10 interioare 1001, 1235). Critică: Alex Ștefănescu (Interior 2602). Poezie: Constanta Buzea (Interior 1736). Proză și reportaj: Vasile Băran, Platon Pardău, Cristian Teodorescu. C. Toiu (Interior 1736). Arte: Valentin Silvestru, Eugenia Vodă (Interior 1736). Externe: Adriana Bittel, Mihai Minculescu (18 41 01 și Interior 2602). Secretariat de redacție: Olga Andronache, Mihail Grecu (Interior 2529). Fotoreporter: Ion Cucu (18 41 01). Corectură: Irina Horea, Maria Ionescu, Laura Popa, Margareta Popescu (Interior 2024). Stenodactilografie: Elena Mares, Ioana Niculescu (Interior 1159). Curier: Maria Micu (Interior 1159). TELEFAX: (400) 12 82 53. CORESPONDENȚI: Mircea Iorgulescu (Paris), Dorin Tudoran (Washington)